ספרים נוספים · הנהגות

הנהגות לשבת קודש - חלק ב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הנהגות לשבת קודש - חלק ב

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הנהגות-לשבת-קודש-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דבר מוסדות בין הזמנים בארה"ק 5
הקדמה - לכבוד שבת קודש 6
מעשים שהיו בקדושת השבת 15
סגולת השבת 15
זכות השבת 15
עונג השבת 15
סיעתא דשבתא 16
שמירת השבת 16
נקמת השבת 16
שלחן השבת 16
יפי השבת 17
מופתי השבת 17
נס השבת 17
הנהגות לשבת קודש 17
כל מקום שאזכרת שבת מצויה עשירות
מצויה 17
שבתו בנים שובבי"ם 18
יגעת ומצאת תאמין 19
יום השישי, אכול מעט ועשה הרבה 20
חזרה בתשובה ממדות רעות 21
שמירת שבת כהלכתה סגולה לשלום
בית 22
השבת מנצחת 23
שמירת שבת בימי החול 24
אגודת שומרי שבת 25
פקוח נשמה 26
אדם כי ימות באוהל 27
שטן של יום שישי 28
וצדקה תציל ממות 29
טהרה גשמית ורוחנית 30
שמח תשמח רעים אהובים 31
מלה טובה מלות חיבה 32
לחם לאכול ובגד ללבוש 33
שכר שבת קמיע להצלחה כללית 34
שכר בעולם הזה בזכות שמירת שבת ... 35
שביתה מלאה 36
נשיקה לשבת קודש 37
לעורר תמיד על קדושת השבת 38
נרות שבת בשמן זית 39
שבת קודש מנוחה רוחנית ולא גשמית - יום
השביעי שבת לה' אלוקיך 40
ויבן לו בית 42
אמונה ושבת קודש קשורים זה בזה 43
שמירת שבת קמיע להצלחה 44
השבת קובעת 45
משתעשעין עם התינוקות 46
נשיקה של מצוה 47
ליל שבת ליל הסדר 48
עונג שבת בליל שבת ברוחניות
וגשמיות 49
שלחן עורך 50
בגדי שבת גם בסעודה 51
בגדי שבת גם בשיעורי תורה 52
מעשיות ודברי תורה בשלחן שבת 53
שיעור תורה בשלחן שבת 55
שבת קודש והגדת לאביך 55
אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים
תלין 56
עזרת נשים מקודשת ממנו 58
והדרת פני זקן 58
גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני
שכינה 59

אורח טוב, מה הוא אומר 60
וריוח תשימו 61
חלל עליו שבת אחת 62
הפוך בה והפוך בה דכולה בה 63
החכם אוכל את המועיל ולא את הערב . 65
טרם מכה ציץ רפואה פרח 66
חכו ממתקים 67
והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים . 68
כיבוד הורים באופן מיוחד בשבת קודש . 69
ויהי נא פי שנים ברוחך אלי 70
ברכת המזון כתפילת העמידה 71
להכניס רוחניות בגשמיות 72
אוכל של סעודות שבת קודש 73
אוכל של שבת קודש רוחניות שבגשמיות 74
עלייה רוחנית בשבת 75
אור מיוחד על הפנים בשבת 76
שמירת שבת מאה אחוז 77
הכרת פניהם ענתה בם 78
בית כנסת בשבת לרוחניות בלבד 79
שלחן של שבת 79
בורא מיני בשמים 81
קריאת ספר תורה בהבנה ובהסבר 82
שמירת שבת מכח ציווי ה' יתברך 83
מנוחת שבת היא מנוחת הנפש 84
בהיתר ולא באיסור 85
בן תורה בבית של תורה 86
וירא כל העם וינועו ויעמדו מרחוק 86
שמירת עיניים בשבת קודש 88
מדבר סקר תרחק 89
פרפראות לשבת קודש 90
פנינים לשבת מלוקטים מש"ס מדרשים וזוהר האר"י וספרי מוסר 96
מרגניתא טבא של הגאון האמיתי הצדיק המפורסם בהתמדת לימודו ובמעשיו הנוראים רבינו יהונתן וואלינער זיע"א . 101
פנינים מהגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א ראש ישיבת מעלות התורה ... 101
החפץ חיים זיע"א 103
ספר חומת הדת 103
מרגניתא טבא שהודפס בס"ס אהבת חסד לרבינו החפץ חיים זיע"א 103
ספר שם עולם 103
פנינים מספר בינו שנות דור ודור להגאון הצדיק רבינו שריה דבליצקי שליט"א . . 104
פנינים מספר נפש שמשון על שבת קודש להגאון רבי שמשון פינקוס זיע"א 104
ספר המפורסם שמירת שבת כהלכתה (מתוך ההקדמה) 108
הארות וחיזוקים במעלת שבת קודש . . 110
פנינים מהספר "מנחת שבת" 114

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 - אסור בשימוש מסחרי
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל בית מדרש בין הזמנים
מו"ר הרה"ג הרב חיים רבי שליט"א

דבר מוסדות בין הזמנים בארה"ק

ברגשי גיל ושמחה, שמחים אנו לעמוד שוב בפתחו של ספר נוסף מאת א"א מו"ר שליט"א, מסדרת ספרי הנהגות אשר זכו לתפוצה מעבר למשוער ברחבי הארץ ובתפוצות.
ייחודיותה של סדרה זו, הוא בהלך רוחה המעצב ומסביר לכולנו את אורה של השבת בפרט ואור התורה בכלל, לחיי היומיום. אור מקיף, אור חוזר, אור המאיר בנשמותינו ומזכנו לשמחת תורה תמידית. ואכן, זכינו במוסדות בין הזמנים בארה"ק, תחת שבטו ונשיאותו הרמה של אבינו רוענו שליט"א, להנחיל הלך רוח זה בלומדים הבוגרים והצעירים כאחד. מוסדות בין הזמנים חרטו על דגלם תובנה זו, אשר מעניקה לכל החוסים בצילם בכל רמה רוחנית וגשמית את הזכות לחוש את יינה של תורה, את העונג בלימודה, ואת הזכות הבסיסית להתלהב מעצם היותנו יהודים ההולכים בדרך ה', ולשמוח ואף להיות מאושרים בכך.
כחלק ממימושה של מטרה זו, מקציבים המוסדות לעצמם חלק נכבד בעריכת והפצת סדרת ההנהגות, והפיכתם של ערכים נעלים אלו לערכי הכלל.
הברכה אחת היא למורנו הרב שליט"א העומד לימין המוסדות בגשם וברוח כחומה בצורה, ומעניק מטובו לראשיהם, פעיליהם ותלמידיהם.
קובעים ברכה לעצמם האברכים היקרים הזוכים להפיץ את אור התורה ונועמה מעבר לשעות התמדתם המופלאה, הפעילים היקרים ועסקני הציבור, העומדים בכל כחם להמשך ולשגשוג מפעל אדירים זה.
ואחרונים חביבים, תומכי התורה בארץ ובחו"ל המעניקים מטובם והונם למימון פעילות המוסדות, ובחכמה רבה זוכים להשקיע בדור הבא, דור העתיד.
יהי רצון שהחוט המשולש לא ינתק, ונזכה לעוד שנים רבות של זיכוי הרבים, הפצת המעיינות, הרחבת מעגלי הפעילות, וירחיב הקב"ה גבולנו בתלמידים מהוגנים, ומלכנו שליט"א בראשנו, עד ביאת גואל צדק ועד בכלל, אמן.
בכל ברכות התורה אליהו בן לא"א מו"ר הרב חיים רבי שליט"א

הקדמה - לכבוד שבת קודש

במדרש רבה (ס"פ בשלח) על הפסוק "ראו כי ה' נתן לכם השבת" (שמות טז, כט), למה כתוב "ראו" ולא "דעו", אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא, אם יבואו עכו"ם [גויים] ויאמרו לכם: למה אתם עושים את יום השבת ביום הזה, אמרו להם: ראו שאין המן יורד בשבת. ומהו "נתן לכם", "לכם" נתנה ולא לעכו"ם. מכאן אמרו אם יבואו גויים וישמרו את השבת לא דיים שאין מקבלים שכר, אלא נענשים, שנאמר "ויום ולילה לא ישבתו" (בראשית ח, כב). וכן נאמר "ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם" (שמות לא, יז).

עוד שם, אמר רבי לוי אם משמרים ישראל את השבת כראוי אפילו יום אחד [כלומר שבת אחת], בן דוד בא, למה, לפי שהיא שקולה כנגד כל המצוות. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם תזכו לשמור שבת מעלה אני עליכם כאילו שמרתם כל המצוות שבתורה, ואם חללתם אותה, כאילו חללתם כל המצוות. בעת שאדם שומר את השבת, גוזר גזירה והקדוש ברוך הוא מקיימה. ולא עוד, אלא שכל מה שאוכל בעולם הזה אינו אלא מן הפירות, אבל הקרן קיימת לעולם הבא, עי"ש.

והרב דסלר זיע"א, בספר מכתב אליהו (ח"ג עמוד 621) מביא שהכל תלוי בהרגשת החשיבות, עד כמה מעריכים את השבת, שהפסוק אומר "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד" (ישעיה נח, יג). כלומר, שאם קריאת העונג והקדושה זה לכבוד ה', אז תתיישב בליבו הרגשת חשיבות הקדושה עד שלא יוכל לחשוב בדברי חול בשבת, ואם להיפך, להיפך, עי"ש.

ועל הפסוק "חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה" (ישעיה א, יג), פירש רש"י שה' יתברך לא יכול לסבול און שבלב עם העצרת של שבת. והוסיף הגאון רבינו אליהו מוילנא בביאוריו שם, שאפילו דברים בטלים נחשבים לדברי און. ואמרו במדרש: אין אדם מיגעו [את ה' יתברך] כביכול, אלא בדברים בטלים, עי"ש. (ועיין עוד בחק לישראל מוסר בראשית יום ג').

ועיין רמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ג ה"ד) שפסק: ישראל שהוא מומר לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא, אין מקבלים ממנו קרבן כלל. ואפילו קרבן העולה שמקבלין אותה מן הנכרים, אין מקבלים אותה מן המומר הזה, עי"ש. צא ולמד עד כמה חמור חילול שבת קודש.

והוסיף הרמב"ם (פירוש המשניות רפ"ב דאבות) כל מצוות עשה שתמצא אותה שיתחייב העובר עליה עונש גדול, דע שבעשייתה גם כן השכר גדול. כמו שחיוב העושה מלאכה בשבת סקילה, ומזה תדע ששכר שביתה בשבת יותר גדול משכר מילה, שחייב עליו

כרת ולא סקילה, עי"ש. ולפי זה שכר שבת יותר משכר מצוות יום הכיפורים שעונשו כרת בלבד.

ו'שבת' מלשון 'שביתה'. וצריך להגיע לדרגה שאפילו לא מהרהר בשבת על עניני החול. כי שבת לה' אלוקיך, ומבטל רצונו ומענג השבת עד שכל עניני עולם הזה אינם נחשבים לפניו לכלום. ומאחר ועל ידי קדושת שבת ששת ימי השבוע מתברכים (זוהר הקדוש פרשת יתרו), אם בגשמיות מתברכים, על אחת כמה וכמה ברוחניות. וממילא זו גם שמירה על מי שמתוקף עבודתו ועסקיו בששת ימי המעשה עליו להימצא עם כל מיני אנשים שאינם מהוגנים, שלא יפגום בעצמו כלום ברוחניות בזכות השבת שמאירה לו לכל השבוע.

ובכדי להגיע לדרגה גבוהה בשמירת שבת קודש ולהרגיש "מעין עולם הבא" (ברכות נז:) יש צורך בהכנה גדולה. גם הכנה מעשית, וגם הכנה שכלית. ועיין משנה ברורה (בביאור הלכה ס"ס רנ) שאף שנפסק להלכה כאיסי בן יהודה שאם רץ בערב שבת קודש והזיק פטור מפני שרץ ברשות (ב"ק לב.), אין זה היתר לכל היום, אלא רק למי שרץ סמוך לבין השמשות, ולכן יש להיזהר להקדים ככל האפשר, עי"ש.

ומובא בספר לולי תורתך (פרשת מקץ) על מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זיע"א, שהיה מקדים נסיעותיו ליום חמישי בערב כדי להגיע מתוך ישוב הדעת להתכונן לשבת קודש.

והספר הקדוש ספר חרדים (סימן עג) מביא שהסגולה לכפרת עוונות על ידי שמירת שבת קודש היא הזריזות וההתלהבות בשמירת השבת. ואומר הפסוק בעשרת הדברות על שבת קודש "וינח ביום השביעי" (שמות כ, יא), מה פירוש "וינח"? מפירוש רש"י והתרגום ואור החיים הקדוש משמע לשון מנוחה, שה' יתברך כביכול נח בשבת. והחידוש הוא שה' יתברך לא שייך בו עייפות וטורח, עם כל זה נח בשבת, וכל זאת בכדי ללמד אותנו על הצורך והחיוב שלנו לנוח בשבת.

ויש לפרש עוד, "וינח" מלשון הנחה, כמו "נחה רוח אליהו על אלישע" (מלכים ב ב, טו). וכן "וינח בכל גבול מצרים" (שמות י, יד), כמו שמניחים ושמים חפץ מסוים על השלחן [כמו להניח תפילין, בנו"ן רפויה, ולא מלשון לעזוב]. כך גם ה' יתברך ברא ביום השביעי יצירה של מנוחה, שמי ששומר שבת עם פרטיה ודקדוקיה באמת, מרגיש מנוחה נפשית גדולה, ומקבל בזה כח לכל השבוע.

וזה מתאים לפירוש רש"י בתהילים (מב, ט) "ובלילה שירה עמי", שירה מלשון השראה, עי"ש. ובזוהר הקדוש פרשת חיי שרה ופרשת וישלח פירש כפשוטו, מלשון שירה בחצות לילה של דוד המלך ע"ה לה' יתברך. ועיין עוד בפירוש רש"י (ישעיה ל, ל). וכתיב

"נחה ארם על אפרים" (ישעיה ז, ב), נחה לשון נקבה, ופירש רש"י שם על שהמלכות נחה. והשבת נקראת מלכות (עיין שבת קיט.) וה' יתברך נתנה לישראל (ביצה טז.). ולפירוש זה נראה שצריך הכנה שכלית לשבת קודש, מאחר ועיקר מטרת השבת להשתלמות רוחנית, וזה תלוי בגוף בריא ושמח.

וכן משמע מברכת מעין שבע הנאמרת בליל שבת קודש, "ומניח בקדושה לעם מדושני עונג", כלומר שעל ידי המנוחה משיגים קדושה העם המדושנים בעונג שבת. וכן "המניח לעמו ביום שבת קדשו". כלומר, את המתנה הגדולה שהיא שבת קודש נותן ה' יתברך לישראל בלבד וזוהי מנוחה של עלייה רוחנית, וכנ"ל.

ולכן יש לייחד הרבה עבור המשפחה, חיזוק, עידוד ושבחים, כדי להגיע למצב של בית שקט ורגוע, ואז אפשר להשתלם בתורה ויראת שמים. ולכן חשוב מאד להתייחס לילדים בבית בהתייחסות חיובית ומיוחדת בשבת קודש, ובפרט לאשתו. וזה כלול בדברי הזוהר הקדוש (הובא בהנהגות לשבת ח"א עמ' קז) שמזהיר בשבת קודש להוסיף אהבה על אהבתו. וחז"ל אומרים (ע"ז ג.) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת. כלומר יסבול באותה שבת. דהיינו יהיה רעב ומצטער, ויפסיד מצוות יקרות בשבת. ומי שטרח בשבת, יאכל במוצאי שבת לגיהנם, רחמנא ליצלן. והטורח בהכנה שכלית והכנה מעשית, עוזרים להרגיש מעין עולם הבא כפשוטו ממש.

בספר פרי צדיק לרבינו צדוק הכהן זיע"א (מאמר קדושת שבת אות ה) מביא, מאחר שהשבת שקולה כנגד כל התורה כולה, לכן קדושת השבת כוללת כל הקדושות של רמ"ח מצוות עשה. וכן שמירת שבת קודש מעבירות, שמצד הפרישות כוללת שס"ה מצוות לא תעשה.

נמצא שלא רק ימות השבוע מתברכים מהשבת, ולא רק המצב הרוחני של ימות השבוע נמשך מקדושת השבת וכנזכר לעיל, אלא כל רמ"ח ושס"ה עשה ולא תעשה כלולים ומאירים בזכות קדושת השבת. ושמירת שבת קודש עם כל פרטיה ודקדוקיה מסייעת להתחזק ולשמור את כל המצוות. וזו הכוונה ששמירת שבת קודש שקולה כנגד כל התורה, כלומר, כלול בשבת כח עצום וחזק שעוזר לשמור את כל התורה כולה. והוסיף עוד הפרי צדיק (באות ו) שאכילת שבת היא כקדושת המן, שהוא לחם מן השמים שנבלע באיברים שאין בו שום פסולת כלל. ואכילת פירות גן עדן שנטעם ה', היא דוגמה לאכילת המן במדבר, לחם מן השמים, שעל ידי זה נבלעה התורה במעיהם. אבל אחר החטא באכילת עץ הדעת שהיא אכילה בתאווה גשמית מצד יצר הרע, גירשו ה' יתברך לאדם מגן עדן ולא זכה עוד לאכילה רוחנית מפירות גן עדן, עד שזכו ישראל וניתן

להם יום השבת. שאכילת שבת כולה בקדושה, והיא כאכילת מן ופירות גן עדן. כי גם שבת בראשית היתה אחר החטא, שעשה אדם הראשון תשובה ואמר "מזמור שיר ליום השבת" (תהילים צב, א). וזו הקדושה מעין עולם הבא וכאילו לא חטא מעולם, עי"ש.
ולמדנו מדבריו הקדושים שיש מעלה עצומה באכילת סעודות בשבת קודש. וצריך להתייחס לסעודות שבת כמו לשיעור תורה, באהבה ובשמחה ובכובד ראש לקיים סעודות שבת.
ובזוהר הקדוש (תיקון כד, והובא עוד בהנהגות לשבת ח"א עמ' פט, עי"ש) נאמר שיש מצוה לטעום בשבת מכל התבשילים והמאכלים. ויותר מכל זה כותב רבינו נתן זיע"א בליקוטי הלכות (הלכות שבת פרק ה אות ד), שעיקר קדושת שבת היא האכילה של שבת, כי על ידי ביטול מלאכה שזה שב ואל תעשה לא ניכר כל כך כבוד שבת, ועל ידי שלוש סעודות של שבת מתגלה כבוד קדושת השבת שהוא מורה על חדוש העולם. והוסיף (הלכה ז או סז): ועיקר קדושת שבת הוא האכילה, כי אכילת שבת יקרה מאד וכולה אלקות וכולו קודש, כי על ידי האכילה מתחברת הנפש עם הגוף, עי"ש. והיסוד הוא מדברי רבינו נחמן בספר ליקוטי מוהר"ן (ח"א סימן רעז) שכותב: ודע שעיקר כבוד שבת הוא האכילה, ועל כן מצוה גדולה להרבות בסעודת שבת, והוא תקון לחלול שבת, עי"ש. וזה מתאים למה שכתב רבינו נחמן (בסימן סב) על הפסוק שנאמר אצל רות "ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם" (ב, יד), שעל ידי אכילתם של ישראל נעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, שאם עושה באוכל בירורים טובים זוכה להתקרב אל ה' יתברך, עי"ש.
והדברים נוראים, שהרי האכילה היא אחד משלושה דברים שעליהם נאמר שבהם אדם דומה לבהמה (חגיגה טז.), ועם כל זה כשזה בקדושה ולכבוד שבת קודש זוכים בזה למעלות נשגבות מאד. וכנראה שזה תלוי בהשתלמות הרוחנית של האדם לכבוד השבת, דהיינו שמשבץ עצמו בתורה ויראת שמים ובקדושת היום, ואז האכילה מתקנת הרבה. אחרת, לא יתכן שסעודת שבת תתקן עבורו עון חילול שבת. וכך צריך לומר על דברי הש"ס (שבת קיח.) כל המקיים שלוש סעודות בשבת, ניצול משלוש פורעניות, מחבלו של משיח ומדינה של גהינם וממלחמת גוג ומגוג, שהכוונה היא על מי שנזהר מאד בקדושת השבת. וכמו שאמרו שם (קיט.) כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו. וביאר הגאון רבינו אליהו מוילנא שאפילו יכוון לשם עונג שבת, אין הכוונה מועלת אלא למשמרים את השבת כדת, שזוכים לקדושה ולטהרה. וכמו שאמרו (שם:) כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכלו", שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו "וסר עונך וחטאתך תכפר" (ישעיה ו, ז). ובודאי

שהתכוונו חז"ל על תפילה מושלמת בכוונה גדולה והשתפכות הנפש מלה במלה, ואז המלאכים מברכים. וסעודה מתוך שמירת שבת כראוי מתקנת ומכפרת על עון חילול שבת, "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו" (תהילים קמד, טו).

וזה דומה לפת שחרית שמסלקת שמונים ושלוש מחלות (ב"מ קז:). ויש לרמוז, שבכוונה אמרו חז"ל הקדושים "פת שחרית" ולא "פת לחם", או "פת בוקר", שהכוונה "פת שחרית", כלומר אחר תפילת שחרית. כשזוכה להתפלל, להתעטף בציצית ולהניח תפילין, ולדקדק בפסוקי דזמרה ועניית אמן שמבטלת גזרות קשות, ויהא שמיה רבא שהמכוון באמירתו קורעין לו גזר דינו (שבת קיט:, עי"ש). ולאחר תפילה כזאת, עם לימוד תורה שמאיר את פניו של האדם ומקיים בעצמו את הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח, י), שקדושה ואור כזה מגיע על ידי לימוד תורה בתפילין כמבואר בספר בן איש חי (פרשת חיי שרה שנה ראשונה אות יא), אז, כשיאכל פת שחרית בכוונה, יועיל לו מאד.

וכן חז"ל שאמרו (ברכות ד:) כל האומר תהלה לדוד שלוש פעמים בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא. הכוונה, שזה מסייע לו להגיע לעולם הבא כשישמור תורה ומצוות כפי הדין, ולא שיקרא שלוש פעמים ולאחר מכן יעשה ככל העולה על רוחו נגד רצון ה' יתברך חס ושלום.

ועיין בספר הקדוש ראשית חכמה (שער הקדושה ספט"ו) שהביא בשם הזוהר הקדוש שבימות החול השכינה נהנית מברכת המזון, ובשבת קודש השכינה נהנית מעצם הסעודה שאדם מתענג, מפני שראוי להתרחק מאכילה מרובה בימות החול שנענש על זה, אבל בשבתות וימים טובים אין רוח טומאה שורה עליהם כלל, עי"ש.

והנה חז"ל אומרים (ביצה טז.) אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, עי"ש. ולכאורה למה לא כתוב כן גם על יום הכיפורים ומועדים אחרים? ומשמע מכאן, שבאמת המתנה של שבת גדולה מיום הכיפורים. וכמו שאמרו (מגילה כא.) שבשבת יש שבעה עולים לספר תורה, וביום הכיפורים ששה עולים בלבד. מפני שיום הכיפורים ממוצע בין קדושת שבת ובין קדושת יום טוב (בן יהוידע שם). כי באמת מי שזוכה לקיים שבת כהלכתה עם פרטיה ודקדוקיה, הרי זה מכפר ממש על עונותיו. ואדרבה, מעלת שבת קודש היא לעבוד את ה' יתברך עם אכילה ושתיה ולקדש את כל צרכי הגוף עד ששלחן שבת יהיה כעין מזבח ממש, וזה מכפר. ואשרי מי שמרגיש כן.

וידוע, שרבינו הרב מבריסק זיע"א היה אומר, שהסיבה שביום כיפור גם אנשים הרחוקים במשך השנה כולה משמירת תורה וקיום מצוות מקפידים להתענות, היא משום שאנחנו יראים וחרדים מאימת הדין, וזה משפיע על הצבור הכללי לטובה. ואם היינו חזקים ביראה ואהבה בשבת קודש כאותה יראה של יום כיפור, גם הצבור הכללי היה נראה אחרת. וזה מתאים לדברי רבינו האור יחזקאל, שאמר, שבעצם אנחנו לא מאמינים באמת במעלת וקדושת השבת, והלואי שהשבת לא תזעק לה' על כך, ואז הרפואה והברכה קרובה לבא. וכלשון חז"ל הקדושים "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא" (שבת יב). ובאמת בספר שלחן הטהור לבעל שומר אמונים זיע"א, מעורר על כך שאם אומרים בסעודה "לכבוד שבת קודש", שהאכילה תהיה באמת כך ולא לתאוה גרידא חס ושלום. והוסיף שם (עמ' קלג), שלא לחינם נזהרים שלא להניח רגליים או נעליים על שלחן שבת שאוכלים עליו, כי באמת שלחן כזה דומה למזבח, ושלחנו של אדם מכפר עליו (חגיגה כז.).

והנה הגאון הצדיק רבינו שמשון הגבור פינקוס זיע"א, אשר בזכותו התעוררתי לעיין ולבאר ולכתוב הנהגות לשבת קודש (כמבואר בהקדמה לחלק א'), עורר בכתביו עד כמה יש לנצל את ימי ערב שבת ויום שבת הארוכים, ובפרט כשיש שעון קיץ (נפש שמשון אגרות ומכתבים עמ' לט). והביא שם, שבקיץ משעות הצהריים עד הלילה יש כשבע שעות, ואם בחורף כשכניסת השבת בשעה ארבע כולנו מסודרים ומקבלים את השבת בזמן, אם כן עלינו לערוך חשבון נפש על אותן השעות הנותרות בימות הקיץ היכן הם. וכמו כן בשבת אחרי הצהריים, שיש תשע שעות ויותר מגמר תפילת שחרית ועד השקיעה, והם שעות מיוחדות ונפלאות. והוסיף שם, שעל ידי שעון קיץ ניתווסף חלול שבת נורא, שמקדימים את זמן יציאת השבת, וכיצד נשתוק. והתשובה להם לבוא בהתחזקות של תורה דוקא בשבת קודש, התחזקות שתאיר את כל הסביבה באור בהיר לגרש החלול שבת ולהרבות קדושה. והגר"ש פינקוס זצ"ל מציע שם לעשות סדר של בין הזמנים בכל יום ששי משעה שלוש וחצי עד חמש וחצי לפחות. וביום שבת משעה שלוש אחר הצהריים עד חמש לפחות, עי"ש. ועיין חזון עובדיה למרן שליט"א (שבת ח"ב עמ' ר"ח).

וזכורני כשלמדתי בישיבת 'אור התורה' בבני ברק בשנים תש"ל-תשל"ז, עם המשגיח הגדול הגאון הצדיק רבינו שלום צבי שפירא זיע"א, היינו מסיימים מוסף של שבת בערך בשעה תשע ורבע בבוקר, וסועדים סעודת שבת. וסדר הלימוד היה מתחיל משעה שתיים בצהריים עד חמש, ולאחר מכן מנחה וסעודה שלישית. והיה המשגיח זצ"ל חוזר לישיבה לאחר סעודת שבת ולומד גמרא בשקידה עצומה משעה אחת עשרה בבוקר עד

חמש אחר הצהריים. וכנראה שהיתה לו הרגשה של שבת מעין עולם הבא, והיה מנצל כל רגע לתורה ולמדרשי חז"ל הקדושים. וחז"ל (שבת ל:) מספרים על דוד המלך ע"ה, כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס. ופרש רש"י "של כל שבתות השנים", כלומר כל ימי חייו ממש עד השבת האחרונה שנפטר בה לחיי עולם הבא.

רבותינו בעלי התוספות במסכת ברכות (לז: בד"ה אמר) הביאו בשם רבי דוד ממיץ שהיה רגיל ללבן פירורין במים בלילה כדי לאכלן בבוקר של כל יום חול בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל לפסוק ההלכה, עי"ש. ובודאי שהיה מברך בורא מיני מזונות, ועם כל זה משמע מהתוספות שהיה חוסך עצמו מלומר ברכת המוציא מעבר לחיסכון בזמן ברכת המזון. וכמה היה חוסך? מלה אחת! ברכת מזונות בעלת תשע תיבות, וברכת המוציא בעלת עשר תיבות. וזה נורא ואיום! לומר עליו שחסך ברכת המוציא. ומכאן שאפילו מלה אחת לחסוך זמנה זה שוה הרבה.

ועל השאלה מדוע לא הגיע מלאך המות ליטול את נשמתו של דוד בזמן שהיה אוכל סעודות שבת, מתרץ בספר בן יהוידע (שבת ל:) שאדוננו דוד המלך ע"ה היה מתענה בכל שבתות השנה ועמל ויגע בתורה בלבד. ובספר מאיר עיני ישראל מובא בשם רבינו החפץ חיים, שזה משום שבשבת גם הסעודות הם כמו לימוד תורה ממש. נורא ואיום! ומה שאמרו (ברכות כא.) שחכמים לא הטריחו להתפלל בשבת תפילת העמידה כמו ביום חול משום כבוד השבת, אין הכוונה שרצו לקצר לנו את הזמן, שהרי התפילה בשבת קודש נמשכת כמה שעות, אלא הכוונה שזה טורח לבקש בשבת קודש על רפואה, גשם וקיבוץ גלויות וכו', אבל בודאי שבשבת קודש טורחים זמן רב ויותר מימות החול על אריכות התפילה, ועל אריכות בסעודה, ואריכות בלימוד התורה. ומי יתן כל עם ה' נביאים ויעשו וירבו בתי מדרשות וכוללים לימי ששי ושבת קודש ומוצאי שבת קודש. ושכרם עצום ורב. ומאד שמחתי לשמוע על חברנו היקר מקהילת תל גבורים בחולון, איש של תורה וחסד מר יגאל קהא הלוי הי"ו, שמשתדל תמיד בבית הכנסת בין הפרקים להשמיע לצבור דברי תורה והלכה ומוסר על ידי אברכים יקרים. וגם לאחר תפילת ערבית בליל שבת קודש, מעכב את הילדים לקרוא תהילים להצלחת עם ישראל, ונותן להם מתנות יפות ומושך ליבם לתורה ויראת שמים. אשריו, אשרי תומכי התורה שעוזרים לכך, ואשרי העם שככה לו, כי זוהי עיקר מטרת השבת. וכמו שכתב הרב בעל אור החיים הקדוש על הפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת" (שמות לא, טז), שהכוונה מלשון "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לז, יא). כלומר, לצפות ולחכות לשבת המלכה, ולחשוב איך לנצל כל שעה כל דקה וכל מלה לתורה ויראת שמים בלבד.

וכאן המקום להודות לה' יתברך, על שזכינו לראות בעירנו חולון קהילה קדושה, צבור רחב אוהב תורה ולומדיה. ולמעלה ממאה אברכים יקרים הלומדים ושוקדים בבית המדרש לימוד בעיון בקיאות והלכה למעשה, על ידי הרבנים המובהקים שלנו הר"ר יגאל הכהן שליט"א, הר"ר יצחק בר מעוז שליט"א, הר"ר אביב אחדות שליט"א, הר"ר עידו במרגי שליט"א, הר"ר משה ירגן שליט"א והמשגיח היקר הר"ר דוד עזריה שליט"א. והאברכים שלנו בין הערביים יורדים אל העם ומזכים אותם בדפי גמרא ופרקי משנה הלכה ומוסר, כפי שלימד והזהיר וזעק על כך רבינו הגדול שר התורה אוהב ישראל רשכבה"ג מרן הראשון לציון בעל יביע אומר וטהרת הבית שליט"א. וגם בהקדמה לספרו הקדוש יביע אומר (חלק יו"ד) האריך במעלת זיכוי הרבים, עי"ש. ויש אברכים שמזכים אותנו גם במעשי חסד, כמו מתן הלוואות לבני תורה, דרשות באזכרות, הדרכה לנישואין, קשרי שידוכין, סל שבת וחג, והכל לכבוד ה' יתברך. וזכינו לגבאים יקרים אוהבי תורה המבטלים דעתם לדעת תורה, הלא הם, מר גדעון גבריאל הלוי הי"ו אשר התחיל מהיסוד של בית המדרש, ומר חיים זברלו הי"ו שהוא המנוע הכבד, עמל ויגע יום יום עבור הצבור בכלל ועבור בית המדרש בפרט, "ברזל ונחושת מנעלך וכימיך דבאך" (דברים לג, כה), [זברלו אותיות ברזל]. ומר חיים סולימני הי"ו שיודע לסדר את העניינים בטוב טעם ודעת. כולם אהובים, כולם ברורים. ובכל חודש מתחדש נס חדש בהצלחה לגייס ולהשיג את הסכום הדרוש עבור אברכי הישיבה היקרים, שבזכותם העולם קיים, ואשרינו שזכינו לכך.

כן עלינו לשבח ולהודות לתומכי הישיבה בארץ ובחו"ל, התורמים בהוראות קבע ותמיכה חודשית ושנתית, והכל בזכותם, "אם אין קמח אין תורה", ובזכות התורה יגיע הרבה קמח בעזרת ה' יתברך. ומרן שליט"א מביא בספר יביע אומר (ח"ז עמ' רמ) שגם מי שמחזיק תורה יש לו מעלות וכוחות של לומדי התורה, והיא אגוני מגנא ואצולי מצלא עבורם. תומכי התורה המיוחדים שלנו בחו"ל, הגיבורים הנכבדים והחשובים המסורים בלב ונפש לתורה הקדושה בכלל, ולשכונת תל גיבורים בחולון בפרט. ראשון בקודש אשר הוא עושה ומעשה למען התורה בחולון, והכל בצניעות וענוה, ר' בועז אלקיים הי"ו, ומשפחתו המכובדת אשר אירחו אותנו בכבוד גדול ולשם שמים. ושני בקודש מהתומכים הקבועים והגדולים בכבוד ואהבה ר' ויקטור וורוור הי"ו, וידיו רב לו להשפיע גם על אחרים. וגיסו החשוב מחזיק הרבה תורה בצדק ואמת ר' אלירן סגל הי"ו. גם החבר היקר ר' יוסף זוזו חצבני הי"ו, וכן חברנו היקר ר' שמעון אלמני הי"ו, ור'

אמנון קוגמן הי"ו. יזכו כולם לשפע ברכה והצלחה ממקור הברכות, ויראו נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם. וברכת ה' היא תעשיר אותם, הם וכל אשר להם, אמן ואמן.
כן עלינו להודות לאברך היקר והחשוב הר"ר אליהו אדמוני הי"ו ממכסיקו, שעבר על דפי ההגהה והעיר והאיר כיד ה' הטובה עליו. ויהי רצון שיזכה בקרוב לבנים זכרים של קיימא, אמן ואמן. וכן האברך היקר והשקדן מבית המדרשינו הר"ר גלעד רצון הי"ו, אשר בחכמה ותבונה הקליד את החומר על ידי רעייתו שתחי', ויהי רצון שיזכו בקרוב לבנים זכרים של קיימא בנחת ושלוה, אמן ואמן.
גם לרבות בני יקירי מחמד לבבי, החכם והשקדן עדיו לגאון הר"ר אליהו הי"ו, שערך את הספר, וניכש וסיקל וזימר והוציא את כל הקוצים הסובבים את השושנה העליונה, היא השבת, והגיש לנו ספר ערוך וברור. יהי רצון שיזכה יחד עם רעייתו שתחי', הכלה החשובה, להקים דור ישרים יבורך, בגשמיות וברוחניות. ובניהם היקרים, הנכדים המתוקים, מלכה-דליה, חיים-יעקב, משה-חגי ויהודה הי"ו, ועוד היד נטויה בעזרת ה' יתברך, בן פורת יוסף, כולם יגדלו ויפרחו ויצליחו ברוחניות ובגשמיות. ונזכה בקרוב למתנת חינם מה' יתברך גם לחתנים טובים מוצלחים ומבורכים לכבוד ה' יתברך, אמן ואמן.
ברכה מיוחדת למחותני היקר, צנוע ועניו, אוהב תורה מחזיק תורה ולומד הרבה תורה, מר חגולי הלוי ומשפחתו הי"ו, ותתקיים בהם ברכת יעקב אבינו ע"ה "ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה" (בראשית כח, יד) ברוחניות ובגשמיות, אמן ואמן.
גם בני האמצעי, מחמד לבי, אהוב למשפחה הר"ר משה חי הי"ו מבחירי גידולי ישיבת חזון עובדיה ואמרי דעת, שזכה להכנס לחופה (כ"א טבת תשס"ז) עם כלה חשובה אשת חיל יראת ה', בורא עולם ישלים זה הבנין, ונזכה לראות מהם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ויראת שמים. יחד עם מחותני היקר אוהב תורה ולומדיה ועוסק בהפצת תורה ויראה ר' רחמים ששון ומשפחתו המכובדת הי"ו.
גם בני הקטן יצחק בן הזקונים שזכה לחופה בס"ד עם כלה חשובה אשת חיל יראת ה' משבט הלוי מגידולי אחינו האשכנזים היקרים הי"ו, וקבלה על עצמה מסורת הספרדים בהלכה, ובעיקר להחמיר מאד בצניעות ובקדושה ובמדות טובות. וברוך ה' זכו לבת תלמיד חכם מלכה-דליה, ובת תחילה סימן יפה לבנים, וזכו לבן חמוד נכד מתוק חיים חבקוק הי"ו, ונזכה לראות מהם בנים ובני בנים עוסקים בתורה ויראת שמים, יחד עם מחותני היקר אוהב תורה ולומדיה איש חסד ומקנא קנאת ה' ר' רוז'ה הלוי ומשפחתו המכובדת הי"ו.

גם חתני יקירי ואהובי בן תורה ונעים הליכות איש חינוך ומבין בדקויות להציל ולחזק ילדי ישראל הר"ר יוסף אביטן וזוגתו שתחי', והנכד היפה והמתוק יעקב אורי הי"ו בן פורת יוסף, והנכד השני חיים ניתאי הי"ו, יעלו ויצליחו ויהיו לתפארת עם ישראל, ונראה מהם נחת ושבטי יה וחיים טובים, יחד עם מחותני היקר מעדת המרוקאים המכובדים התמימים והיקרים ר' יעקב אביטן וזוגתו הי"ו.

ואחרון אחרון חביב, רעייתי החשובה הרבנית תליט"א, המסורה לצרכי הכלל והפרט ומרבה טהרה בישראל, מכוונת ומייעצת למען בנות ישראל להקים בתים קדושים ונאמנים, ומסייעת בחינוך ילדי ישראל על טהרת הקודש, במסירות ובאחריות. יהי רצון שנזכה יחד לרוב נחת מהבנים והבנות ונכדינו היקרים, וחתנים מן המנין בקרוב. ויקויים בנו הפסוק "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיה נד, יג), אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך חיים רבי תל גיבורים, חולון

מעשים שהיו בקדושת השבת

סגולת השבת

מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אֲמוּרָה לֵילֵד אֶת הַלֵּדָה בְּשַׁבָּת, וְהָיָה סָפֵק אִם יֵשׁ אִסּוּר טִלְטוּל בַּסְגֻלָּה הַמְפֹרֶסֶמֶת לְקַחַת אֶת הַסֵּפֶר נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ. וְאָמַר רַבֵּנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף שָׁלוֹם אֱלְיָשִׁיב שְׁלִיט"א: נָכוֹן שֶׁזּוֹ סְגֻלָּה, אֲבָל שְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ סְגֻלָּה יוֹתֵר טוֹבָה, וְלֹא יִקְחוּ אֶת הַסֵּפֶר לְכְבוֹד קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת וְיִרְאוּ יְשׁוּעוֹת (עלינו לשבח דברים ב' עמ' תסו).

זכות השבת

מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה שֶׁסָּבְלָה בִּשְׁעַת לֵידָתָהּ, וְהָיְתָה זְקוּקָה לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם, וְשָׁאַל רַבֵּנוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זיע"א: מִי מוֹכָן לִתְרֹם מִצְוָה שֶׁעָשָׂה עֲבוּרָהּ? קָם פִּלּוֹנִי וְאָמַר שֶׁהוּא מְעוֹרֵר בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ לִסְגֹּר הַחֲנוּיוֹת לִפְנֵי זְמַן הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת. וְאָמַר הֶחָפֵץ חַיִּים: יְהִי רָצוֹן שֶׁבִּזְכוּת מִצְוָה זוֹ תֵּלֵד עַכְשָׁו בְּקַלּוּת, וְכֵן הָיָה.

עונג השבת

מָרָן רַבֵּינוּ הַגָּדוֹל שְׁלִיט"א, בְּלֵילוֹת הַחֹרֶף שֶׁהַקֹּר הָיָה עַז בַּבַּיִת וְלֹא הָיָה מָצוּי הַסָּקָה, הָיָה מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ בְּלֵיל שַׁבַּ"ק בִּמְעִיל הַחֹרֶף שֶׁלּוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שָׁעוֹת ע"ג שָׁעוֹת לְקַיֵּם בִּשְׁלֵמוּת וְקָרְאוֹ לַשַּׁבָּת עֹנֶג בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה עַד מְאֹד

מִכֹּחַ לִמּוּד הַתּוֹרָה וְיֵשׁ בָּהּ הֶאָרָה וְסִיּעְתָּא דִשְׁמַיָּא לִלְמוּד כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ . (וַהֲכָנָה כְּזֹאת מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְשַׁבָּת לְחוֹל (מלך ביפיו עמ' 29))

סיעתא דשבתא

רַבֵּינוּ הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל וֹאזְנֶר שְׁלִיטָ"א שֶׁאַל פַּעַם גָּאוֹן אֶחָד זיע"א שֶׁבִּצְעִירוּתוֹ הָיָה בָּקִי בְּכָל מַכְמַנֵּי בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, סִפְרָא, סִפְרִי וְיָדַע בְּעַל פֶּה אֶת אַרְבַּעַת חֶלְקֵי שֻׁלְחָן עָרוּךְ, כֵּיצַד זָכָה לְכֶתֶר תּוֹרָה שֶׁכָּזֶה. וְעָנָהוּ, הָיִינוּ חֲבוּרַת בַּחוּרִים שֶׁסִּכַּמְנוּ יַחַד שֶׁמִּדֵּי יוֹם שִׁשִּׁי בַּצָּהֳרַיִם נִלְבַּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת, וְנָבוֹא לִלְמֹד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אֶת הַסּוּגְיוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁבַּשַׁ"ס. וְהָיְתָה לָהֶם מִכָּךְ סִיּעְתָּא דִשְׁמַיָּא מְיֻחֶדֶת.

הַקָּם בַּבֹּקֶר בְּהַשְׁכָּמָה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, מַרְגִּישׁ טַעַם גַּן עֵדֶן בְּאוֹתָן שָׁעוֹת (דרשות שבט הלוי שליט"א).

שמירת השבת

הַגָּאוֹן הֶחָסִיד רַבֵּינוּ יוֹסֵף חַיִּים זיע"א, נָסַע פַּעַם בַּדֶּרֶךְ עִם קְבוּצַת נוֹסְעִים וּכְשֶׁהִגִּיעָה שַׁבָּת לֹא הִסְכִּים הָעֶגְלוֹן הָרָאשִׁי לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ נִשְׁאַר שָׁם לְבַד לְעַצְמוֹ בְּקִדֻּשָּׁה וְטָהֳרָה, וְלָעֲגוּ עָלָיו שֶׁהוּא בְּמָקוֹם סַכָּנָה. וְהִנֵּה הִגִּיעַ אַרְיֵה וְרָבַץ לְיָדוֹ כָּל הַשַּׁבָּת שְׁמִירָה, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עָלָה עָלָיו וְהִגִּיעַ בְּמְהִירוּת לַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ אוֹתָם אֲנָשִׁים. וְנִבְהֲלוּ מִפָּנָיו, וְרָאוּ כֻּלָּם שֶׁמִּי שֶׁשּׁוֹמֵר עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, הַשַּׁבָּת שׁוֹמֶרֶת עָלָיו.

נקמת השבת

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ עִם רֹאשׁ מֶמְשָׁלָה אֶחָד חִלּוֹנִי וְעִם הָאָרֶץ, שֶׁבִּמֶּרֶד וּבְמַעַל וּבְגַאֲוָה סָרוּחָה נָתַן הוֹרָאָה לְהַעֲבִיר מָנוֹעַ גָּדוֹל שֶׁל חֶבְרַת הַחַשְׁמַל דָּוְקָא בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ מִשּׁוּם שֶׁהַכְּבִישִׁים רֵיקִים וְקַל יוֹתֵר, וְלֹא שָׁמַע לְזַעֲקַת הַשַּׁבָּת וְלִגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלִיטָ"א שֶׁמָּחוּ עַל כָּךְ. וּלְאַחַר מִכֵּן הַשַּׁבָּת תָּבְעָה עֶלְבּוֹנָהּ, וְנָפַל מַטָּה מַטָּה וּפָרַשׁ מִתַּפְקִידוֹ הוּא וּמִפְלָגָתוֹ נַעֲשׂוּ קְטִילֵי קָנְיָא בְּאַגְמָא לְאֹרֶךְ יָמִים. וְהַשַּׁבָּת קֹדֶשׁ קָדָשִׁים קַיֶּמֶת לְעוֹלָם. מַעֲשֶׂה בָּעַשִׁיר אֶחָד בַּעַל עֲסָקִים גְּדוֹלִים שֶׁלֹּא נָתַן לְגוֹיִים לְהַצִּיל אֶת מָמוֹנוֹ שֶׁהָיָה בְּסַכָּנָה בְּשַׁבַּת קוֹדֶשׁ. וְאָמַר רַבֵּינוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זיע"א: "חֲצִי הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הָאִישׁ הַזֶּה".

שלחן השבת

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁחָלָה בְּאַפּוֹ פִּתְאֹמִי וְעָבַר כַּמָּה נִתּוּחִים, וְצִפְּתָה לוֹ סִדְרַת נִתּוּחִים. וּבְכֹאֵב לִבּוֹ הִגִּיעַ אֶל כ"ק הָאַדְמוֹר מִגּוּר זיע"א בַּעַל "פְּנֵי מְנַחֵם", וְהָאַדְמוֹר שְׁאַל כֵּיצַד מִתְנַהֲגִים

בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת? וְשָׁמַע מֵהֶם שֶׁנּוֹהֲגִים בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת לְדַבֵּר עַל פְּלוֹנִי וְאַלְמוֹנִי, וּמְנַתְּחִים כָּל אֶחָד וְכָל בְּעָיָה, בְּמָקוֹם לוֹמַר דִּבְרֵי תוֹרָה וְשִׁירֵי שַׁבָּת בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת. "תַּפְסִיקוּ לְנַתֵּחַ אֲנָשִׁים בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת וְיַפְסִיקוּ הַנִּתּוּחִים מִמְּךָ", אָמַר הָרַב. וְכָךְ הָיָה שֶׁפָּסְקוּ הַנִּתּוּחִים (רבינו היקר הגר"י זילברשטיין שליט"א, ברכי נפשי שמות עמ' תפז).

יפי השבת

הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָאָרֹךְ, בְּעֵת שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ אֶת בִּגְדֵי הַשַּׁבָּת שֶׁלּוֹ נַעֲשָׂה גָּבוֹהַ חֲצִי אַמָּה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּימוֹת הַחוֹל. וּמְשׁוּם זֶה הָיוּ קוֹרְאִים אוֹתוֹ "רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָאָרֹךְ" (הקדמת ספר מנחת שבת חיבור על ספר קיצור שולחן ערוך).

מופתי השבת

בְּסֵפֶר עִיּוּן יַעֲקֹב עַל עֵין יַעֲקֹב (סוטה לח.) מֵבִיא בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: שָׁמַעְתִּי מֵחָכָם אֶחָד שֶׁמְּקַבֵּל לְסַפֵּר עַל בְּנֵי יוֹנָה שֶׁמַּכִּירִין הַתְּבוּאָה שֶׁנֶּחְתְּךָ בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, ע"ש. וְכֵן בְּסִדּוּר יַעֲבֵ"ץ מֵבִיא מוֹפֵת עַל הַשַּׁבָּת, שֶׁהַיּוֹנָה אֵינָהּ תּוֹלֶשֶׁת מִן הַמְּחֻבָּר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

נס השבת

רַבֵּינוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זיע"א הִבְטִיחַ רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְיֶלֶד, בֵּן יָחִיד עִם מוּם בַּלֵּב שֶׁהָרוֹפְאִים אָמְרוּ שֶׁאֵין לוֹ סִכּוּיִים לְחָיוֹת, וּבִלְבַד שֶׁהַהוֹרִים יְקַבְּלוּ עַל עַצְמָם שֶׁבְּכָל יוֹם שִׁשִּׁי בַּחֲצוֹת הַיּוֹם תִּהְיֶה מַפַּת שַׁבָּת פְּרוּסָה עַל הַשֻּׁלְחָן וְכֵן פְּמוֹטֵי הַנֵּרוֹת, וְאֵין עֲבוֹדָה וְאֵין כְּלוּם, וּמְזַמֵּן הַדְלָקַת נֵרוֹת לֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה וְכֵן הָיָה. וְהַיֶּלֶד הִבְרִיא לְגַמְרֵי. וְהָרוֹפְאִים אָמְרוּ, שֶׁאִם הֶחָפֵץ חַיִּים הִבְטִיחַ כֵּן, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב חָדָשׁ לְגַמְרֵי. וּמִכָּאן לְמַעֲלַת קַבָּלַת שַׁבָּת מוּקְדָּם בְּיוֹם שִׁשִּׁי, וְהַזְּהִירוּת בְּעִנְיְנֵי הַיּוֹם עַד כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר.

הנהגות לשבת קודש

כל מקום שאזכרת שבת מצויה עשירות מצויה

רָאוּי שֶׁיֹּאמַר עַל כָּל פְּעֻלָּה שֶׁעוֹשֶׂה "לִכְבוֹד שַׁבָּת קוֹדֶשׁ", וּבָזֶה שׁוֹרֶה עָלָיו קְדוּשָׁה. וּמְרוּמָז בַּפָּסוּק "וְהֵכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ" (שמות טז, ה).

כידוע, רבינו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א בספר בן איש חי (פרשת לך לך) מביא שההכנות לשבת צריכות להיות במחשבה בדבור ובמעשה. וחלקי הדבור זה לא רק בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, אלא גם באמירת "לכבוד שבת קודש" על כל מה שעושה. ובזה

חלה קדושה על אותם מאכלים שנעשו לכבוד שבת קודש. וכעין זה למדנו בזוהר הקדוש (פרשת תזריע דף נ, א), שהבונה בית צריך שיאמר בפיו שבונה בית זה לכבוד ה', יתברך, לעבוד בו את ה' יתברך ולשמור בו תורה ומצוות, ואז סיעתא דשמיא חלה עליו וה' יתברך מזמין עליו קדושה.

ומוסיף בזוהר הקדוש (שם), שהבונה בית בלי מחשבת קדושה שורה עליו רוח טומאה, ומי שגר בבית זה יוכל להנזק בנזק גוף או בנזק ממון, עי"ש דברים נפלאים. ונראה, שהאומר לכבוד שבת קודש, מקדש לא רק את האוכל, אלא גם הבית מתקדש יותר, כי בית זה מכינים בו דברים לכבוד שבת קודש, ודבור זה מוריד קדושה לכולם. ומרומז בתהילים (מה, ב) בפסוק "אומר אני מעשי למלך", שצריך לומר על כל דבר: זה לכבוד המלך, מלכו של עולם. ואז יורד עליו שפע מלמעלה ויש הצלחה במעשיו. ועיין זוהר הקדוש (פרשת צו לא:).

ומכאן גם למי שקונה בית, שלפני חתימת החוזה יאמר בפיו אני קונה בית זה או מגרש זה לכבוד ה', יתברך, כלומר בית שיתנהגו בו כפי הוראות התורה הקדושה בלבד. ואז הכל נעשה קדוש. ובפרט כשיעשו אחר כך חנוכת הבית ותקון הבית, בודאי שיצליחו. ומפורסם המעשה של יוסף מוקיר שבת (שבת קיט.), שנעשה עשיר מופלג בזכות שהיה קונה ואומר "זה לכבוד שבת קודש", עי"ש. ועיין בשלחן ערוך (סימן רפ) שגם בחיי משפחה מסודרים בבית, מקיים עוד מצוה של עונג שבת.

שבתו בנים שובבי"ם

עַל יְדֵי הַטֹּרַח וְהַהֲכָנוֹת לִכְבוֹד קְדוּשַׁת הַשַּׁבָּת מְתַקֵּן מַה שֶּׁפָּגַם בִּקְדוּשַׁת בְּרִית קֹדֶשׁ.

מצינו בחכמי ישראל מזמן התלמוד (שבת קיט.) שהיו טורחים בגופם לכבוד שבת קודש. ואף מולחים הבשר, מבקעים עצים, ומפנים כלים של ימי החול. ומרן בשלחן ערוך (סימן רנ) סיים: ומהם ילמד כל אדם, ולא יאמר לא אפגום כבודי, כי זה הוא "כבודו" שמכבד את השבת. וביאר בביאור הלכה שם, שבזה מתורץ שאין זה בזיון לחכם לעסוק בכך, שאז אסור על פי הדין, אלא זה כבוד, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה כשרקד לפני התורה "והייתי שפל בעיני" (שמואל ב ו, כב), כי אם עושה לכבוד ה' יתברך זהו כבודו של אדם (ועיין ברמב"ם סוף הלכות לולב מה שכתב בזה, עי"ש ותהנה).

והוסיף בשער הציון (ס"ק ט) שגם אין לומר בזה שלוחו של אדם כמותו, כי כבוד שבת והטרחה לכבוד שבת קודש אלו מצוות המוטלות על גופו ממש, ובאופן זה אומרים מצוה בו יותר מבשלוחו ואין בזה בטול תורה. ומה גם שזה כבוד השבת, שזה חמור

מאד, עי"ש. וכן במשנה ברורה בשער הציון בהלכות פסח (סימן תס ס"ק ז) מביא שהטורח ומזיע באפיית מצות יש בזה תיקון גדול לעון החמור, עי"ש. ורבינו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א (בפרשת נח סעיף ו) מביא שהוא עורך ומתקן הנרות בידיו לכבוד שבת קודש.

ועיין בזוהר הקדוש (ס"פ חוקת דף קפד, א) שמבאר למה פחד משה רבינו מעוג מלך הבשן, עד שאמר לו ה' יתברך "אל תירא אתו" (במדבר כא, לד). כי עוג עשה ברית מילה בזמן אברהם אבינו עליו השלום, ומצוה זו הביאה לו אות קודש, וזה יכול לסייע לו. ולכן אמר ה' יתברך למשה רבינו ע"ה "אל תירא אתו" (שם), כי מאחר שעוג נכשל בעריות ופגם בקדושה נעקר זכותו, ובקלות תעקור אותו מהעולם, אף שהיה גבור מאד, עי"ש. והמזיע וטורח בהכנות לשבת קודש, עושה מצוה כל רגע. ומחשבה זו מוסיפה סבלנות וכח, ומתקנת פגם שבקדושה.

יגעת ומצאת תאמין

מִי שֶׁטוֹרֵחַ בְּגוּפוֹ הַרְבֵּה בְּיוֹם שִׁשִּׁי לִכְבוֹד שַׁבָּת קוֹדֶשׁ, טִרְחָה זוֹ מְסַלֶּקֶת הַזֻּהֲמָה, וְנִצּוֹל מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר.

בספר דבר בעתו, לחכם אחד מחכמי בבל זיע"א (ספר מיוחד על שבת קודש), הביא בזה שענין חבוט הקבר ומיתה שבאה לעולם, זה בגלל חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת ונגזרה מיתה לעולם. ואין תיקון לעוון זה רק על ידי מיתה ולהיות נטמן בקבר. ואז יש גם צער חבוט הקבר, שהצדיקים אינם סובלים מכך. וסגולה להפטר מצער זה, לטרוח הרבה לכבוד שבת קודש. מי שעוזר ומסייע בהוצאות ועבודות וכל מיני טרחות לשבת קודש, הוא עוזר בזה לא רק למשפחתו, אלא הוא עוזר לשבת המלכה. וממילא מקדש את האדמה ומסלק זוהמת הנחש, והאדמה לא מכה אותו במיתתו (ועיין שבת קמו. וע"ז ה. על מיתה שבאה לעולם).

ומכאן מחשבה טובה לכל מי שמטופל במשפחה גדולה בן פורת יוסף, ויש הרבה מטלות עליו, ואין לו מנוחה כמעט עד כניסת השבת. וכן לעקרת הבית, העסוקה עד למעלה הראש בענייני הבית וצרכי שבת, ובפרט בימות החורף הקצרים. ואף שלמדנו שכדאי להכין מוקדם יותר צרכי שבת, עם כל זה יצר הרע מרקד בערב שבת קודש. (עיין גיטין נב. ורש"י) ומה הנחמה והמרגוע לכך, זה המחשבה שעל ידי זה ניצול מחבוט הקבר. ומכאן גם לשמשים בבית הכנסת ושאר משרתי צבור המכינים ומנקים בבית הכנסת, וכן המכינים ממתקים עבור הילדים הקוראים תהילים להצלחת עם ישראל וחיילי ישראל

הי"ו. ויש בזה לא מעט כאב ראש מכל מיני אנשים מהצבור הרחב. שלא להתייאש ולדעת ששכרם כפול ומכופל מן השמים.

וכידוע, בספר הקדוש בן איש חי (ר"פ לך לך) מביא שיש לעשות ההכנות לשבת קודש ביום ששי בזריזות ובשמחה. וכשפותח שערי זריזות בשמחה, יכול בזמן קצר יחסית לסיים הרבה עבודות ולהתכונן בישוב הדעת לשבת קודש. ועצה טובה להכין פיתקא טבא ולרשום בה כל סדר עבודת היום בערב שבת קודש, וברכת ה' היא תעשיר לסיים ההכנות וטרדות היום, ובאה שבת באה מנוחה (רש"י בראשית ב, ב). ורבינו החפץ חיים (בספר שם עולם ח"א ס"ס ד) מביא בשם אחד מגדולי הדור, שבשמים מתייחסים לשמירת שבת של כל יהודי מרגע שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת ומגין עליו זכות שבת, עי"ש.

יום השישי, אכול מעט ועשה הרבה

מִי שֶׁמַּרְעִיב עַצְמוֹ בְּיוֹם שִׁשִּׁי, וּמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת בְּאֹכֶל מְיֻחָד, מְתַקֵּן מַה שֶּׁפָּגַם בָּאֲכִילָה שֶׁל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ.

ידוע ומפורסם מעלת אכילה בקדושה ולשם שמים, כמו סעודות שבת קודש וימים טובים. וסעודות מצוה, כמו חתן וכלה ובברית מילה. ויש בזה תיקון גדול לנשמה. אבל סעודות הרשות צריך כוונה גדולה, ולדקדק בברכות הנהנין לפני ואחרי. ובעלי המוסר מזהירים אותנו תמיד על איסור תאות אכילה כמו תאות עריות, רחמנא ליצלן.

ועיין בן איש חי פרשת בהר בחוקותי שמביא על בעל תאוה שהוא שייך לעשיו הרשע שאמר "הלעיטני נא". ולכן הציע לקרוא קודם הסעודה פתח אליהו ואמירת הקטורת כדי לתקן עד כמה שאפשר. ובהקדמה לספר לשון חכמים מביא שמטרת האכילה שתיקן ה' יתברך בעולם על ידי בני אדם היפך מהמלאכים, כדי לתקן נשמות המגולגלות על ידי אכילה וברכה בכוונה.

ובספר שלחן הטהור (עמ' קלג) של בעל שומר אמונים המפורסם, האריך מאד במעלת אכילה בקדושה ונקיון וטהרת הידיים. ושם הביא מקור לאלה שנזהרים שלא להניח תינוק שישב על שלחן, או נעליים וכיוצא בזה, כי השלחן דומה למזבח. ובאמת בשלחן ערוך (סי' רמט סעיף ג) נפסק להלכה שדרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת. והמשנה ברורה מביא שיש חולקים, שלא יכנס מעונה לשבת. אבל המתענה ומכוון להתקדש על ידי זה, ולא בשביל תאוה בסעודת שבת, ובפרט בימי החורף הקצרים אשר

גם משלים בזה ימי השובבי"ם. קדוש יאמר לו, ואשריו, ועיין בספר היקר והנפלא ילקוט יוסף (שם) שהביא כן להלכה.

והעיקר עבודת ה', נאמנה, ומי שמרגיש בתענית זו התעלות רוחנית ועושה כן בצניעות ובאהבה, ואין התענית גורם לו עצבנות בבית, לכולי עלמא יעשה כן. וכידוע גם הרמב"ם בספרי הרפואה משבח את התענית מדי פעם למנוחת הגוף, והציע כן בערב שבת קודש, ואז סעודות שבת מתקנות אותנו, ואשרינו.

גם מי שלא מתענה בערב שבת קודש, עצם הדבר שלא אוכל לשובע נפשו, ואכילתו אכילת עראי, יש בזה הכנה טובה לשבת קודש. ועיין משנה ברורה (סי' רמט ס"ק יז).

חזרה בתשובה ממדות רעות

"**חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה**" (**שבת יב.**). **צָרִיךְ בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ לְמַשְׁמֵשׁ וְלִבְדֹּק אֶת מִדּוֹתָיו הַמְגוּנוֹת וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי אֶחָד מִזְּמַנֵּי הַתְּשׁוּבָה הוּא עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ**.

כידוע, רבינו החפץ חיים זיע"א מביא בספריו הקדושים (מכתבי החפץ חיים סימן עג) שיש ארבעה זמני תשובה. א. כל לילה קודם השינה. ב. כל ערב שבת קודש. ג. כל ערב ראש חודש. ד. ערב ראש השנה. וגם מהבן איש חי (פרשת בראשית) משמע שצריך לעשות תשובה כל ערב שבת קודש, מאחר וצריך למסור עדות של הפסוק "ויכלו השמים והארץ" (בראשית ב, א), ועד רשע פסול לעדות (סנהדרין כז.). ומבואר בחז"ל (שבת קיט:) כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכלו" מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, עי"ש.

והנה כבר נתבאר פרט זה בחלק א' של הנהגות לשבת (עמ' מ), עי"ש. ויש להוסיף כאן שכדי להגיע למטרה זו של תשובה, צריך הכנה נפשית, פנימית ותורנית, לדעת על מה לעשות תשובה והיכן תעינו וטעינו. ולכן נראה שכדאי בין מנחה לערבית בליל שבת קודש, שהחכם דורש ומחזק את העם במוסר במדות טובות ויראת שמים ושלום בית וחינוך ילדים והכל על פי השקפת חז"ל הקדושים, לחזק את השומעים בחיזוק גדול בעבודת ה'. וזה עדיף מלומר איזה פלפול בהלכה או איזה הסבר עמוק בדף יומי שנלמד באותו שבוע. כי בלי מוסר נוקב ללב, קשה מאד להבין היכן טעינו, וממילא קשה לעשות תשובה מושלמת כדי להעיד לפני ה' יתברך על בריאת העולם ועל זכר למעשה בראשית. ומרן שליט"א (יביע אומר ח"ב עמ' סה) הביא בשם הב"ח שעיקר הדרשה להורות הלכות שבת והאסור והמותר, גם להמשיך את לב השומעים באגדות המדריכות ליראת ה'

ולמנעם מחטוא לפניו יתברך, עי"ש. ועיין יביע אומר (ח"ז עמ' רמ) שחכם המעורר ומזכה את הרבים הוא עדיף וקודם אפילו לפדיון שבויים, עיין שם דברים נוראים. וזה הלכתא רבתא לשבת.

ואשריהם אותם הנדיבים בעם, אם יזכו לייסד ולהקים בית מדרש יום הששי. ובפרט שעתיים לפני כניסת שבת קודש, ותומכים באברכים יקרים השוקדים על לימודם בשעות קדושות כאלה כהכנה לשבת והתעוררות עצומה לתשובה וחשבון נפש לכל השבוע. ועל זה אמרו בגמרא (ברכות סג.) הלל הזקן אומר בשעת המכניסין פזר. גם מבחינה חומרית, תפזר כספך להחזיק תורה בשעה שכולם מכניסים הביתה ובתי מדרש סגורים.

שמירת שבת כהלכתה סגולה לשלום בית

שַׁבָּת קֹדֶשׁ נִקְרֵאת "שָׁלוֹם". וּשְׁמִירַת הַשַּׁבָּת וּקְדוּשָׁתָהּ מְסַיַּעַת וּמַרְבָּה שָׁלוֹם בַּבַּיִת וּבָעוֹלָם, וְזוֹהִי סְגֻלָּה לְשָׁלוֹם בַּיִת אֲמִתִּי (זוהר הקדוש קרח קעו:).

רבינו החפץ חיים זיע"א היה אומר תמיד, אנשים מחפשים סגולות וקמיעות להצלחה, וכי לא די במצוות הנפלאות שבתורה הקדושה? האם יש סגולות טובות מהם? ומה כמו שמירת שבת קודש, אשר כל הברכה לכל השבוע מגיעה בזכות שמירת שבת וקדושתה. וחז"ל (גיטין נב.) מספרים על רבי מאיר שעשה שלום בין שני שכנים שהיה ביניהם ריב ומדון, וכל ערב שבת קודש התארח אצלם, וכך היה במשך שלוש שבתות עד שעשה שלום ביניהם, עי"ש. ויתכן לומר שאפשר לעשות שלום בית ולהרבות אהבה ואחוה על ידי שיחות וחיזוקים ומוסר השכל לאותם שכנים או אותם בני זוג שרבים תמיד, ואפשר באופן נוסף, על ידי קמיע שיש בו סגולה לשלום בית. וסגולה הוא דבר שאינו כפי הטבע (עיין אוה"ח הקדוש שמות יט, ה).

ולפי זה יש לומר שעצם שמירת שבת קודש ששמרו אותם שכנים בנוכחות רבי מאיר, שינתה אותם ואת מידותיהם הרעות שלא כדרך הטבע ועשו שלום זה עם זה. ומבואר בזוהר הקדוש הנ"ל, שעל ידי שמירת שבת קודש יש שלום בעליונים ובתחתונים. ואסור שימי החול ישלטו בשבת, ולכן אסור גם לדבר דבור חול בשבת. ומי שחולק על השבת, שזה השלום, נאבד מן העולם, עי"ש.

ונראה, שעל ידי שמירת שבת קודש עם כל פרטיה ודקדוקיה, חייבים להגיע למדות טובות ונעלות, שלא לכעוס, ולא לדבר דיבור חול, ולא להרבות שיחת חולין. וממילא זוכה גם להתחכם ולהתגבר על יצרו ושלום הבית חוזר למקומו. ומי שעדיין לא טיפל

במידותיו בשבת קודש, עדיין אי אפשר לומר עליו "שומר שבת", אלא "משתדל לשמור שבת".

ויש להוסיף ולבאר, שצריך להגיע בשבת קודש לדרגה גבוהה באמונה, אפילו בורח מהשתדלות. אף שבדרך כלל אנחנו מאמינים באמונה שלימה שהכל מהשמיים, ועם כל זה צריך השתדלות כדי שלא יראה כמו נס, וכל אחד ואחד לפי דרגתו באמונה כך ההשתדלות שלו, עם כל זה בשבת קודש צריך לסלק ההשתדלות לגמרי ולא לעשות כלום בעניינים הקשורים לימי החול. וזו ההגדרה הנכונה של "שבת", כלומר שביתה מוחלטת גם בלב ובמחשבה, וזורק את כל החבילה שלו על ה' יתברך. וכן כל ט"ל מלאכות, הן ותולדותיהן, מקיים בהם "שב ואל תעשה כלום", פשוטו כמשמעו. וזו אמונה גבוהה של בעל אמונה, שמידי פעם מכוון ומנהיג את עצמו לסמוך אך ורק על ה' יתברך מבלי השתדלות כלל, ואשריו הזוכה לכך.

וזה בעצם מה שעשה רבי מאיר שלום בין השכנים. שלום פירושו לבטל לגמרי ולהגיע לדרגה גבוהה באמונה שאפילו השתדלות אינו עושה על מה שנראה לו שזה מגיע לו, כי בין כה וכה הכל מהשמים. ויקבל באהבה מה' יתברך את כל הזכויות שלו. וכמו שעשה רב יוסף (ברכות סד.) שויתר על תפקידו להיות "מרא דאתרא", והרוויח יותר, שהכל חזר אליו, עי"ש.

השבת מנצחת

הַשַּׁבָּת תּוֹבַעַת עֻלְבּוֹנָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּמוֹ מֶלֶךְ שֶׁאֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל (קידושין לב:). **וּמֵאֵידָךְ נָאֱמַר "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת"** (שמות לא, טז), **כְּגוֹדֵל הָעֲשִׂיָּה כָּךְ גּוֹדֶל הַתּוֹעֶלֶת מֵהַשַּׁבָּת** (**רבינו החפץ חיים זיע"א**).

שבת קודש כוחה גדול ועצום מאד, וכמה שניסו כל מיני גויים ואפיקורסים לגרום לעם ישראל לחללה, לא הצליחו, "המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד" (תהילים כ, ט). וכמבואר במסכת מעילה (יז.) שלא הצליחו הגויים נגד השבת.

וכן המוסר נפש לשבת, השבת משתדלת עבורו. כמבואר בשבת (קכא. וקנ.), עי"ש. ומאידך, אין דליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת (שבת קיט:). וכידוע שבת קודש שייכת לה' יתברך, וכמו שמבואר בפסוק "ויום השביעי שבת לה' אלהיך" (דברים ה, יד). ולכן לא אומרים בשבת בברכת השכיבנו ושמור צאתנו ובואנו וכו' כמו שאומרים בימות החול, משום שהשבת היא זו ששומרת עלינו (טור ס"ס רסז).

ויש ברכה יקרה מאד מרבינו החפץ חיים זיע"א בספרו הקדוש משנה ברורה (סימן רנו ס"ק ב), שמי שהולך ומזרז את הציבור על סגירת חנויות והדלקת נרות, והם חברות קדושות המיוסדות על השגחת השבת, ואשרי חלקם, כי הם מזכים את עם ישראל לאביהם שבשמים, "ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל", עי"ש. וסמך לברכה זו מהש"ס (שבת כג:) שהנזהרים בנרות שבת קודש זוכים לבנים תלמידי חכמים, עי"ש.

ושמעתי שמאפיית אבועלפייא של הערבים בתל אביב יפו, זכתה להיות סגורה בפסח לגמרי כל שבעת הימים. והכל בזכות יהודי יקר מאד שעשה איתו הסכם וחוזה אמיתי שלא להכשיל את היהודים, על ידי ששילם לו על כך את סכום הרווחים שאמורים להיות לו באותם ימים שנה בשנה. והזכויות שמורות ליהודי שהסכים לשלם, ודאג להשיג כסף הדרוש לכך, אשריהם ישראל. ויתכן שכל אחד ואחד מאיתנו שיש חנות כזאת בעוונותינו הרבים בשכונתו, יש לו לשקול להגיע עמם להסכם כזה. ולאט לאט לקרב את המוכר גם לבוא לבית הכנסת ולהתחזק, ובודאי השבת תעשיר אותו ברוחניות וגשמיות ואשריו. וזו המלחמה הטובה ביותר נגד מחללי שבת, להיות חכם ואז הוא יהיה צדיק.

שמירת שבת בימי החול

"**שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ** (דברים ה, יב). **כְּלוֹמַר תִּשְׁמוֹר מִיּוֹם רִאשׁוֹן עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת בַּהֲכָנָה הָרְצוּיָה וּבְבְרִיאוּת הַגּוּף, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִצְטָרֵךְ חַס וְשָׁלוֹם לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת** (**העמק דבר שם**).

כידוע, סיפרו על מרן הרב שך זיע"א שאחרי שהיה שוהה כל ימות השבוע בישיבה, לא היה נוסע לביתו ביום ששי, אלא מקדים נסיעתו לליל ששי, כזה פחד וזהירות והכנה לשבת קודש. כיוצא בזה השומר על עצמו ומצב בריאותו שלא לגרום חולשה וחולי בשבת קודש, וכבר מיום ראשון יש לדקדק בכך. וכן תיקוני חשמל בבית, לא להמתין לרגע האחרון, שלא תחול תקלה דוקא בשבת. כלומר להתחיל טיפולים ולסיימם כמה שיותר מהר, שלא תפגע קדושת ועונג שבת. ומרן שליט"א פסק (יביע אומר ח"ה עמ' רל) שלא לעשות ברית מילה דחוי מחמישי בשבת, אלא ביום ראשון והלאה. ועל אחת כמה וכמה שצריך זהירות על הנסיעות בערב שבת קודש, להקדים עד כמה שאפשר. ולא להיכנס לשבת קודש בנסיעות מסוכנות במהירות מופרזת, שבזה יש בלבול דעת גדול. ובמקום שנקבל את השבת, השבת מקבלת אותנו ועדיין אין אנחנו מוכנים, ואין זה מכבוד השבת.

ומעולם לא מצינו מי שמתעכב בערב יום הכיפורים. וכן לא מצינו חתן וכלה שמאחרים את המועד ומפסידים או מזניחים את השעה ואת הזמן שקבעו לעצמם להיכנס לחופה. וכניסת שבת קודש יש להרגיש יותר מערב יום הכיפורים, כי השבת כלה, ואתה חתן, תזדרז ותצליח. ומי שמתעצל ומאחר או שלא שומר בימי החול להגיע לקדושת השבת, סימן שאינו מרגיש שהוא חתן היוצא לקראת כלה.

ומעשה שהיה עם הרב מבריסק זיע"א, שלא הרשה להדביק מודעות לטובת היהדות בערב שבת קודש כי הזמן היה מצומצם וחשש מחילול שבת, אף שהיה חשש גדול על מצב היהדות, ועם כל זה קדושת השבת עזרה מאד והיתה הצלחה לטובת היהדות בזכות הזהירות בשמירת שבת קודש. והספורנו (שמות כ, ח) כותב: הזהיר הפסוק שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה באופן שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת, עי"ש. כלומר, חובה קדושה לתכנן ולטפל בכל הענינים הקשורים לששת ימי המעשה כדי שיהיה ישוב דעת גדול בשבת קודש לעלייה הרוחנית.

וממה שכתוב (שמות כ, ז) "זכור את יום השבת לקדשו", משמע עוד נקודה, שכתוב "לקדשו", כאילו כל יהודי בעבודת השם שלו בשבת קודש הוא מקדש ומעלה ומרומם את כבוד השבת גבוה יותר. אנחנו עם ישראל בהתנהגות שלנו בשבת קודש עם זכור ושמור, מרוממים ומגדילים את קדושת השבת. ואז השבת לפי גדלותה משפיעה ומחזקת אותנו באותו שבוע ברוחניות וגשמיות.

אגודת שומרי שבת

מְקוֹמוֹת שֶׁשּׁוֹמְרִים עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, מִפְעָלִים, חֲנוּיוֹת, חֲבָרוֹת הַסְּעוֹת, מוֹנִיוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, יֵשׁ מִצְוָה גְּדוֹלָה לְחַזְּקָם וְלִקְנוֹת מֵהֶם, וּבָזֶה רוֹאִים עַד כַּמָּה קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת חֲשׁוּבָה לָנוּ.

הנה, בלי קשר לאיסור לפני עוור או מסייע, אם שייך באופן זה בחנויות ועסקים של מחללי שבת קודש, או לא, אבל לכולי עלמא יש מצוה גדולה לחזק ולעזור ולסייע למפעל או חנות השומרים את קדושת השבת, ומקדשים שם שמים כשהצבור רואים שהעסק סגור בשבת. ומספרים על מרן החזון איש זיע"א, שהלך פעם לבית הסוהר לבקר את הרב עמרם בלוי זצ"ל שהיה שם בגלל שעשה הפגנה ומחאה על חלול שבת, ואמר: "השבת נמצאת בבית הסוהר". ויש לבקש ולעורר עד כמה שאפשר, ואשרי מדבר על אוזן שומעת.

וידועים דברי רבינו החפץ חיים זיע"א, שהמחלל שבת חמור מדין רוצח, ונקרא רשע חמור, שאסור לקוברו אצל רשע קל, דהיינו רוצח. והעולם נוקטים להיפך, כשרואים רוצח, חושבים שהוא העבריין הגדול ובורחים ממנו, וכשרואים מחלל שבת לא נבהלים ולא כלום, וכפי לבושו החיצוני המכובד ניגשים ואומרים לו שלום, ומקדמים את פניו בברכת ברוך הבא. אבל האמת שהוא החמור מכולם, ויש להתייחס אליו בקלות ראש. והנזהר ומכבד את ה' יתברך בודאי שיחשוב לכתחלה לחזק ולעודד ולקנות עד כמה שאפשר משומרי שבת קודש. חנות של יהודי וחנות של גוי הפתוחים בשבת, עדיף בימות החול לקנות מהגוי, שאינו מצווה על שמירת שבת, ויש בזה מחאה על כבוד השבת שמחלל אותו יהודי, וכן עיקר. אבל אם יקנה בחול מהיהודי המחלל שבת קודש בחנות זו ולאט לאט יתחבר אליו וישפיע עליו לסגור בשבת קודש, בודאי שעדיף לקנות אצלו, וזה בגדר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז).

למעשה, פסק מרן שליט"א (יביע אומר ח"ז סימן טו) שכהן מחלל שבת בפרהסיא שבא לבית הכנסת אין למנוע ממנו לישא כפיו לברכת כהנים. וגם אם הוא כהן יחיד, אם קשה לשכנעו שיצא מחוץ לבית הכנסת ולא ישא כפיו, יש להעלים עין וישא כפיו לברכת כהנים, וגדול השלום, עי"ש. ומכאן, עד כמה צריך להיזהר ולהתנהג בחכמה ובדרכי נועם כיצד לקרב את ישראל לאבינו שבשמים. ומאידך לחזק מאד מאד את שומרי השבת ברוחניות וגשמיות, למען כבוד ה' יתברך.

פקוח נשמה

לְהַצִּיל הַשְּׁכֵנִים מֵחִלּוּל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, יֵשׁ לְהַתְקִין חַשְׁמַל קְבוּעַ בַּחֲדַר הַמַּדְרֵגוֹת בְּהַסְכָּמַת וַעַד הַבַּיִת, וְאַף אִם יַעֲשֶׂה בֵּן עַל חֶשְׁבּוֹנוֹ יְקַבֵּל שִׁבְעָתַיִם מֵה' יִתְבָּרַךְ.

שמעתי מהאברך היקר והשקדן, נעים הליכות, תלמיד הישיבה הר"ר גלעד רצון הי"ו, שבבנין בן ארבע קומות, עולה כל שבת החשמל לחדר המדרגות בסך שלוש ש"ח. כך שלחודש העלות היא שנים עשר ש"ח. ויתכן שועד הבית יסכימו לשלם. וגם אם ישלם מכיסו, הרי זה קידוש השם ומניעת עבירות של חילול שבת מהשכנים, ושכרו כפול ומכופל מן השמים. ובודאי שאפשר לשלם זאת מכספי מעשר. ויתכן שיש חובה לעשות כן למי שגר באותו בניין, כי זו מצוה שנפלה לפניו.

ודומה לדברי הט"ז (ביור"ד ס"ס רנא), שאומר אף שגדול תלמוד תורה מהצלת נפשות, עם כל זה אם נזדמן לו פקוח נפש בודאי שחייב להציל ולקיים הפסוק "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא יט, טז), כי זה נפל לפניו. וכן בנדון דידן, וזה דומה לגמרא (שבת נה.) שהיה

להם למחות ולא מחו. וכמו המשנה (ריש שקלים) שבית דין יוצאים על הכלאים בסוף החורף למנוע איסור כלאים מהצבור הרחב. כי חובתנו עד כמה שאפשר להציל מה שניתן להציל ולמנוע מהם תקלות. וכן אמרו (קידושין נז:) לא אמרה תורה שלח לתקלה. והצנועין (ב"ק סט.) היו מטריחים עצמם להציל אנשים מחיוב תרומות ומעשרות ונטע רבעי. ובספר חסידים מובא שבימי השוק והיריד הגדול היו פותחים מקומות של תועבה, רחמנא ליצלן. ועשיר אחד היה סוגר את כולם ומשלם להם כל שכרם להציל יהודים מאיסור עריות. ומעשה שהיה עם מרן הרב שך זיע"א שלאחר שאושפז בבית חולים ויצא בשלום, ביקש מהרופא שיפסיק לעשן, ובירך אותו שיצליח בזה. ודוקא בקשה כזאת, כדי למנוע ממנו חילול שבת עד כמה שאפשר. וכנראה שזה חובת כולנו, למנוע מיהודי חלול שבת ושאר עבירות.

וזו גם הנהגה טובה לאותם התורמים לישיבות הקדושות ומבקשים ברכה, שצריך גם לעורר אותם על הנחת תפילין ושמירת שבת, להראות שלא העיקר הכסף שתרמו, וגם לקדש שם שמים ולזכות אותם לקיים מצוות.

אדם כי ימות באוהל

"**מֵת בְּעֶרֶב שַׁבָּת סִימָן יָפֶה לוֹ** (כתובות קג.). **וְהוֹסִיפוּ לְבָאֵר בָּזֶה, שֶׁכְּשֶׁיַּרְגִּישׁ עַצְמוֹ כְּמֵת מִכֹּל עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, יִהְיֶה לוֹ סִימָן יָפֶה בְּקִדֻּשַּׁת הַשַּׁבָּת וְהַשֶּׁפַע הַגָּדוֹל מְמֻנֶּה** (**בעש"ט הקדוש זיע"א**).

הנה, מי שהתרגל במשך השבוע להיות מעורב מאד בכל עניני עולם הזה, ובפרט במסחר ועסקים ופוליטיקה וכיוצא בזה, והנה מגיעה שבת קודש, וברגע אחד צריך לנתק עצמו מהכל. ומי שלא חזק בקדושת ואהבת השבת, קשה לו להגיע לכך. ומצינו עצה טובה, שזה הזמן של יום ששי בשבת קודש, להירגע, להינפש, לקחת מהזמן היקר של יום ששי ולהוריד מהמחשבות והרדיפות של ששת ימי המעשה. ויום ששי מכוון כנגד יסוד, וזה בעצם היסוד של הכנה נפשית ושכלית לשבת קודש, ומוריד מעצמו לאט לאט את הרדיפה הזו, ויכול להתכונן ולהתחזק בקדושת שבת המלכה. ואז זוכה למיתת נשיקה, להפרד מהחול ולהכנס לשבת קודש.

וזה דומה לפסוק "אשרי יושבי ביתך" (תהילים פד, ה), כלומר לשבת כפשוטו קודם תפילת העמידה כדי להתפלל בכוונה, ומעלה זו גדולה מאד, שבזה מתרכז במחשבה בתפילת העמידה. ורבינו הסטייפלר זיע"א היה אומר שיצר הרע מבלבל את האדם שיקרא שתי דקות בעתון קודם התפילה, וזה מקלקל לו את כל היום. וכנראה שצריך

הכנה רבה בקדושה גדולה כדי להתקדם כל יום בעבודת ה'. ומכאן גם לקדושת השבת, שהציע הבעל שם טוב הקדוש שיעשה עצמו כמו מת ממש, ואז אינו מקפיד על כלום. ואדרבה, שש ושמח להכין צרכי שבת בניתוח וטיפול אישי שעשה לעצמו, והנה שכרו איתו ופעולתו לפניו. ומסופר בגמרא (שבת קיט.) על רב ענן שהיה לובש בגדים פשוטים ביום שישי לפני שמגיעה קדושת השבת. והסביר הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק יט), שעשה כן כדי שיהיה ניכר יותר כבוד השבת בלובשו בו בגדים נאים, שלא רק ההכנה לשבת היא מכלל הכבוד, אלא אפילו ההעדר, שמכוחו יבחן יותר מציאות הכבוד, גם הוא מכלל המצוה, עי"ש.

ומכאן סמך למתנהגים בפשטות בערב שבת, בלבוש, באוכל, בטרחה בעבודות היום, כי כל זה לצורך עלייה גדולה. ומרומז בפרשת בראשית, שעל שבת קודש לא נאמר "ויהי ערב ויהי בוקר", כי בשבת קודש מוסיפים מחול על הקודש וטורחים ומכינים הרבה, וגם לפני הערב עסוקים בקדושת השבת.

שטן של יום שישי

אֵין לְהִתְקַשֵּׁר לַשְּׁכֵנִים, לַחֲבֵרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ עַל כָּל מִינֵי שְׁאֵלוֹת וּבְעָיוֹת וּדְבָרִים שֶׁאֵינָם הֶכְרֵחִיִּים לְאוֹתָהּ שָׁעָה.

כידוע, ערב שבת קודש הוא זמן לחוץ מאד, ובפרט במשפחות ברוכות ילדים, או במשפחה שבני הזוג עובדים גם ביום הששי. וכל שיחת טלפון שיש בה מאריך טירחא, וכן סתם שיחה שאינה מהענין הצריך במיוחד לערב שבת קודש, מאד מפריע. ולפעמים משפיע על שלום הבית, כאשר האשה חייבת להתייחס בטלפון לחברה או שכנה, ובעלה ממתין לה עבור צרכי שבת הדחופים וטורח בעיצומו של יום הששי, ויכול להיות מתח בבית בשל כך.

וכיוצא בזה יש להיזהר מאד שלא לבשר בשורה שאינה טובה בערב שבת קודש לאחרים, גם אם זה קשור אליו. אם אין תועלת מעשית כלל או עזרה וסיוע למצב הקיים, יש לשתוק. ובזה מסייע בידם שיעבירו את השבת בשמחה ובקדושה וטהרה. ואף אם הבעל שמע כבר מהבשורה הקשה, ועדיין בני משפחתו אינם יודעים מאומה, רצוי מאד שלא לספר להם ולא לקלקל להם את קדושת השבת. ועיין יורה דעה (ס"ס תב) שאפילו מי שמת לו מת ולא נודע לו, אין חובה שיאמרו לו. ועל זה נאמר "מוציא דיבה הוא כסיל" (משלי י, יח. ועיין פסחים ג:).

והמעשה מפורסם עם שני בניו של רבי מאיר שמתו בשבת קודש, ואשתו הצדקת לא סיפרה לו עד מוצאי שבת קודש (ילקוט שמעוני משלי לא). חובתנו לעזור לעם ישראל גם להמנע מחלול שבת וגם לקיים שמירת שבת קודש בהידור רב עד כמה שאפשר. ועיין משנה ברורה (ר"ס רמט) שיש להקדים ביאתו לביתו בעוד היום גדול, כדי שיוכל להכין צרכי שבת. וכל זה סיעתא להנ"ל, שצריך לעשות תחבולות עד כמה שאפשר למען קדושת השבת.

לפעמים מתקשרים לחכם בערב שבת קודש בשעות לחוצות מאוד, עבור שלום בית בין בני הזוג. כמובן שזה דחוף ביותר, ודאי שהחכם יעזור ויסייע וירבה שלום ביניהם. אבל כשזה לא דחוף לאותה שעה, כמו למשל רישום ילדים לתלמוד תורה, או בנות לסמינר, איפה הכי טוב, וכן מתח מסוים בין כלה וחמותה כשזה לא דחוף לערב שבת קודש, יש להימנע. אבל מותר להתקשר בין שתי חברות, לשאול על תבשיל מסוים, או מיני מאפה לכבוד שבת קודש.

ועיקר המטרה של ערב שבת קודש לעשות הכנה נפשית לעלייה רוחנית בשבת קודש. ואם יש לחץ מיותר בערב שבת זה בא על חשבון הרוחניות של שבת קודש וחבל. כל עיכוב, בלבול, קושי מסוים, כאשר מגיע דוקא בערב שבת קודש בשעה הלחוצה ביותר, יש להאמין באמונה שלימה שזה נסיון מהשמים. ואשריו מי שזוכה להיות בעל אמונה באותה שעה ולהבין שזה שליח מה' יתברך ומקבל כוחות מעל הטבע מהשמים להתגבר על הבעיה. וכך חשב הלל הזקן עם אותו טרדן בשאלותיו המצחיקות, שהשיב לו הלל בשלוה ובשקט נפשי גמור כאילו שאין לו בעולמו אלא את אותו טרדן (עיין שבת לא.).

וצדקה תציל ממות

מִי שֶׁמְּרַחֵם וְתוֹמֵךְ בַּעֲנִיִּים וְנִזְקָקִים, וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, נָחְשַׁב לוֹ כְּאִלּוּ נֹתֵן הַלְוָאָה לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִשַּׁלֵּם לוֹ כֻּפֶל כְּפָלַיִם (זוהר פקודי רנה, א).

בספר הנהגות לשבת (ח"א עמ' צח) הובאו דברי הזוהר הקדוש הנ"ל. ויש ללמוד מכאן עד כמה חשובים הסיוע, העזרה והתמיכה במשפחות נזקקות, ובפרט לצרכי שבת קודש. ואשריו מי שמשתדל לחזק "סל שבת" בעירו, ומשמח ומסייע למשפחות לקיים סעודות שבת ולעבוד את ה' יתברך. וכן המכניס אורחים לביתו, ובפרט בעלי תשובה הזקוקים לראות קדושת השבת וסדר הסעודות. וכן בעלי חנויות פירות וירקות, אשר תורמים לכבוד שבת קודש לנזקקים ובעלי משפחות, אשריהם ואשרי חלקם.

ויש ללמוד מכאן, שכשבאים לבקש עזרה בערב שבת קודש בעלי משפחות ואנשים קשי יום, ולפעמים יתומים ואלמנות, אסור לדחות אותם, וצריך חכמה גדולה כיצד לסייע להם. ובפרט שהם תושבי עירו, ובפרט כשיש להם ילדים המתחזקים בתורה ויראת שמים, שעזרה וסיוע להם הם השקעה לדורות עולם. ויש לחזק את אותם גבאי צדקה העוסקים במצוה קדושה זו, והם השלוחים שלנו, שליחי הצבור העושים ומעשים את העבודה המוטלת עלינו. וצריכים לחזק אותם מאד מאד. ומשמע מהגמרא (כתובות סז:) שצדקה באוכל צדקה במעלה גדולה. וגם משמע שאין צורך לבדוק עד כמה הם ראויים, אלא לעזור בשמחה, שהרי קיימא לן (ב"ב ט.) אין בודקין למזונות. ובכלל מעלת הצדקה גדולה מאד. ובפרט בערבי שבתות וימים טובים, ובפרט המסייע לאברכים ובני תורה, שאין מעלה גדולה הימנה. ומרן החיד"א בספר עבודת הקודש (פרק א) מביא שצדקה מכפר גם על עוון במזיד, ובערב שבת קודש כפרה זו חשובה מאד לקבלת שבת.

טהרה גשמית ורוחנית

טְבִילָה בְּמִקְוֶה טָהֳרָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ מַעֲלָתָהּ גְּדוֹלָה. וּמוֹסִיפָּה טָהֳרָה וּקְדוּשָׁה, וּמְסַיַּעַת לַחֲזָרָה בִּתְשׁוּבָה.

האמת היא שמרן שליט"א לא מדבר ולא כותב בספריו הקדושים כמעט לעולם על עניין טבילה במקוה טהרה לגברים, לא קודם התפילה בבוקר, ולא בערב שבת קודש, ולמעשה זה חסידות בעלמא. והרמב"ם (סוף הלכות מקוואות) מביא שאפשר לטבול במי הדעת, כעין כביסה וניקוי יבש, ולצאת טהור. ומרומז בפסוק "וזרקתי עליכם מים טהורים" (יחזקאל לו, כה).

והראב"ד בספרו בעלי הנפש (שער הקדושה), מביא שהטבילה במקוה זו טהרה גשמית, וטהרת המחשבה זוהי טהרה רוחנית. וכמו שכתב מרן החיד"א בספר עבודת הקודש על כעס וגאוה שזה "אבי אבות הטומאה". ואף פסק ביביע אומר (ח"ט עמ' רץ) שאין חובה לטבול במקוה כשמגיע לכותל המערבי, עי"ש. ועל כל פנים מי שמרגיש בזה עבודת ה' והתעלות רוחנית, בודאי אשריו שיכוון שעותיו ורגעיו לטבול כל יום וגם בערב שבת קודש, ויכוון להתקדש וקדוש יאמר לו. וידוע שהרמב"ם מעיד על עצמו שלא ביטל טבילה זו.

ובספר מאור ושמש (פרשת אמור) האריך במעלת המקוה מאד, עי"ש. וכמובן שהנזהר בכך בודאי נזהר להיכנס ולצאת מהמים בזריזות וזהירות, ולא מדבר שם, ולא מסתכל במקומות הצנועים, ולא לוקח בניו הקטנים, אחרת, אסור לו בכלל ללכת לשם ותקנתו

קלקלתו. ויש מתחסדים שלא להיות חזן מי שלא טבל לקריו. וזו חומרא יתירה וחוסר צניעות. וסגולת המקוה בטהרה, כשלא יודעים כלל על חסידותו ועל מעשיו. ואצלנו מחמירים מאד בעניין הצניעות, ושאין בבית החזן את המכשיר הטמא ולא עיתונים אסורים, ועושה כל מעשיו בצניעות וענוה. איש כזה ראוי להיות חזן.

ועיין יביע אומר (ח"ד עמ' רכה). והטובל במקוה לשם שמים בלבד, הרי זה כמו תענית (אור"ח ס"ס תקס"ה), וקדוש יאמר לו. ועל אחת כמה וכמה כאשר טובל במים קרים, כי "מים קרים" עולים בגימטריה "מת", וזוכה ונהיה כבריה חדשה, כאשר עושה כן בצניעות ולשם שמים. וחז"ל (ברכות טו.) אמרו, כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן. והוסיף רבא "כאילו טבל". ופרש רש"י שעל ידי רחיצת כפיו כאילו טבל כל גופו, עי"ש. והשל"ה הקדוש פסק כן למעשה. והכל לפי מה שהוא אדם, מה שעוזר לעבוד את ה' יתברך ולהתעלות ברוחניות, יש לעשות כן.

שמח תשמח רעים אהובים

יֵשׁ נוֹהֲגִים לְקָנוֹת לִכְבוֹד שַׁבָּת קֹדֶשׁ פְּרָחִים וְקִשּׁוּטִים שֶׁהָאִשָּׁה שְׂמֵחָה בָּהֶם, וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּסַלָּטִים וְתַבְשִׁילִים כְּיַד ה' הַטּוֹבָה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּפֵרוֹת וּמְגָדָנוֹת וּמִינֵי בְּשָׂמִים לְהַרְבּוֹת וּלְהַשְׁלִים מֵאָה בְּרָכוֹת, וּמִנְהָג זֶה חָשׁוּב בְּיוֹתֵר.

האמת היא, אלו דברים שאין להם שיעור. כל מה שעוזר בבית להרגיע את האוירה ולשמח את המשפחה, ובזה עבודת ה' מדוקדקת וטובה, יש לעשות כן. ויכוון לשם שמים. לפעמים האשה רוצה להעביר אבק קל מהריהוט בשבת קודש על ידי ממחטה לחה וכיוצא בזה, או לנקות איזה כתם של אוכל מהריצפה במקל גומי וכיוצא בזה, והבעל ראשו בעולמות העליונים בקדושת השבת ומרגיש מעין עולם הבא, ואשתו בבחינת "סולם מוצב ארצה" (בראשית כח, יב). ויש לו להבין ולדעת שזה ההרגשה הטובה ועבודת ה' שלה בסדר ונקיון הבית. וכאן יכול השטן להכנס לתמונה ולקלקל את הכל. והמכוון לשם שמים יזכה למשנה במסכת אבות (פרק ב, יב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", שעל זה אמר הרמב"ם (שמונה פרקים פרק ה) שמשפט זה נאמר בכח אלקי, כלומר ברוח הקודש. וממילא יש להתנהג בחכמה ולהתייחס לצרכי הבית ולטורח של המשפחה, ויש בזה שלום בית. ומקיים בזה את הפסוק "יודע צדיק נפש בהמתו" (משלי יב, י), כמו רבי עקיבא בשעתו (כתובות סג.). וכן את הפסוק "ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב).

ואשרי הזוכה לנצל ולשבח ולעשות מצוות מכל דבר ודבר בשבת קודש. והמוסיף פרחים שיש בהם ריח נעים וגם קישוט יפה, זוכה להרויח גם ברכה להשלמת מאה ברכות. וכן אם הזמין את הוריו לסעודה, יש כאן מצוות כיבוד הורים. ואם טרח והזמין בעלי תשובה חדשים לזכות אותם לראות כיצד נראה שלחן שבת, וכן להזמין נערה לחזקה ביראת שמים עם שלחן שבת, או איזו אשה אלמנה, שאין מעלה גדולה מזו לכבדה ולחזקה ובתנאי שהכל יתנהל על דרך הצניעות, ובפרט אם זאת אימו או חמותו, הרי כך מרויחה כל המשפחה מצוות בלי סוף, יחד עם הנהג בהם מנהג דרך ארץ (ברכות לה:). ומנהג ישראל תורה הוא (תוס' מנחות כ: הובא ביביע אומר ח"ה עמ' קנ.).

לא לחינם חז"ל אומרים (ברכות נז:) שבת מעין עולם הבא. כלומר העיקר היא הנשמה, שנהנית מזיו השכינה (שם יז. עי"ש). כך בשבת קודש, העיקר שהנשמה נהנית מרוחניות, אבל בגשמיות צריך להרגיש כאילו הוא מת. ורואים בבית העלמין את המתים "ישנים שוכבים" כמו שכתב בשערי תשובה (שער א אות ג'), שאין המתים מקפידים. כך בשבת קודש, אף כשהוא בעולמות העליונים לא שוכח שהוא גם "סולם מוצב ארצה", ואז כל צרכי הבית החומריים שעושים בני המשפחה אינו מקפיד כלל. ועיין לעיל שהבעל שם טוב היה אומר להרגיש כן כל ערב שבת קודש. וכעת נראה שיש להרגיש כן גם בשבת קודש, אבל מבחינה חיובית יותר, שזה מרגיש ומקבל כח גדול ואינו מקפיד על כולם. פשוטו כמשמעו, כי הוא "ישן שוכב" ונהנה כל רגע מזיו השכינה, והבן.

מלה טובה מלות חיבה

כְּדַי לְהִתְגַּבֵּר עַל יֵצֶר הָרָע, הַשָּׂטָן וּשְׁלוּחָיו, הַבָּאִים בְּמִיּוּחָד בְּיוֹם שִׁשִּׁי (גיטין נב.), **יֵשׁ לְשַׂבֵּחַ וּלְעוֹדֵד זֶה אֶת זֶה עַל כָּל מַעֲשֶׂה שֶׁעוֹשִׂים בַּאֲמִירַת תּוֹדָה, יִישַׁר כֹּחַ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.** כידוע מרבינו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א בספרו הקדוש בן איש חי (פרשת וירא שנה שניה ס"א) שיש שטן מיוחד ויצר הרע גדול בערב שבת קודש שמנסה להפריע לנו להתעלות ולהתקדש, כמו שיש שטן מיוחד שמפריע בערב יום הכיפורים, כמבואר בסוף קידושין (פא.) ובנדרים (לב:). וממילא אף אחד מבני המשפחה אינו אשם כשאין בגד מגוהץ דוקא בערב שבת קודש, או שלא הספיקו לקנות ביצים לשבת, או שמן זית לנרות שבת, או משחת נעליים החסרה פתאום לילדים העדינים והמסודרים שמקפידים מאד על כך. כי זה נסיון מהשמים כיצד יקבלו את שבת המלכה. ועליהם להשכיל ולהתגבר על הבעיה ולדעת שזה לא העיקר, שמי שבשבת קודש ההשתלמות הרוחנית שלו יקרה בעיניו, ישמח לעמוד בנסיון וללבוש בגד פחות מכובד, או לוותר על מאכל מסוים.

ואיך מגיעים למצב כזה שהשטן ושלוחיו לא יבואו אלינו דוקא בערב שבת קודש. התירוץ הוא להשתדל מאד לשבח ולעודד זה את זה על כל מה שטורחים ועושים בערב שבת קודש. זה מביא כח לכולם, ותזכורת לבדוק מה חסר, וחשק לעבוד ולסדר כל מה שצריך עד הרגע האחרון של כניסת השבת אם יהיה צורך. ואפילו לזרוק מלה טובה בחלל הבית לכולם יחד, ולומר להם אשריכם שאתם טורחים לכבוד שבת ותודה רבה על הכל, וה' יתברך יתן לכם הרבה כח וחיים טובים. כמו שאמר ה' יתברך ליהושע: "רק חזק ואמץ" (א, ז). וכן משה רבינו לישראל בשעה קשה, רגע לפני קריעת ים סוף, שאמר לעם ישראל אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ה' וכו', אף שהם אמרו לו מלים קשות, הוא מרגיע ומחזק ומדריך והשיירה עוברת לחיים טובים,

ועיין בפרשת בשלח (שמות יד פסוקים יא-יד). לומר מלה טובה, מלות חיבה לא עולות כסף, ויש בדבר רווח והצלה והרווחה הרבה יותר מכסף. וכמו רבי מאיר, שבא לשכנים ושימח אותם בעצם הופעתו בערב שבת קודש (גיטין נב.) ואז השטן הסתלק משם לעולם.

לחם לאכול ובגד ללבוש

אִם יֵשׁ טֹרַח גָּדוֹל בַּהֲכָנַת מַאֲכָלִים מְשֻׁבָּחִים, עָדִיף לְוַתֵּר, הָעִקָּר שֶׁלֹּא לְכָעוֹס וְלֹא לְהַקְפִּיד, וּלְטַפֵּל בַּיְלָדִים בְּאַהֲבָה וְשִׂמְחָה.

יש בעיה כזאת גם בליל פסח, ליל הסדר, לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית (פסחים קט:). ויש מנקים ומתכוננים לפסח מפורים. ואצלנו, יהדות אפגניסטאן, מנקים אורז לפסח כבר מט"ו בשבט, ועושים הכנות של סדר ונקיון מעל ומעבר. ועם כל זה, כל ההכנות הן עבור הלילה המיוחד, ליל פסח, ליל שימורים הוא לה' (שמות יב, מב). ודוקא בלילה הקדוש הזה, כשמגיע הזמן לשמוע את ההגדה ולקיים את המצוות בכוונה ובשמחה, יצר הרע מביא עייפות ותרדמה, והקטנים בוכים והגדולים רעבים. והסדר נהפך לאי סדר נורא, ו"אין הצר שווה בנזק המלך" (אסתר ז, ד). וליל פסח הוא תאריך של ליל תשעה באב הנופל באותו יום, שבו בכו בכיה של חינם (תענית כט.). וגם כאן טרחו ועמלו על חינם, והעיקר חסר מן הסדר. ואיזהו חכם הרואה את הנולד (תמיד לב.) ויודע ומבין מה ההשלכות ולפי זה מכין צעדיו.

וכן בהכנות לשבת קודש, מאכלים משובחים, וסלטים טעימים ומיני מאפה לכבוד שבת, הכל טוב ויפה אם הרוחניות של המשפחה לא נפגעת. אבל כשזה פוגע במשפחה, ויש כעס וקפידא וחשש למחלוקת וכיוצא בזה, עדיף לוותר על חלק מהטרחה ולהסתפק ולקנות סלטים מוכנים ולהקל את המשא הכבד כפי הצורך. והעיקר לטפל בילדים,

ובפרט ברוחניות ובנפש שלהם באהבה ושמחה, כי זה העיקר בחיים. ומצינו כיוצא בזה בדברי רבינו הטור (בסימן רמב), שפסק, מי שאין לו וחי בעניות, יכול לקיים מה שכתוב "עשה שבתך חול". כלומר, יסתפק במועט כמו בימי החול, מאחר שקשה לו. וגם רבינו הטור עצמו רצה לנהוג כך.

ונראה שאין הבדל בין מי שאין לו אפשרות כספית, ובין מי שאין לו אפשרות עזרה משפחתית. ולכן ימעט באוכל וירבה בקדושת השבת, ואשריו (ועיין משנה ברורה וביאור הלכה סימן רמב). ובספר משלי (טו, יז) כתוב: "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו". וביאר המלבי"ם, אהבה תמתיק גם ארוחת ירק, והשנאה תמרר המאכל של שור אבוס. ואין האושר החיצוני והעונג המדומה עיקר, רק המנוחה הפנימית והאהבה והבטחון בה', כי בו תתעדן בדשן נפשו, עי"ש. ובודאי בשבת קודש אפשר להגיע לדרגה רוחנית ולהרגיש במציאות פסוק נפלא זה.

שכר שבת קמיע להצלחה כללית

סְגֻלָּה לְהַצָּלָחָה בְּבְעָיוֹת קָשׁוֹת, לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְחַזֵּק וּלְהַקְפִּיד מְאֹד מְאֹד עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת. וְזֶה דּוֹמֶה לְשַׁבָּת הַגָּדוֹל, שֶׁבִּזְכוּת קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת נַעֲשָׂה הַנֵּס הַגָּדוֹל לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם.

זה ברור שאין איסור לעשות בשבת תענית דיבור, ואדרבה, יתכן שיש בזה גם מצוה, שעל ידי זה נזהר בקדושת שבת מאד. ותענית דבור, אין הכוונה שלא לדבר כלל, שהרי יש חובה לומר בשלחן דברי תורה וסיפורי צדיקים וחיזוקים למשפחה, וכן לקרוא פסוקי אשת חיל ושלום עליכם והמסתעף. ויתכן שבעל צדיק שעושה תענית דבור מושלמת, וכל הזמן מדבר דברי תורה וחכמה, אפילו לא מרגישים שהוא בתענית דבור. בפרט כיום, בעוונותינו הרבים שיש כל כך הרבה עמי הארץ שאינם מבינים בקדושת השבת, ונכשלים ומחללים, ולכן תפקידנו לעשות עוד יותר מסירות נפש לתורה ולשבת קודש. כמו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות מעילה) בזה הלשון: "וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם [=גויים] שהיו משיבין על החוקים, וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם, היה מוסיף דבקות בתורה, שנאמר "טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך" (תהילים קיט, סט), עי"ש.

והדרגה הגבוהה בשמירת שבת קודש, היא לא להחמיר בכל מיני חומרות שאין להם בסיס ולבטל עונג שבת, אלא להחמיר לנצל כל רגע לתורה, וללמוד בשקידה עצומה, וללמד גם את כל בני המשפחה תורה ויראת שמים. כאשר משעמם בשבת קודש,

נכשלים בדיבור חול ושאר מרעין בישין. אולם כשיודעים להעסיק את כל בני המשפחה בעסק התורה, הלכות, מוסר, סיפורי צדיקים, אמירת תהילים בצוותא, פרשת שבוע ואגרת הרמב"ן, הזמן עובר בקדושה עילאית, וקדושת השבת נשמרת היטב.

הנהגה טובה, להכין על דף סדר ליל שבת קודש, שעה אחרי שעה מה עושים עם כל בני המשפחה, כעין "קדש ורחץ כרפס יחץ", והכל "נרצה" לה' יתברך. מי שלא מפריע לדבר מסוים שעושים אחרים, הרי זה כמו שהוא עשה, כי בזכות שתיקתו זה התקיים. וכל שכן מי שעוזר בפועל, שהוא שותף בענין. ולכן כהן בעל מום שהוא פסול לעבודה במקדש, בזכות פרישתו כהן מושלם עובד כדת וכדין ומתרבה כבוד שמים, כך גם המקדש על היין בשבת וגורם על ידי זה שהאמונה של האנשים מתחזקת ונמצא כאילו הוא שותף במעשה בראשית, כי הוא מוסיף אמונה בה' יתברך (כמבואר בשבת קיט:) ואשריו.

שכר בעולם הזה בזכות שמירת שבת

"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם" (שמות לא, יד), **עַל יְדֵי הַשְּׁמִירָה הַגְּדוֹלָה מַרְגִּישִׁים קְדֻשָּׁה רַבָּה. וְהַמּוֹסִיף בַּשְּׁמִירָה וּבְקְדֻשָּׁה, מַרְגִּישׁ בְּאוֹתָהּ קְדֻשָּׁה יוֹתֵר מֵהָאֲחֵרִים.**

והיסוד הזה נקרא "עבודת ה'", כי הוא באמת קשה כמו עבודה. מי שמוסר נפשו וכוחו וגופו לקיים מצוה, כך מקבל הרגשה והנאה מהרוחניות של אותה מצוה. והפסוק אומר "ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך" (שמות כג, כה). פתח בלשון רבים "ועבדתם" וסיים בלשון יחיד "את לחמך ואת מימיך", ללמדנו שכולם עובדים את ה', אבל לא כולם מקבלים מה' יתברך בשוה, אלא כל אחד כפי ההשקעה שלו. וכך בשבת קודש, לא כולם נהנים בשוה, אלא לפי המסירות ההשקעה והשמירה של כל אחד ואחד, זוכה לחוש את קדושתה של השבת.

"שמירת שבת" היא כמו שומר במפעל, ששומר שאחרים לא יגנבו מהמפעל, וכמו מאבטח בבתי ספר. על פי החוק, אסור למאבטח לשקוע בקריאת ספר או בדברים אחרים, אלא רק עיניו צופות על השטח במשך כל זמן שמירתו בסיקור עין, מי נכנס ומי יוצא ומי נראה חשוד בעיניו. וכך שמירת שבת קודש, לשמור שהאחרים ובני המשפחה יתעוררו לשמירת שבת. וגם לחשוב רק על השבת, מכניסת שבת עד יציאתה, "כל מעייני בך" (תהלים פז, ז). ואז זוכים לכל ההבטחות המיוחדות לשומרי שבת. וכיוצא בזה, באגרת הרמב"ן, שהבטיח לבנו שמשמים יענוהו בזמן שיקרא באיגרת, וכמובן

שזה לא פרק תהילים, והכוונה בזה שכשיזכה לקיים את הנאמר שם ויגיע למדות נעלות שכאלה, אז יענוהו מהשמים.

וכידוע הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א אומר שלא שמענו תועלת בתרומת "ח"י רוטל" בל"ג בעומר במירון. ויתכן שכשיש עמל תורה וקיום מצוות, אז ח"י רוטל מסייע. אחרת, אין אפשרות לעשות "תחבולה" למחילת עוונות ולהצליח, וצריך הרבה השקעה ומסירות נפש, ולה' הישועה.

וראיה מהש"ס (ע"ז יח.), שרבי מאיר בעל הנס הסכים להציל את אחות אשתו ממקום תועבה של הגויים, והתחייב לנס על ידי אמירת "אלהא דמאיר ענני" בתנאי שעדיין לא נכשלה בעבירה. ולכאורה יש להבין מה הקשר, וכי סגולה זו לא יכולה להציל באם נכשלה בעבירה. וכנראה שאם אין הכנה מוקדמת מצד האדם עצמו לא תעזור הרבה אמירת "אלהא דמאיר ענני". וכן בשאר סגולות, כוחם מועיל כשיש הכנה נכונה מקודם.

ועיין להלן, ששמירת שבת קודש זו לא רק האמונה שה' יתברך ברא את העולם, אלא בעיקר להמליך את ה' יתברך שמנהיג את העולם בהשגחה פרטית רגע רגע ושעה שעה. ובספר פלא יועץ (ערך קדושה) מביא, שעל ידי הרהורי תשובה ומקוה טהרה בערב שבת קודש, זוכה לתוספת נפש רוח נשמה ושפע קדושה משבת קודש לששת ימי המעשה ויועיל לו בעבודת ה'. והוסיף עוד (ערך ברכות) שכשאומר לחבירו "שבת שלום", יכוין שפירוש המילים הוא, שבזכות השבת שלום יהיה לך ותהיה מבורך.

ובספר יושר דברי אמת השלם (עמ' קמה) מביא, שמקוה עם כוונות מעלתו גדולה, אולם מעלה גדולה יותר היא כשמכוון לשבור את ליבו ולהתקדש, כי העיקר הכנעת הלב. והוסיף (עמ' קכז) שכמו הרוח שבכוחה לעקור הרים והיא דבר רוחני שלא נראה לעין, כך המחשבה הרוחנית בתפילה ובדבור כוחם גדול לעקור כל מיני קטרוגים, עי"ש. ובוודאי את היצר הרע שנמשל להר (סוכה נב.) והמכוון כך בשמירת שבת קודש, בודאי שיזכה לדברים גדולים.

שביתה מלאה

מִי שֶׁנִּזְהָר הֵיטֵב בְּקִדֻּשַׁת הַשַּׁבָּת וְיוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ, יְסַיְּעוּהוּ מֵהַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ .לְגָלוּת (טועמיה חיים זכו עמ' 141).

כידוע "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז), זכה, לעמלה של תורה, לא זכה, לעמל של דברים בטלים (סנהדרין צט:). והכוונה, בעולם הזה אין מנוחה, לפי שהוא עולם העשייה והטורח. ואשרי מי שהוציא כוחות והשקיע עמל ויגיעה בתורה ובמצוות. למשל: צער גידול בנים

לתורה ויראת שמים במקום חולאים שלהם ח"ו. להרבות בצדקה ובחסד במקום נזק והפסד. עמל תורה ומצוות, במקום לעמול לריק ולבהלה. כלומר, ייסורין טובים במקום ייסורין רעים (ועיין עבד ה' עמ' קטו). וקדושת השבת יש בה מן החדש, שלפעמים נגזרה גלות על האדם וגלות מכפרת עוון (סנהדרין לז:). ואפילו משפץ ביתו וטורח הרבה, זה כעין גלות ומכפר עליו. וכששומר על קדושת השבת ומקיים את הפסוק "אל יצא איש ממקמו ביום השביעי" (שמות טז, כט), ומשקיע רובו וראשו בעונג שבת ותורה ויראת שמים, ואינו רץ לטיולים ולמסכת ביקורים, אז יזכה באמת שלא יתחייב בגלות חס ושלום, ושכרו איתו ופעולתו לפניו.

ובחז"ל (שבת קנ:) מובא, מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגדרה, ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, עי"ש. כלומר מי שסובל ומצטער לכבוד קדושת השבת, ירויח בעתיד הרבה. ועיין בספר יושר דברי אמת השלם (עמ' קנ), שאומר שבת מלשון השבה, כמו אבא האוהב את בנו ואז בנו עוזב המשחקים ורץ לאביו, כך שבת קודש, ה' יתברך מאיר אור מיוחד שנשוב אליו ונתעלה בשבת.

ומפורש בתפילה "המנחיל מנוחה לעמו ישראל ביום שבת קודש", כלומר ה' יתברך מאיר לישראל הארה גדולה להגיע לדבקות בה' יתברך, והיא מתנה טובה (ביצה טז.). ומכאן, שהמענג את השבת, ברוחניות הרבה ובגשמיות מעט, יזכה לסלק מעליו ומעל משפחתו כל מיני מרעין בישין, רחמנא ליצלן, ויקויים בו הפזמון "השמחים בו שמחה משיגים, כי יום שמחות הוא ותשמחני".

נשיקה לשבת קודש

עַל שַׁבָּת קֹדֶשׁ נֶאֱמַר "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ" (שיה"ש א, ב). וְהַכַּוָּנָה, הִתְיַחֲדוּת עֶצוּמָה וּבְטוּל נָמוּר לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ, כְּמוֹ נְשִׁיקָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַשֵּׁק שְׁנַיִם בְּבַת אַחַת. וְזוֹ מַעֲלָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה בּוֹכֶה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ בַּאֲמִירַת שִׁיר הַשִּׁירִים (ט"ז סי' רפח ס"ק ב).

כמובן שזו דרגה עצומה ואין כמוה. וזה קורה לנו כאשר שומעים משהו עצוב מאד שקרה לפלוני, עד כדי דמעות, או להיפך, משהו שמח בדרך נס ופלא, עד שרואים דמעות של שמחה. וכך היה רבי עקיבא בדבקות שלו בה' יתברך. ובעוונותינו הרבים אנחנו רחוקים ממושגים אלו כרחוק מזרח ממערב. אבל אנחנו יכולים לעשות תרגילים כאלו אשר פעולות אלו משפיעות על הפנימיות ומעוררות לדבקות בה'. והם באכילה, בדבור, בלבוש, בהליכה. כמו שמספרים על רבותינו החפץ חיים ובאבא סאלי זיע"א שהיה

להם בגד מיוחד לכבוד המשיח, כך בגד מיוחד לשבת, שאפילו באירוע מכובד ביותר לא ילבש אותו (הובא ביחוה דעת ח"ה סימן כג, וביביע אומר ח"י עמ' קעט). וכן בסעודות שבת, תבשיל מיוחד לשבת קודש.

החפץ חיים היה אומר, כבוד זה כמו קוגל, קוגל רק בשבת, כבוד רק בעולם הבא. וכן ההליכה בשבת קודש משהו מיוחד, לאט לאט (שבת קיג), כמו ביום חתונתו וביום שמחת ליבו. ואחרון חביב וראשון בקודש, זה הדיבור, שהוא הכח החזק המוביל והמנהיג, המחזק ומעורר בשבת קודש. ואם כח זה מצליח לעלייה בקדושה למשפחה, וכן בבית הכנסת לקהלה, אז באמת יש כאן ייחוד עצום עם קדושת השבת, והלואי שנזכה לכך.

לעורר תמיד על קדושת השבת

בְּמָרָה נִצְטַוּוּ עַל הַשַּׁבָּת, וְהָיָה זֶה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה (סנהדרין נו:). **וּמִכָּאן, שֶׁצָּרִיךְ תָּמִיד לְהַקְדִּים וּלְזָרֵז וּלְחַזֵּק עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, וּבִפְרָט עַל שִׂיחַת חֻלִּין וּבְטוּל תּוֹרָה בַּיּוֹם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה.**

שאר דברים שנצטוינו במרה, הם מעשים בכל יום, כמו דינים, דהיינו דיני ממונות, ויש טעם להזהיר ולהקדים לפני קבלת התורה. אבל שבת קודש, הרי מצוה זו אינה כל יום, ומה יש למהר ולהודיע ולצוות על השבת כל כך מהר. אלא שבת קודש פירושו לשבות משמש ימי המעשה ולהתקרב אל ה', ולהיות אורחים אצלו, כמו אבא שמזמין את בניו ונכדיו לשבת קודש. ואנחנו עם ישראל צריכים להראות לה' יתברך שקירבה זו נעימה וטובה לנו, ונפשנו חיכתה לה' (תהילים לג, כ), ושמחים ומרוצים בזה. ועל ידי שמסירים את כל ההפרעות הגורמות לביטול תורה בשבת קודש, או חשש של שיחת חולין וכיוצא בזה, זה מראה שאנחנו יודעים להעריך את השבת שה' יתברך זירז לתת לנו.

ומבואר בספרים הקדושים (עיין בסידור אוצר התפילות), שצריכים להרגיש שמחה גדולה והודאה לה' בזמן הקידוש כשאומר את המילים "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו", עי"ש. וזה מראה שאנחנו יודעים להעריך נכון את המתנה הגדולה הזאת, ואשרינו. וכידוע, מרן ראש הישיבה הגרא"מ ש"ך זיע"א, ביקש בצוואתו שילמדו משניות וכדו' לעילוי נשמתו ואפילו "מחשבה אחת של מוסר", כידוע. והנה תלמיד חכם נקרא שבת (זוה"ק ח"ג כט.), וגם לשבת יש להשתדל מידי שבוע שיהיה לחכם מבני המשפחה מחשבה על שבת, איזה חידוש, הלכה, הנהגה טובה, מעשה שהיה, וכן על זה הדרך. לזרז ולהכניס את כולם לאוירה הנעימה של השבת. כי גם ה' יתברך הזדרז ותכנן מהר ככל האפשר ללמד אותנו שמירת שבת קודש, עוד קודם קבלת התורה.

נרות שבת בשמן זית

הַדְלָקַת נֵרוֹת שַׁבָּת בְּשֶׁמֶן זַיִת דַּוְקָא, הֲרֵי הִיא סְגֻלָּה גְּדוֹלָה לַאֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים (ספר חסידים סימן רעב).

במשנה כתוב (שבת כד:), רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. ומרן החיד"א בברכי יוסף (ר"ס רסג) מביא שזה סגולה גדולה לזכות לבנים מאירים בתורה. והגאון רבי עקיבא איגר במשניות (ספ"ב דשבת) הוכיח ודייק מלשון המשנה שהדלקת הנר מוטלת על האשה, והכנת הנר והטבת הנרות זה על הבעל. ורבים מסתבכים בהכנת הנרות וקונים פתילים מסויימים שאינם מאירים כל כך או שוקעים יחד עם השמן ולכן מעדיפים להדליק בנרות שעוה או נרות המצויים, במקום שמן זית. אבל יש עצה טובה, להשתמש בחוט עשוי מכותנה הנקרא "חוט מכליב", ומעלתו שיש לו כושר ספיגה רב מאד ומאיר בשלהבת גדולה ויפה, כמו נר שעוה. ואופן עשייתו קל מאד; ללפף על ארבע אצבעות היד עשרים סיבובים או כמנין הויה, ולהדק ולמתוח אותם ולהניחם סביב נייר פח מתאים ומודבק לכוסות, ומיד רואים כיצד השמן צף ועולה באותה פתילה, ומאירה כשמש בצהרים. וכן יש כיום פתילות מוכנות בשמן, שהכנתם היא רכישתם בדמים.

ידועים דברי בעל שבלי הלקט שאומר, כל דבר של מצוה יש לכבדו. ולפי זה גם עשיית מעקה שזה מצוה ומברכים עליו, יש להיזהר שלא להשתמש בו תשמיש מגונה, עי"ש. ולפי זה אסור להניח רגליו על המעקה וזה פלא. ועל כל פנים נלמד מכאן עד כמה להיזהר במצוות שיהיו בנקיון ובכבוד גדול. ואמרו חז"ל (חולין פז.) שלא יהיו מצוות בזויות עליו. וממילא יש להיזהר בנרות שבת, לנקות הפמוטים ולהבריקם ולהניח מפית נאה מתחתיהם, ויש בזה כבוד שמים וכבוד שבת קודש.

ועיין בספר נפש שמשון על שבת לגה"צ רבינו שמשון הגבור פנקוס זצ"ל (עמ' רמט), שהביא דברי הרמב"ם שפסק שהדלקת הנרות בבית המקדש כשרה בזר, וישראל יכול להדליק הנרות, אבל הטבת והכנת הנרות צריך דוקא על ידי הכהן. ומכאן לנרות שבת קודש שיש מצוה להדליק בבית בצד דרום של הבית כמו בבית המקדש, והדלקתם על ידי האשה והכנתם על ידי הבעל. ומכאן עד כמה גדולה חשיבותה של מלאכת הטבת הנרות על ידי הבעל. והוסיף שם לחדש על מה שאמרו חז"ל (שבת כג:) הזהיר בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, שעם כל זה אין זה סגולה בעלמא, אלא צריך להתפלל לה' יתברך לזכות לבנים תלמידי חכמים באותו הזמן. ועיין להלן בזה.

שבת קודש מנוחה רוחנית ולא גשמית - יום השביעי שבת לה' אלוקיך

שַׁבָּת קֹדֶשׁ הִיא מְנוּחָה לַנְּשָׁמָה וְלֹא לַגּוּף. וּרְאָיָה, שֶׁמְּצַוִּים אֲנַחְנוּ גַּם עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָה, וּכְדִבְרֵי הָרַמְבַּ"ן (פרשת יתרו). **וּמִכָּאן שֶׁפֵּרוּשׁ "קַבָּלַת שַׁבָּת" הִיא קַבָּלַת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה שֶׁבָּאָה אֵלֵינוּ. וּבִזְכוּת מַה שֶּׁיֵּשׁ לָנוּ יְשׁוּב הַדַּעַת וּמְנוּחָה פְּנִימִית, אֶפְשָׁר לְהִתְרַכֵּז וְלַחֲשֹׁב בָּהּ. וְנִרְאֶה שֶׁבְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אֵין מְצוֹת "חֻצִיו לָכֶם", אֶלָּא רַק בְּיוֹם טוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם מִצְוֹת שִׂמְחָה. שַׁבָּת קֹדֶשׁ יְסוֹדוֹ וְעִקָּרוֹ הִשְׁתַּלְמוּת רוּחָנִית, וְכָל רֶגַע פָּנוּי וְנָעִים חוֹבָה לְהַקְדִּישׁוֹ לְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. רַבּוּ כְּבָלוּ לַה', וּמְעַט לָכֶם.**

ויתכן, שבשבת קודש אין מצות "חציו לכם", כי זה נאמר בעיקר על יום טוב, כמבואר בגמרא (ביצה טו:). וכמו שיתכן שבראש השנה אין דין חציו לכם, כי ביום הדין הגדול והנורא יש להתמיד בתפילות כל היום לפני ה' יתברך, וכמו שפירש רש"י (ראש השנה טז:) שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה. וזו המהות של ראש השנה, ולכן נפסק להלכה (אור"ח סימן תקצז) שבראש השנה לא יאכל כדי שובעו, בעבור שלא יקל ראשו ותהיה יראת ה' על פניו, עי"ש. וכן בשבת קודש, עיקרו מנוחה לנשמה, אלא שיש מצוה לענג גם את השבת באוכל. והמטרה היא רק שעל ידי זה יהיה יותר ישוב הדעת לעבוד את ה' וללמוד תורה.

ויש בזה הלכה באופן מעשי. לדוגמא: כשיש אפשרות להצטרף לשבת חתן חגיגית עם הרבה עונג שבת גשמי אולם ללא דברי תורה כלל, ולעומת זאת שבת עם אבלים שיש פחות אוכל ויותר קדושה ודברי תורה. וכן כשיש בית כנסת מפואר וממוזג ואין שם דברי תורה, ולעומתו יש צריף פשוט ומתפללים שם בני תורה והתפילה כולה עם יראת שמים טהורה ואין שום דיבור בבית הכנסת, בודאי שזה האחרון עדיף. כי עיקר העבודה בשמירת שבת קודש להגיע למטרה של השתלמות ועלייה רוחנית בלבד. ועיין ספורנו (ויקרא כג, ב) שצריך בשבת ויום הכיפורים לעסוק בתורה ובעסקי קודש, שיהיה כולו לה' אלוקיך. אבל ביום טוב עסקי הקודש פחות, כי חציו לה' וחציו לכם, ובזה תשרה השכינה על ישראל בלי ספק, עי"ש. ומשמע מכאן, שאפילו סעודת שבת זה כולו לה', ואין צורך לכוון שיהיה לו כח באכילה זו לעבוד את ה' כמו בימי החול (אור"ח סימן רלא), כי עצם האכילה לכבוד שבת עבודת ה' היא.

ובספר יושר דברי אמת השלם (עמ' קעט) הביא ש'שבת' ראשי תיבות "שבת בצל תאכל", שאפילו מאכל פשוט כמו בצל הוא טעים בשבת. ובגמרא (פסחים קיד.) אמרו אכול בצל

ושב בצל, עי"ש. ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (שבת קיח.), זה רק בגשמיות, אבל ברוחניות כמה שיותר כולו לה'.

כידוע, חג מבטל שבעה ושלושים ושבת לא (כמבואר במו"ק כג:, עי"ש). ובתוספות (בד"ה מאן) הביאו בשם הירושלמי שבחגים ויום טוב יש מצות שמחה, ויש בהם מעלה שאין בשבת, ומכח השמחה מתבטלת האבלות. אבל בשבת קודש יש רק מצות עונג, עי"ש. ויש ללמוד מכאן שבשבת קודש אין דין חציו לכם. נכון שצריך לענג את השבת ולאכול ולהנות, אבל אין זה אומר שיש ענין חציו לכם כמו ביום טוב. חגים זה פעם בשנה ויכולים להרשות לעצמנו להתפנק קצת. שבת קודש זה כל שבוע, ואם נקיים חציו לכם מתי נתקדם בתורה ויראת שמים. וכאמור, יתכן שזה דומה לראש השנה שהוא יום הדין הגדול והנורא שאין בו דין חציו לכם, שהרי יש מצוה שלא לישון ביום בראש השנה, ויש מצוה שלא יאכל כדי שובעו בראש השנה (אור"ח סימן תקצז), וכל היום צריך להתפלל ולדבר ולצעוק אל ה' יתברך. ושבת קודש מעלתה וקדושתה הרבה יותר. והפסוק אומר "ויום השביעי שבת לה' אלהיך" (דברים ה, יד), ולכן יסודו השתלמות רוחנית. והשינוי ניכר באכילה, בהליכה, בלבוש, בדיבור, ובעיקר בלימוד התורה ודבקות בה' יתברך. ושקולה שמירת שבת כנגד כל התורה כולה (רמב"ם ספ"ל מהלכות שבת). ובקושי התירו לומר שלום בשבת (תוספות שבת קיג:). ואם היינו באמת מאמינים בכך, היינו רצים בכל כוחנו להקפיד בשמירת שבת, כי כל דקדוק בשבת קודש שקול כנגד כל התורה. וכשאין התעוררות לכך, זה סימן שאין האמונה אמיתית אלא רק חיקוי ודמיון בעלמא (אור יחזקאל אלול עמ' של). והלואי שנזכה להרגיש במעלת השבת.

ויש לשקול בכובד ראש כשרוצים להזמין אורחים וקרובי משפחה. מי שאוהב לפטפט ולדבר הרבה, עדיף להזמין אותו בימי החול, ומי שאוהב רוחניות, תורה ודברי חכמה, יש להעדיף ולהזמין אותו לשבת קודש. וכן ההולכים לבית מלון במסגרת סוף שבוע וכיוצא בזה. אם אינם מצליחים לשמור שם על הקדושה ושמירת העיניים, עדיף שלא ללכת, נופש אמיתי זה מנוחת הנפש ולא הגוף. ובשבת קודש זה מנוחה לנשמה בלבד. ובכלל, בית מלון זה לא דבר חיובי, אלא רק כשאין ברירה בלבד. ובשו"ת שבט הלוי מחמיר שלא להשקיע שם בעסקים. ובית יהודי על טהרת הקודש זה בית שיש בו עבודת ה'.

ויבן לו בית

"וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם" (שמות כה, ח), **"בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "בְתוֹכָם". לְלַמֵּד כִּי בַּיִת יְהוּדִי דּוֹמֶה מַמָּשׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הָאָדָם עַצְמוֹ עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו. וְזֶה מַתְאִים מְאֹד בְּהַנְהָגוֹת הַמְשָׁפָּחָה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ** (תורת משה אלשיך פרשת תרומה).

קדושת השבת גדולה מאד, ואויר השבת קדוש עד הרקיע. ובודאי שבית שיש בו שמירת שבת יש בו קדושה עצומה. וזה חזק הרבה יותר מסדר לימוד חנוכת הבית, כי מה שווה אם עושים חנוכת הבית ואין שמירת שבת, הרי קורות ביתו של אדם מעידין בו (חגיגה טו.). ובזוהר הקדוש המובא בהנהגות לשבת (ח"א עמ' קח) מבואר הפסוק "לדורותם ברית עולם" (שמות לא, טז) שהכוונה לדירתם, עי"ש. ומכאן שהדירה של אדם מתקדשת על ידי השבת, ואם אין שבת בבית אין כלום. וידועים דברי רבינו יונה זיע"א בשערי תשובה (שער א' אות יוד): "ומה הועילה בכל קניניה, אם רעה בעיני אדוניה".

ובספר פלא יועץ (ערך ועד) הביא שאנשי מעשה נוהגים לעשות ברית מילה בבית, שיתקדש על ידי ביאתו של אליהו הנביא זכור לטוב. ועל אחת כמה וכמה שבת קודש, שכולנו אורחים ומוזמנים על שלחנו של ה' יתברך. וגם אם יביא אברכים ובני תורה לביתו ויברכו ברכות הנהנין בכוונה כבר זה משפיע מאד לסלק כל המזיקים, כמו אברהם אבינו עליו השלום (בזוהר הקדוש וירא דף קב, ב) שנטע אילן בביתו ומי שנכנס והוא מאמין בה' יתברך היה האילן פורש כנפיו עליו, ומי שהיה עובד עבודה זרה היה האילן וענפיו מסתלקין ממנו, וידע אברהם אבינו כיצד לטפל בו.

ובאמת הבית דומה לבית המקדש ממש. חדר שינה דומה לכרובים שהיו בקודש הקדשים, "ופניהם איש אל אחיו" (שמות לז, ט). מטבח דומה למזבח שהיה עליו קרבנות. ובמרכז הבית לשלחן בצפון עם לחם הפנים ומנורה בדרום, וכן נרות שבת בדרום. ובית כזה מושלם ומוכן להשראת השכינה. ועיין ספר מלכים ב' (יא, ב) על קודש הקדשים שנקרא חדר המיטות, על שם הפסוק "צרור המר דודי לי בין שדי ילין" (שה"ש א, יג, ועיין יומא נד:).

ובזה הזמן שיש צורך גדול להקפיד כמה שיותר על הצניעות, אין צורך לקדש את הבית על ידי עריכת שיעור תורה בבית או חוג בית עם מרצה מסוים וכיוצא בזה. ועדיף בבית כנסת ומקום ציבורי. אבל קדושת השבת, כשיודעים להאריך עם שירה ותהילים לכל המשפחה ודברי תורה ומוסר ויראת שמים, זה שווה מליונים, ואפילו יותר מברית מילה ואליהו הנביא כמבואר בפלא יועץ (שם).

אמונה ושבת קודש קשורים זה בזה

מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ תְּלוּיָה מְאֹד בַּדַּרְגָּה הַגְּבוֹהָה שֶׁל אֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, כִּפְשׁוּטוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהַכֹּל סִבָּה רוּחָנִית וְלֹא גַּשְׁמִית (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 42)

ידוע הפסוק "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (דברים ה, יג), ופירש רש"י תחשוב כאילו כל מלאכתך עשויה. וזוהי מעלה עצומה ודרגה גבוהה באמונה. בשבת קודש לא לחשוב על כלום, רק על תורה ויראת שמים. ואפילו בתפילת העמידה קצרו לנו חז"ל הקדושים שלא לבקש בקשות של חול כלל. וגם למעשה אסור לבקש בקשות מיוחדות בשבת קודש על פרנסה ורפואה וכיוצא בזה, כי אם תפילות הקבועות כל ימות השנה בלבד (רב פעלים ח"ב סימן מו). נמצא שהמרגיש כן בשבת כאילו הכל עשוי, כפשוטו ממש, זה סימן גדול לאמונה, ואז זוכה למנוחת הנפש.

ועיין בהקדמה לספר תוספת שבת שהקשה על הש"ס (שבת קיט:) האומר שמפני שלא שמרו שבת בא עמלק שנאמר "יצאו מן העם ללקט" (שמות טז, כז) וסמיך ליה "ויבא עמלק" (שם יז, ח). ותמוה מאד, הרי זה לא סמוך, כי קודם פרשת עמלק כתוב שהיו בלי מים ומשה הכה בסלע ושתו מים בשפע, וכן העיר בזה המהרש"א בח"א שם. ותירץ בספר תוספת שבת שמה שלא היה להם מים זה בגלל השבת שלא שמרו, שאם היו שומרים, היה מים ולא היו מתלוננים, ועמלק לא היה מגיע. וכעת שלא שמרו, אין מים ועמלק בא. נמצא שבגלל השבת בא עמלק, ומים זה תוצאה מחלול שבת, עי"ש בדבריו הנפלאים. ולמדנו מדבריו הקדושים, שעל ידי שמירת שבת כהלכתה "לא חסר כלום". ומכאן שהמעלה הגדולה בשבת לא לחשוב על כלום, כפשוטו ממש. ואז יזכה למנוחת הנפש גם בשבת וגם בחול. וכמאמר המשורר "השמחים בו שמחה משיגים", והלואי שנזכה לכך.

והנה, מדת העצבות רעה מאד ומביאה כל הצרות, וגם ירידה בעבודת ה'. ומזה מגיע דיכאון ויאוש ומרה שחורה. בעל אמונה לעולם אינו בעצבות. אבל צער יתכן שיהיה לו, כי המצטער אינו נגד האמונה, כי הגוף כואב וזה מציאות, וצער הגוף קשה מאד (רש"י ב"מ נא.). וכשמגיע שבת קודש צריך לשכוח גם מהצער, ואז זוכה למנוחת הנפש בשלמות, כאילו עשו לו הרדמה מקומית ואינו מרגיש צער כלל, ואשריו. וחז"ל אומרים (שבת קיט:) כל המענג את השבת נותנים לו משאלות לבו, שנאמר "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך". והתענוג הזה ניכר כאשר כל כולו חושב בשבת קודש על ה' יתברך בלבד, והישועה בדרך.

שמירת שבת קמיע להצלחה

שַׁבָּת קֹדֶשׁ לִמֵּדָה זְכוּת עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְנִצַּל מִמָּוֶת. וּמִכָּאן שֶׁאֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִישׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת עַל יְדֵי זְהִירוּת מְרוּבָּה בְּקִדֻּשַּׁת הַשַּׁבָּת (יביע אומר ח"ט עמ' לב).

כשמברכים את החולה בשבת, אומרים עליו "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא" (שבת יב.). כלומר, מחמת קדושת השבת לא לזעוק, והרפואה תגיע. והמפרשים למדו מכאן גם להיפך, שבכדי שתהיה רפואה שלימה יש להיזהר שהשבת לא תזעק לה' שמחללים אותה, ואז הרפואה קרובה. נמצא שהשבת יכולה להציל, וכלשון הגמרא (שם) "יכולה היא שתרחם".

וכך אצל אדם הראשון, השבת הצילה אותו, שאמרה וביקשה מה' יתברך שמחמת כבוד השבת שהגיעה לא ימות, ובזכות זה ניצל ממות (ביביע אומר שם.), ושר לה' את הפסוק "מזמור שיר ליום השבת" (תהילים צב, א).

ופלא גדול על אותם שחושבים שהבעיות בבית בגלל הכתובה שאינה בסדר, או השם שקראו לו בזמן הלידה, או מספר הבית ברחוב, ועוד כאלה הבלים, ולא מעוררים אותם על שמירת שבת.

ורבי אלעזר בן עזריה נענש על שלא מיחה בשכנתו בגלל קדושת השבת (שבת נד:). ונראה שלפעמים צריך לעשות לכבוד שבת "מסירות נפש" מעל הטבע, מעל השכל, ואז מגיעים לדרגה גבוהה וזוכים גם לישועה מעל הטבע.

וכמו שסיפרו על זמן השואה, מלחמת העולם, רחמנא ליצלן. שהיו כאלה בסכנת מוות ממש כל רגע, והרב שלהם הציע לעשות מסירות נפש ממש, כמעט עד מוות, ולשמור מצוות ולהקפיד בכשרות ולא לאכול דברים אסורים, אף שזה ספק פקוח נפש ומעיקר הדין מותר, ולהמשיך לסבול. ומאחר שעשו כן מעל כוחות הטבע, גם ה' יתברך עשה להם ישועה וניצלו בני אותה קהלה קדושה מהמוות.

וידוע פירוש הזוהר הקדוש (תיקוני הזהר דף כז, א) על הגמרא (ברכות ו:) "אגרא דכלה דוחקא", כלומר גלות של ערב רב שדוחקים את ישראל ממהרת את הגאולה, עי"ש. דוגמא של מסירות נפש בשבת, גם כשהוא בחולשה גדולה לא מוותר על שלוש סעודות בשבת. וכן כשמוכן לוותר על שינה ביום שבת קודש ועוסק בתורה בשקידה עצומה. וכן כשעושה תענית דבור בשבת קודש ואפילו ברמז קל לא משתמש, וכולו קודש לתורה ויראת שמים. וכן כשהכין הפרשה היטב לקרוא בשבת קודש, בשבת חתן וכיוצא בזה, וכדי למנוע מחלוקת בבית הכנסת מוותר ויושב כמו כולם, ואחרים מנהלים את התפילה וספר תורה. וזה מסירות נפש לוותר ולשמור על כבוד שבת קודש וקידוש השם. וכן אם

יש לו טרדות גדולות ובעיות קשות, ועם כל זה שמח בשבת קודש, בתפילה ובלימוד התורה ובשירי שבת, והישועה בדרך. "בשבת ויום טוב אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאד. וגם בדברים הנצרכים למאד, תקצרו מאד, כי קדושת שבת גדולה מאוד. ובקושי התירו לומר שלום בשבת. ראה בדבור אחד כמה החמירו. ותכבד את השבת מאד, כאשר היה לפני, ואל תצמצם כלל, כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו חוץ מהוצאות שבת ויום טוב" (אגרת הגר"א זיע"א).

השבת קובעת

כְּמוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא (סוכה ב.) **צֵא מִדִּירַת קֶבַע וְשֵׁב בְּדִירַת עֲרָאי, כָּךְ יֵשׁ לְהַרְגִּישׁ כָּל הַשָּׁבוּעַ. הַכֹּל עֲרָאי, הָעֲבוֹדָה, הָאֲכִילָה, הַלְּבוּשׁ, הַכֹּל בְּגֶדֶר הִשְׁתַּדְּלוּת בִּלְבַד. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ יוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ אֶת קְבִיעוּת הַשַּׁבָּת כָּל רֶגַע, וּבָזֶה דּוֹחֶה לְגַמְרֵי אֶת עִנְיְנֵי הַחוֹל.**

באמת, זוהי מחשבה גדולה מאד, להרגיש את השבת חזק מאד שזה חלק ממנו ממש, ואינו מבין ואינו שומע עניינים אחרים כי כולם ארעיים. רק קדושת השבת, הלכותיה והנהגותיה, הם קשורים אליו, ותו לא. וראיה מהש"ס (שבת לא:), שהמשכן שהיה במדבר נעשה על פי הדבור, ולכן אין זה בנין לשעה אלא לעולם, כלומר קביעות. וכמו שכתוב בתורה (בפ' מסעי) "ויסעו...ויחנו", מ"ב מסעות. ובכל חניה לא חשבו מתי יסעו על פי הענן, אלא הרגישו טוב קביעות וישוב הדעת בחניה, כי כך ציוה ה', וזה קביעות לעולם. וכך יש להרגיש כל שבת קודש מכח הקביעות של השבת. ומצינו מבואר בזוהר הקדוש (פנחס ריג, ב) על יוסף הצדיק כיצד נתגבר על אשת פוטיפר, אותה אשה מרשעת שניסתה להכשילו בעבירה, ודיברה איתו יום יום ומה היה עונה לה על דרישות אלו. וביאר שם שהיה עושה עצמו יוסף הצדיק כמי שאינו מבין את שפתה, וכאילו שהוא תוהה ובוהה ולא מתייחס כלל. כמו חרש שלא שומע כלל ולא נבהל כשיש אזעקה וכיוצא בזה, כך יוסף הצדיק עשה עצמו כעין שוטה, עי"ש. וכך בשבת קודש, הקביעות והקדושה של השבת צריכה לחזק אותנו שאם מאן דהוא בשלחן של שבת או בדרך מבית הכנסת מדבר בדיבור שלא מתאים לקדושת השבת, לומר לו שאינך מבין את השפה שלו ואת הנושא שהוא מדבר עליו. ובקצור אפשר לומר: בשבת אני לא מבין בדברים כאלה, והרמז יובן לכולם. וקביעות השבת תקרב אותו אל ה' יתברך ואשריו.

והעצה לכך, להרגיש בשבת קודש מעין עולם הבא, כמו "ישנים שוכבים", וכלשונו הזהב של רבינו יונה בשערי תשובה (שער א אות ג). שהרי בבית העלמין לא כועסים, לא

זזים, לא לחוצים ולא כלום. כך שבת קודש, מעין עולם הבא, להרגיש כך בנשמה, ועל גשמיות וכיוצא בזה אין מה לחשוב, כי יום שביעי שבת לה' אלוקיך, ואז ירגיש קביעות מהשבת כל רגע ורגע.

משתעשעין עם התינוקות

לְאַחַר הַתְּפִלָּה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ, עָדִיף לַחֲזֹר בַּדֶּרֶךְ הַבָּיְתָה עִם הַיְלָדִים, לְשׂוֹחֵחַ לְהָכִין וּלְזָרֵז אוֹתָם כֵּיצַד לְהִתְנַהֵג בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ וּבַסְּעֻדָּה בִּפְרָט, וְלֹא לְחַזֵּר אַחַר חֲבֵרִים וּלְפַטְפֵּט אִתָּם חַס וְשָׁלוֹם.

עבודה גדולה היא למצוא שפה משותפת עם הילדים ולהצליח לשוחח איתם בדברי תורה ודברי חכמה. וכבר למדנו שאין הבדל בין סדר ליל שבת ובין סדר ליל פסח. בליל פסח מקיימים מצות "והגדת לבנך" (שמות יג, ח), ובליל שבת קודש צריך לקיים "והגדת לאביך", שהילדים ירצו לדבר ולספר לאבא מה עבר עליהם בשבוע זה, ומה למדו. ואם יצליחו להשמיע לאבא פרקי משנה ודפי גמרא בעל פה אשריו ואשרי חלקו.

ומשום מה נגנב חלק הילדים מההורים כמו גניבת אפיקומן בגלל חברים ושכנים שגם אותם לא ראה במשך השבוע, וחושב שהם קודמים, ולא היא. ומה גם שיש חשש של דיבור חול בשבת קודש כשחוזר עם החברים מבית הכנסת, כי בעוונותינו הרבים עוד לא מצינו חברים כל כך טובים שמקיימים מצות "ובלכתך בדרך". אבל אבא עם בניו שציותה התורה הקדושה "ושננתם לבניך" (דברים ו, ז), סיים הפסוק "ובלכתך בדרך" (שם). ואשריו אותו אבא שהקשר שלו עם בניו אינו בנוגע אוכל ושינה וכיוצא בזה, אלא קשר רוחני על לימודם והתעלותם, ואז טוב לו ולהם בזה ובבא. חינוך הילדים זה דבר לא קל. הסטייפלר זיע"א היה אומר, צריך להשקיע מאה אחוז בחינוך וגם מאה אחוז בתפילה, וצריך להיות תמיד עם יד על הדופק, ודעתו עליהם (עיין ב"ב ח:). ולעורר תמיד בכבוד ובחכמה על דברים הצריכים חיזוק, ולה' הישועה. ואחד האדמורי"ם זיע"א היה אומר: ילדים הם כמו תפילין, ואסור להסיח דעת מהם.

אבא חכם, יודע לעשות בחכמה ולחזור מבית הכנסת לביתו עם בניו, ולא עם חבריו. ואם לא מבינים ברמז, או שבכל זאת מחכים לו לחזור איתו, רצוי לומר להם בפה מלא שהילדים צריכים חיזוק ולימוד עם הרבה תשומת לב, וילמדו גם אחרים ממנו ללכת ברחוב דוקא עם הילדים, ואיתם בלבד. והשקעה כזאת מניבה פירות מתוקים, וכולם נהנים מהם.

נשיקה של מצוה

נְשִׁיקַת יְדֵי הַהוֹרִים, מִצְוָה גְּדוֹלָה בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ. לֹא בַּפָּנִים, אֶלָּא בַּיָּדַיִם, וְיֵשׁ בָּזֶה סוֹד גָּדוֹל (תפארת ציון עמ' פט). **וּבְוַדַּאי שֶׁאֵין עִנְיָן לְנַשֵּׁק יְדֵי הוֹרֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ יְדֵי הוֹרֵי בַּעְלָהּ, וְיֵשׁ בָּזֶה גַּם אִסּוּר צְנִיעוּת. וְאִם יִרְצֶה הֶחָתָן לְנַשֵּׁק יְדֵי חָמִיו אוֹ הַכַּלָּה יָד חֲמוֹתָהּ תָּבֹא עֲלֵיהֶם בְּרָכָה** (ועי' הליכות עולם ח"ח עמ' קסד).

נשיקה מראה על קשר חזק מאד, שהרי אפשר לחבק שנים ביחד באותו זמן ואי אפשר לנשק אלא אחד. וזה מראה על קשר ואהבה. ובשיר השירים (א, ב) כתוב "ישקני מנשיקות פיהו". ובזוהר הקדוש מבואר פעמים רבות שנישק את יד רבו הגדול ממנו. ורבינו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א בספר בן יהוידע (ברכות ח:) מבאר, שנשיקה על גב היד זה הוכחה שגם אם החכם דוחה אותי אני נכנע ומתבטל ומנשק ידיו.

ואמר רבינו האר"י ז"ל, הובא בספר בן איש חי (בראשית שנה שניה אות כט), שיש עניין לנשק יד אימו כל ליל שבת קודש. אבל ברור שאין עניין לנשק בפנים. בפרט לבנות שאין זה דרך ארץ לנשק את האבא בפנים, וכן להיפך. ואפילו את האמא שמותר לבנות לנשק בפנים, אבל לא לשכוח לנשק לאמא את היד, שזה העיקר.

והאדמו"ר הצדיק מצאנז בעל ספר דברי יציב פקפק אפילו בנשיקת יד אימו מטעמי צניעות. ועל כל פנים מנהג ישראל תורה הוא, ונשיקת היד של ההורים על ידי הבנים והבנות מוכיחה על הכנעה והתבטלות וכיבוד הורים, וזה יוסיף להם יראת שמים בהמשך הדרך.

ומותר גם לנכדות לנשק יד הסבא, וכן לנכדים לנשק יד הסבתא (הליכות עולם ח"ח עמ' שלא). ומכאן גם תוכחה להורים שלא יתנהגו בענוה, אלא אדרבה יברכו את הילדים ויתנו להם לנשק את היד לאות כבוד והכנעה. וזה המיוחד בשלחן של שבת קודש, לחזק ולגבש את המשפחה, להוסיף אהבה על אהבתם זה לזה, ולתת להם שבחים על העבר ועידוד על העתיד, ובזה יזכו לראות מהם הרבה נחת דקדושה.

ובספר "דבר בעיתו" הביא בשם האר"י ז"ל שמצוה לנשק ידיהם קודם הקידוש, וכן משמע בספר הקדוש בן איש חי, עי"ש. והובא בספר הנהגות לשבת (ח"א עמ' לה). גם מצוה על ההורים, ללמד הילדים כשבאים לבית הכנסת בשבת קודש, שלאחר התפילה יש להחזיק את היד של רב הקהילה ובית הכנסת ולנשק ולהתברך מפיו. ובזה יתרגלו הילדים מגיל קטן לאמונת חכמים ולכבד תורה ולומדיה.

ליל שבת ליל הסדר

סֵדֶר לֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ כְּמוֹ סֵדֶר לֵיל פֶּסַח. וְיֵשׁ לְהַאֲרִיךְ וּלְהַעֲרִיךְ כָּל רֶגַע בַּלַּיְלָה קָדוֹשׁ זֶה, עִם סִימָנִים מַתְאִימִים לְהִשְׁתַּלְמוּת רוּחָנִית.

לפעמים יש כעין זלזול בקדושת השבת וחוסר הכנה מתאימה. בליל הסדר בליל פסח מתכוננים גם מבחינה נפשית וגופנית, משתדלים לישון במשך היום ובפרט להשכיב את הילדים שיהיו ערים במשך הלילה. ולמה לא לעשות כן גם בערב שבת קודש, ובפרט בימי שישי הארוכים, ובפרט כשיש גם שעון קיץ. וכשלא מתכוננים, באים עייפים ותשושים בליל שבת. ומשיגים היפך מהמכוון.

עדיף בליל שבת קודש ללמוד פחות, העיקר שיהיה בצוותא כל המשפחה וכולם מקשיבים לכולם. אם זה באמירת תהילים, או בקריאה וביאור של אגרת הרמב"ן, או לילדים גדולים משניות, פרקי שבת וכיוצא בזה. וגם לתת להם לשוחח ולדבר על מה שרוצים ועל מה שעובר עליהם בתלמוד תורה עם החברים.

וזה סדר ליל שבת קודש. וגם לזה יש לקרוא "ליל סדר". וגם בשבת יש חלק מהסימנים של ליל פסח. למשל, "קדש ורחץ" זה קידוש והדחת הכוס. "כרפס", רמז על שתיקה בשבת, כרפס ראשי תיבות כ'לל ר'אשון פ'ה ס'גור, וכמה שזה חשוב בשבת קודש. "יחץ" קשור ללחם, שיש להכין בשלחן עוד לפני הקידוש. "מגיד" בודאי יש גם בשבת קודש, "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהילים צב, ג). "רחצה" מצוות נטילת ידים. "מוציא מצה" המוציא עם לחם משנה. "מרור כורך" תכרוך את כל המרירות של כל השבוע ותניח בצד, כעת תתעסק רק עם השבת. "שלחן עורך" בודאי שיש גם בשבת קודש, כמבואר בביאור הלכה (ס"ס רמב) לענין שור הבר עם לויתן, עי"ש. "צפון" זה מחבואים, להחביא את עצמו בבית עם משפחתו ולהמנע ממסכת ביקורים ויציאות מחוץ לבית (עיין פרש"י ישעיה כו, כ). ברכת המזון כמובן, וזה "ברך". "הלל" כולל אמירת תהילים בצוותא, ונשמת כל חי, ומוסר ופרשת השבוע. ובודאי על ידי זה "נרצה" לפני ה' יתברך.

ולכן יש להיזהר מאד שיצר הרע לא יקלקל את סדר ליל שבת קודש. והנה, לאחרונה פורסם שיש בעיות קשות בתיקון העירובין בחוצות העיירות, ומעל מליון אנשים אין בעיר שלהם עירוב מתוקן. ולא לחינם מרן שליט"א ביביע אומר (ח"ט עמ' נד) מעיד על עצמו שאינו מטלטל ולא סומך על תיקון העירוב למעשה. ורבים האנשים המטלטלים עלונים לפרשת השבוע וכמעט שלא מעיינים בהם, והרבה עלונים מעתיקים מפה ומשם וחבל על הזמן ועל איסור הטלטול ועל הנייר וההוצאות הכרוכות בזה. והיה

עדיף להחמיר כמרן שליט"א ולא לטלטל, גם במחיר שלא ילכו בשבת לביקורים אצל המשפחה, ויתעכבו בביתם עם הבנים והבנות בספרי קודש, ומשניות שבת וספרי מוסר וספרים על הפרשה שלא חסרים באף בית יהודי, ובזה יקדישו הרבה תשומת לב למשפחתם, והרווח יהיה לכולם.

עונג שבת בליל שבת ברוחניות וגשמיות

אֵין לְהִשָּׁאֵר עֵר בְּלֵיל שַׁבָּת כָּל הַלַּיְלָה וְאַף עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה לִלְמֹד תּוֹרָה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם מַתְחִיל לִלְמֹד שֶׁלֹּא עַל דַּעַת לְהִשָּׁאֵר עֵר כָּל הַלַּיְלָה וְנִמְשַׁךְ לו הַלִּמּוּד מֵאֵלָיו עַד שָׁעוֹת הַבֹּקֶר הַדָּבָר מֻתָּר (גינת אגוז סימן כט).

ספר גינת אגוז חיבר הרה"ג רבי חגי הלוי שליט"א, והביא כן בשם הגאון רבי יוסף חיים זיע"א בספר תורה לשמה. ודבריו כאן נכונים מאד, שאם נמשך הלימוד מאליו כל הלילה הדבר מותר, מפני שבאופן כזה אין לו צער, ואדרבה, עונג שבת הוא לו. והגאון רבי יוסף חיים עצמו בספר בן יהוידע (יומא לה:), במעשה של הלל הזקן שלמד ושמע תורה על גג בית המדרש בליל שבת קודש מפי שמעיה ואבטליון, מביא שהיה להם מנהג להיות ערים כל הלילה בלימוד התורה, וכן היה עם הלל, עי"ש. נמצא שאם זה נעשה באהבה וברצון ובחשק רב, כולי עלמא לא פליגי שזה מותר. ובכלל איך אפשר לומר לתלמיד חכם אל תלמד תורה, תלך לישון.

וידוע מהירושלמי (פ"ג דמו"ק, מובא ביביע אומר ח"ב עמ' קצח) על אבל תוך שבעה שאם היה להוט אחר התורה מותר. ומספרים על מרן הרב שך זיע"א שאמר על עצמו שאם קם מוקדם בשבת בבוקר ואין לו אור ללמוד מרגיש צער של גיהינם. והמחלוקת המפורסמת אם מותר לחתן תוך שבעת ימי החופה ללמוד תורה, כי יש לו מצות "ושימח" ואסור במלאכה, אומר הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, אני מתיר ללמוד, ומוכן לקבל על עצמו את "העוון" הזה. וממילא לימוד תורה שבא בהתפרצות כזאת, בודאי שמותר בשבת.

וזה מתאים לדברי הט"ז (בסימן רפח ס"ק ב), על הרמ"א שפסק שמותר לבכות בשבת, שהכוונה מתוך שמחה, כמו רבי עקיבא שבכה כשאמר שיר השירים מרוב התרגשות וערגה לה' יתברך. וזה מרומז בפרק "מזמור שיר ליום השבת" (תהילים צב, א), שאין בו אף מלה על שבת קודש. שמרוב התלהבות מקדושת השבת, התחיל המשורר לשורר לנו פסוקים באמונה. ופעם בא אדם אחד לחכם באמצע סעודת שבת בבוקר, ואמר שעדיין הוא בתענית על חלום שחלם, שעל פי הדין מתענין עליו, ושאל אם ימשיך. והחכם חקר

אותו והבין שעדיין אין לו שיעור תורה כל יום ואשתו טרם מכסה ראשה, וציוה עליו למהר לקדש ולאכול מיד ולהקפיד על הנ"ל, וכן עיקר.

ועיין באגרות החזון איש (ח"ב סימן קמט), שלא לשים לב לחלומות. והרבה פעמים הוא עצמו חלם כיוצא בזה, ולא שם לב לזה כלל. וסגולה פשוטה שלא לחלום כלל ולישון בשקט, לומר שלוש פעמים לפני השינה: "אני לא שם לב לחלומות יהיה מה שיהיה". כי לפי הפחד והמחשבה על החלום הם חוזרים ומזיקים אותו להטרידו, וכשאינו שם לב אליהם יורדים ממנו (וכמו שכתב מרן שליט"א ביחו"ד ח"ד עמ' קמ. עיין בסידור אוצר התפילות ח"א עמ' של). ומה שאמרו חז"ל (ברכות יד.) כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע, פירש הגאון רבינו אליהו מוילנא בספרו קול אליהו שהכוונה לחשוב שהעולם הזה כחלום יעוף, ואז יעשה תמיד חשבון נפש לעבוד את ה' יתברך טוב יותר. וצריך לפחד מעוונות, ולא מחלומות.

שלחן ערוך

מִצְוָה שֶׁיִּהְיֶה הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וּמְסֻדָּר וּמָלֵא בְּרָכָה עִם מְגֻדָּנוֹת וּשְׁתִיָּה וְכֵלִים נָאִים בְּמֶשֶׁךְ כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת. וּבָזֶה שׁוֹרָה בְּרָכָה לְכָל הַשָּׁבוּעַ (בן איש חי וירא ש"ש כב, ורמ"א באור"ח רסב, א).

הנהגה זו יקרה מאד, ולא לחינם הובאה גם בשלחן ערוך. והיסוד הוא, שצריך להרגיש בשבת מלכות. מלכות של שבת המלכה, מלכות שה' יתברך מגיע אלינו הביתה. מלך בשר ודם או שר מכובד או עשיר מופלג עושים לכבודו הכנות מרובות, ויתכן שיחליפו את הכלים של הסעודה לכבודו, ואולי יעשו גם צבע חדש לבית וגם ישימו וילונות מפוארים, עם הרבה כבוד והדר. והאם יש לנו מושג מהי מעלת שבת המלכה שהיא מעין עולם הבא ואנחנו אורחים לפני ה' יתברך ועם איזה הכנות צריכים להגיע לשבת קודש. שלחן ערוך כפשוטו. תמיד יהיו בשלחן כלים נאים, צלחות וסכו"ם משובחים, קערות עם פירות וירקות הכי טובים, וכן יין ומשקאות חמר מדינה על השלחן, אשר כל מי שנכנס מתפעל ושואל לכבוד מי כל השלחן הערוך הזה, ומשיבים לו לכבוד שבת המלכה, לכבוד ה' יתברך שציוה אותנו על השבת.

וחז"ל (שבת קיט.) אמרו על חכם אחד שלבש בגדים פשוטים מאד בערב שבת קודש כדי להבליט את החשיבות שבשבת קודש, והובא במסילת ישרים (פרק יט), עי"ש. וחכם אחד היה טורח ואומר אם החכמים היו באים אלי, בודאי שהייתי טורח, ועל אחת כמה וכמה לשבת המלכה (שבת שם). וחז"ל (קידושין מו.) בסוגיה קשה אמרו, הרי שלחן והרי

בשר והרי סכין ואין לנו פה לאכול. ואנחנו בשבת קודש משלימים את הכל ואוכלים ומקיימים מצוה גם בשלחן עורך, וגם באכילה בסעודות שבת.

ועיין כף החיים (סימן רסב ס"ק כב) שכוונת הרמ"א שיהיה שולחנו ערוך כל יום השבת, היא שכל השבת יהיה השלחן מכוסה במטפחת, עי"ש. ועיין בן איש חי (פרשת וירא שנה שניה אות כב) שלדעת האר"י ז"ל מצוה להשאיר על השלחן יין ולחם מסעודת ליל שבת קודש לבוקר. ובודאי כאשר מפאר השלחן בפירות ומגדנות כפי יכולתו מוסיף בשפע היורד בשבת קודש מהשמים. ועיין להרמ"ק זיע"א בספר תומר דבורה (פרק ב) שבשבת קודש מידת הכתר העליון פועלת בעולם, ויש מיתוק הדינים ועונג שבת קודש. ולפי זה אפילו כשיש צרות בעולם חס ושלום, אין להצטער עליהם בשבת ויום טוב, מפני שאור הכתר מבטל את הכל, עי"ש. ועיין שלחן ערוך (ס"ס רנ) ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו. עוד בשלחן ערוך (סימן רצ), ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים מנין מאה ברכות, עי"ש. וכל זה כלול בשלחן ערוך כל השבת.

בגדי שבת גם בסעודה

מִדַּת חֲסִידוּת לְשֶׁבֶת בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת קֹדֶשׁ בַּסְּעֻדָה עִם בֶּגֶד עֶלְיוֹן, אוֹ חֲלוּק מְכֻבָּד מַתְאִים לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְכָל שֶׁכֵּן בַּקִּדּוּשׁ וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

מרן שליט"א (יחוה דעת ח"ה עמ' קיג) פירש את הפסוק "וכבדתו מעשות דרכיך" (ישעיה נח, יג), שעל ידי "וכבדתו" במלבושים מיוחדים לשבת, תזכור היטב את קדושת השבת ותמנע עצמך "מעשות דרכיך", עי"ש. ומכאן, שעל ידי רושם גדול של כבוד השבת בבגדים מיוחדים גם בסעודה ממשיך התעלות, וסעודת שבת שלו יש בה ממש עבודת ה'.

ואמרו על אחד האדמורי"ם הצדיקים שהיה אומר: שלחן של שבת כמו מזבח, והאוכל כמו קרבן, והאוכל שנשאר על השלחן זה כמו איברים ופדרים שנשארו על המזבח כל הלילה. ובגד עליון בסעודה מוסיף לתת כח להרגיש זאת.

ובמדרש רבה (פרשת בראשית) "ויברך אלוהים את יום השביעי" (בראשית ב, ג), שבירכו בעטיפה. ופירשו שם שהכוונה שעוטף עצמו בבגד נאה ומיוחד. ומאחר ויש מצוה בסעודת שבת קודש, עונג שבת ושמחה בשבת, נמצא שעצם האכילה הרי זה מצוה, ומצוה עושים אותה בעיטוף, כמו בברכת המזון (ברכות נא.). והנה במדרש רבה (פרשת תולדות פרשה סה) אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששמש עשיו את אביו, עשיו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה

משמשו אלא בבגדי מלכות, עי"ש. ורבי יוחנן קרא לבגדיו, בגדי כבוד (ב"ק צא:). ואין לך כבוד יותר משלחן של שבת קודש, שהיושב בו ביראת כבוד עם בגדי כבוד אשריו ואשרי חלקו, והנה שכרו איתו ופעולתו לפניו.

ומכאן יש ללמוד על אחת כמה וכמה בשעה שמתפלל, שיש מצוה להיות עטוף בבגד עליון, וכמבואר בשלחן ערוך (ס"ס צא). ולאפוקי מאותם הלובשים בגדים קצרים וצרים ומבליטים את גופם ושוקיהם, ואחוריהם אל היכל ה', לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה (תהילים קמז, י). ועליהם נאמר בגמרא (נידה יג:) אסור לאיש ללבוש מכנסים. ובספר פלא יועץ (ערך אכילה ושתיה) הביא המעשה המפורסם עם הרב החסיד רבי ישראל נג'ארה זיע"א, שהיה משורר בקול נעים והיו מתקבצים מלאכי השרת לשמוע, ופעם פסקו מלבוא. וגילה האר"י ז"ל לרבי ישראל סיבת הדבר, והיא שפעם אחת היה החום כבד וגילה מעט רבי ישראל זרועותיו וקול מן שמיא נפל ברחו לכם מהאיש הזה שממעט בכבוד שמים שאינו יושב בכבוד על השלחן אשר לפני ה', ותכף פרחו כולם, עי"ש. ועדיף להפעיל מזגן בליל שבת קודש כמה שיותר, שתהיה הרגשה טובה למשפחה ויזכו למלאכים בסעודה.

בגדי שבת גם בשיעורי תורה

בְּיַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי (פרשת בלק רמז תשסז) **עַל הַפָּסוּק "מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹוב"** (במדבר כג, י), **מְבָאֵר שֶׁזּוֹ מְעַלָתָם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁלּוֹבְשִׁים בִּגְדֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ וְנִכְנָסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְאַבְּקִים בֶּעָפָר כְּדֵי לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי תוֹרָה מֵהַזָּקֵן, עי"ש. וּמִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא לִשְׁעוּר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ וְלִשְׁמֹעַ הֲלָכָה וּמוּסָר גַּם כְּשֶׁמַּזִּיעִים וַעֲיֵפִים וְהַמָּקוֹם מָלֵא מִפֶּה לְפֶה, וְיֵשׁ בָּזֶה "קִדּוּשׁ הַשֵּׁם".**

חז"ל (כתובות קו.) מספרים שבשעור תורה של רב הונא בבבל היו אלפי אנשים וכשהיו קמים בסיום השיעור היה אבק הארץ עולה למעלה עד שהיו רואים את האבק בארץ ישראל ויודעים שכעת הסתיים שיעור התורה. ועיין ברכות (יז:) שהיו רואים עמוד של אש בשיעור תורה בשבת כלה. ועיין עוד לחז"ל (ברכות ו:) "אגרא דכלה דוחקא", ופרש רש"י שיש דוחק בשיעור מחמת הבאים, ויש בזה קדוש השם ועל זה מקבלים שכר. וכן בפירוש רש"י (סוטה מט.) מבואר שיש באמירת קדיש שאחר השיעור קדוש השם. אבל בזוהר הקדוש (תקוני הזהר דף כז, א) מבואר, "אגרא דכלה דוחקא" הכוונה שהגויים דוחקים את עם ישראל ששומרים תורה ומצוות. עם כל הדחק הנורא, יש לשמוח שזה מקרב מאד את הגאולה וביאת המשיח.

וכידוע, המשתתף בשיעורי תורה בשבת קודש במסירות ואהבה, מוחלין לו על כל עוונותיו (ועיין קה"ר ט, כא). ולזה כתבנו בהנהגות לשבת (ח"א עמ' ב) על ערב שבת קודש שדומה לערב יום הכיפורים ממש, עי"ש. ועיין שבת (קיח:) שני מלאכי השרת המלוין את האדם אומרים לו "וסר עונך וחטאתך תכופר". ובלעם הרשע הזדעזע שראה עם ישראל בשיעורי תורה ומתאבקים בעפר לשמוע תורה מהזקן. ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ועיין הנהגות לשבת קודש (ח"א עמ' נו) שאפשר להגיע בשבת קודש בשיעור תורה למליוני מיליונים של מצוות, עי"ש.

ואצלנו נוהגים למכור הקדיש שאחר השיעור המרכזי בשבת, והזוכה אומר הקדיש בקול רם וכולם אומרים עימו בלחש, ובעניית אמן יהא שמיה רבא צועקים בכוונה עד לב השמים, ויש בזה קידוש ה' גדול. וכאמור שבזמן חז"ל הקדושים היה עמוד של אש יורד עליהם מהשמים. ובבבל אחרי השיעור של רב הונא כשהיה העם קם על רגליו היה אבק הארץ עולה עד לרקיע ומכסה את עין השמש עד שהיה ניכר בארץ ישראל. ובדור שלנו ניתן להעביר בלווין שיעור תורה לרבבות ומאות אלפים מה שלא היה כן מקבלת התורה במעמד הר סיני, וזכה לכך מרן רבינו הגדול שליט"א.

ועיין בגמרא (סוטה מט.) שהעולם עומד על הקדיש שאחר האגדה, ופירש רש"י שהדרשן דורש ברבים בכל שבת. ועיין עוד בפירוש רש"י (גיטין סא.) על מעלת הדרשן שדורש ברבים ומודיע להם דיני התורה שהוא נקרא "צדיק יסוד עולם", ע"ש. ועיין מגיד משנה (פכ"ג מהלכות שבת הלכה יט) שהיו דורשין לעם בשבתות ומלמדים לעם את חוקי האלקים ותורותיו והיה תועלת גדולה לכולם בזה. ואפילו על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא באים לשמוע דבריו, לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיזוק הדת ושמירת גדריו, עי"ש.

ומכאן נראה שאפשר להסתדר בקלות עם מי ששומע שיעורי תורה, כי יש לו הכנעה, וכל בעיה ניתן לפתור על ידי דעת תורה. מי שאין לו רב שמכוון אותו, קשה להסתדר איתו, ומסוכן להתעסק איתו. ומי שזכה להיות תלמיד, כי יש לו רב שנכנע ומתבטל אליו, מתברך תמיד באמירת קדיש על ישראל ובהכרזת ראש חודש, כידוע.

מעשיות ודברי תורה בשלחן שבת

בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, הָיוּ זְקֵנֵי הַמִּשְׁפָּחָה עֵדוּת וְחִנּוּךְ לְיִרְאַת שָׁמַיִם. וְכַיּוֹם, סִפּוּרֵי הַמַּעֲשִׂיּוֹת עֲלֵיהֶם, וּבִפְרָט בְּלֵילֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ סְבִיב הַשֻּׁלְחָן עִם כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה,

מְבִיאִים יִרְאַת שָׁמַיִם . וְחִזּוּק לְחַיֵּי רוּחָנִיּוּת טוֹבִים (בשם מרן החזו"א, הובא בספר הגאון עמוד 53)

סיפורי צדיקים והנהגות מהם, הם לימוד גדול מאד, ותולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (רש"י ר"פ נח, עי"ש). ומרן שליט"א עם כל גדלותו העצומה בתורה ויראת שמים, ובקיאות מבהילה בש"ס ובפוסקים ראשונים ואחרונים, עם כל זה מצא זמן לכתוב את ספרו הנחמד 'ענף עץ אבות', ובו הרבה משלים וסיפורים המושכים את הלב ומביאים חשק גדול ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

ורבי מאיר התנא הגדול היה עושה כן (סנהדרין לח:), ועד אחרון חביב מרן הגאון רבינו יוסף חיים זיע"א שמביא בספריו הקדושים משלים ומעשיות, ובהקדמה לספרו הקדוש בן איש חי הביא מהש"ס (שבת ל. וסוטה מ. וב"ק ס:) שהיו משלבים דברי אגדה יחד עם ההלכה. ויש כיום הרבה ספרים ובהם מעשיות וסיפורים מגדולי ישראל העוזרים ליראת שמים ואהבת התורה.

רצוי מאד בכל בית כנסת להקים ספריה תורנית אשר בה ספרים מצויינים על סיפורי צדיקים, ויש בזה זיכוי הרבים גדול מאד. ומאידך, יש להיזהר מאד מספרי מינים ואפיקורסים ועיתונים טמאים, ולהתרחק מהם כבורח מן הנחש. ואפילו סיפורי צדיקים יש להקפיד לקרוא רק באופן שיש בהם מוסר השכל ויראת שמים. והעצה הטובה לחנך ילדים ליראת שמים, מדות טובות ואהבת התורה, היא על ידי שיושבים איתם וקוראים להם סיפור מתוך הספר, ועדיף עם תמונות, שזה מובן ומוסבר וחודר לנשמתם.

ולפעמים צריך לוותר על שיעור תורה, כדי לשבת עם הילדים ולספר ולחזק אותם. ומרומז בתהילים (עח, ו) "למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקמו ויספרו לבניהם". וזו גם העצה שהיה נוהג לומר רבינו הסטייפלר זיע"א. וכן מרומז בתורה (ריש פרשת בא) "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה'". משמע שעל ידי הסיפורים והחיזוקים ששומעים, זוכים לדעת את ה'.

וצריכים ההורים להשתדל שיהיה להם סיפור יפה לשבת קודש, כל שבת סיפור חדש, עם מוסר השכל ויראת שמים. וכידוע, התיקון הגדול ביותר, כשילד או תלמיד נכשל בחילול שבת, או טעם גניבה, שלקח מהגן או מהכיתה דבר מסוים, או קללה שהוציא מפיו, ללמוד איתו את הנושא הקשור לענין עם ספר מוסר וסיפור הקשור לכך, וההצלחה בדרך.

שיעור תורה בשלחן שבת

הַנָּהָגָה טוֹבָה לִקְרֹא מִתּוֹךְ הַחֻמָּשׁ אֶת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ בִּפְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, כְּנִתִּינָתָהּ מִסִּינַי, וּלְעוֹרֵר וּלְהַסְבִּיר כְּפִי הַצֹּרֶךְ, וְזֶה מַשְׁפִּיעַ מְאֹד.

לא תמיד השומעים קולטים את הדברים כאשר המדבר קורא מתוך הספר ולא מתרגם את הדברים לשפה עממית קלה ונוחה, אבל ראוי בעיקר לדקדק על התוכן, או על קריאה נכונה והסבר מהיר בזמן הקריאה, ואז הדיבורים מאירים ומתיישבים על הלב. ובפרט בפרשה שיש בה כמה מצוות מתרי"ג מצוות התורה, ואז מבינים גם את מצוות התורה. וגם לנשים, שאסור להן ללמוד תורה, התירו בזה הזמן ללמדם תורה שבכתב במטרה לחזק אותם במוסר ויראת שמים. וכבר אמרו (חגיגה ג.) נשים באות לשמוע.

ועיין משנה ברורה (בסימן רפב ס"ק יב) שאין הנשים חייבות לשמוע בשבת ספר תורה כמו האנשים, אבל כששומעות ענייני הפרשה והמצוות וגם הגברים וכל בני המשפחה מקשיבים לכך, יש בזה חיזוק עצום לכולם. גם אפשר להרויח בזה כעין מבחן וחזרה לילדים. שאם כבר למדו פרשה זו יזכרו ויבינו וישתפו פעולה תורנית בשלחן של שבת. ורבינו הסטייפלר זיע"א היה ממליץ ומספר שהיו בזמנם בוחנים התלמידים שישמיעו בעל פה גם את סדר שמות הפרשיות של כל חומש וחומש. כמו בראשית, נח, לך לך וכו'. וכן במסכתות הש"ס שהיו שרים שירי ערש לתינוקות על ידי שמות מסכתות הש"ס. וזו חכמה גדולה להלהיב אותם לאהבת התורה ויראת שמים, והלואי שנזכה לכך. ישנם אברכים הלומדים בבית המדרש "סוגיות בש"ס", לא לפי סדר הדפים, אלא כסדר שהם עוסקים בו בענין מסוים, בהלכה וכיוצא בזה. וכן בפרשת השבוע, בשלחן שבת כדי שיהיה מושך ומעניין, אם אין זמן לכל הפרשה, לחפש פסוקים מתאימים המעוררים ומלמדים אותנו הלכה, מוסר ויראת שמים, כנתינתה מסיני.

שבת קודש והגדת לאביך

לְחַנֵּךְ וּלְחַזֵּק הַיְלָדִים לוֹמַר דִּבְרֵי תוֹרָה עַל הַשֻּׁלְחָן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם. וְגַם הַבַּנּוֹת, כְּשֶׁאֵין אוֹרְחִים זָרִים בַּבַּיִת. מִטַּעֲמֵי צְנִיעוּת. וּבָזֶה יִתְרַגְּלוּ לְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. וְהָרוּחָנִיּוּת נִכֶּרֶת בְּמִשְׁפָּחָה זו יוֹתֵר מֵהַנַּשְׁמִיּוּת.

זה יסוד גדול בבית היהודי, שמגיל קטן נותנים לילדים להביע את עצמם. וגם לשיר שירי שבת קודש וכולם מקשיבים. וגם לומר דברי תורה על השלחן. גם לפתח את הילד וגם לקבלת בטחון. ובעיקר לחנכם וללמדם על קדושת השבת שזה העיקר. ולכן יש לומר איתם את הפיוטים שנאמרים קודם הקידוש, כדי להרגילם בכך. מי שלא עושה כן,

מרגיל את בניו בעקיפין להיות עם עצמם ולקרוא עיתון בשבת, ולהיות נפרדים משלחן שבת. גם לרבות אמירת תהילים בשלחן שבת קודש לאחר הסעודה עם כל בני המשפחה. שלא לחלק התהילים לכל המשפחה, אלא שכולם יקראו יחד אותו פרק. וגם יקשיבו לילדים כשקוראים תהילים בקול רם, ומתייחסים אליהם באופן אישי להקשיב ולהעריך אותם, יש בזה חינוך ותועלת לכולם. מבחינה חינוכית, אין מעלה גדולה בנתינת ממתקים ופינוקים למיניהם. עלית על כולנה ההקשבה לילדים והדיבורים איתם, ומלות אהבה ששומעים מההורים. ותשומת לב לכל ילד לפי התיקון שלו, ולקרוא בשמותם בהתייחסות אישית ובכבוד גדול. זה החינוך הנכון לקדם אותם בעתיד בכלל, ובאותו שבוע בפרט.

ועיין להלן אלו ממתקים טובים ומשיגים את המטרה. ונראה שגם ברכת המזון יש לומר כולם בצוותא, שאם אחד מברך ונפרד מכולם הם ממשיכים לפטפט, ובעקיפין גורמים לו להסיח דעת מברכת המזון. וכשכולם אומרים יחד ברכת המזון, כולם מכוונים מלה במלה בישוב הדעת, ואשריהם ואשרי חלקם. שמעתי עצה זו מבני יקירי ידידי ואהובי, בן הזקונים יצחק הי"ו ואפריו"ן.

כדאי מאד לתת לילדים לומר ברכת המזון בקול רם וכולם אחריהם בלחש ולכוון אותם לומר מלה במלה, כלומר לאט לאט ובניגון הגורם להבין ולהטעים את ברכת המזון. וזכורני שהייתי ילד קטן, אבי מורי ז"ל הדריך והנהיג אותי לומר ברכת המזון בשבת קודש בקול רם וכולם בנחת ובשקט. וגם למדנו מאבא ז"ל אמירת אשת חיל ואתקינו סעודתא, וחבל מאד שהצעירים של היום לא מוצאים בזה טעם כעיקר.

ובזוהר הקדוש (ויקהל רה, ב) כתוב, בשבת קודש אין להתעסק אפילו בצרכי בית הכנסת כמו צרכי רבים וכיוצא בזה, כי אם תשבחות ותפילות ותורה (והובא בהנהגות לשבת ח"א עמ' צו). ולשיטתיה, שאפילו מעט שיחת דברים בטלים אסור בשבת קודש, כי אצל ה' יתברך שבת זה קו אדום. ולכן הפסוק מזהיר אותנו אך את שבתותי תשמורו (שמות לא, יג), ואין בנין בית המקדש דוחה שבת ויום טוב (שבועות טו:). ולכן כל פעולה ומעשה והנהגה טובה המסייעים למעלת השבת יש לעשותם ולחזק בהם את כל המשפחה.

אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין

כְּשֶׁבַּעַל הַבַּיִת, אַב הַמִּשְׁפָּחָה או הָאָח הַגָּדוֹל אוֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּשֻׁלְחָן שֶׁל שַׁבָּת, וְאֵין הַקְשָׁבָה כָּל כָּךְ, או מְדַבְּרִים בָּאֶמְצַע, אֵין לְהִפָּגַע וְלֹא לִכְעוֹס וְלֹא לְהִתְיָאֵשׁ. אֶלָּא יֵשׁ לְהַתְמִיד וּלְסַפֵּר וְלִדְרֹשׁ, וְהַזְּמַן יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ.

האמת, שלא טוב להכביד על המשפחה ולהתנהג כמו מלך בעמיו, כי בנעימות ודרכי נועם אפשר להשיג הרבה יותר. וכמו שאמרו: ברחוב כובד ראש, ובבית קלות ראש. ולכן אם בעל הבית אומר דברי תורה בשלחן של שבת ואין כל כך הקשבה, או התחילו לדבר וגררו אותו לענין אחר, לא להפגע ולא להתייאש. כדאי לזרום איתם ולחזור שוב לדברי תורה. ואנשי חינוך אומרים, גם אם לא נראה שהילדים בבית מקשיבים, ועוסקים במשהו אחר, כדאי להמשיך ולדבר ולעורר ולחזק בדברי תורה, כי באמת יתכן מאד שהם מקשיבים ורק צורת ההקשבה שלהם היא בלי הסתכלות בעיניים, ואין להתייאש מכך.

העיקר הגדול והחשוב, להקפיד מאד שלא לקום משלחן שבת עד אחרי ברכת המזון. ועל אחת כמה וכמה שלא להביא חס ושלום לשלחן עיתון, או חוברת שיש בה כל מיני כתבות על ששת ימי המעשה. וכידוע גם בעיתון חרדי פסק מרן שליט"א שירא שמים לא יקרא (הליכות עולם ח"ג עמ' קעג), כי עיקר השבת לתורה ויראת שמים. ועצה טובה, להתחיל דברי תורה במעשה יפה או קושיא חזקה מהפרשה, שזה יתן חשק להקשיב, ובזה כל בני המשפחה מתעלים בקדושת השבת.

ומעשה בחכם אחד שזרק שאלה בהלכה בשלחן שבת, אם מותר להניח הצלחות אחר הדחתן על מגבת ידיים, אם שייך בזה איסור מלבן. ונתן לכל אחד ואחד לומר דעתו. ובזה החכימו כולם, הילדים, ההורים והאורחים. ואחר כך עברו לשאול כיצד אפשר לכבס את הלב, ומה פירוש הפזמון: "על כן אכבס בו ליבי בבורית". ושוב דיון על סבון בשבת קודש. ואז שלחן שבת נהפך לשיעור תורה ממש. ומי שהגיע לדרגה כזאת בשבת קודש, אשריו ואשרי חלקו ומשפחתו.

עצה טובה לתת לילדים ספר הלכה או משניות שבת, והם מכינים ומבארים כל שבת ושבת, וכשמסיימים הספר או המסכת לעשות להם מסיבת סיום בפרסום משפחתי. וזה מחזיק אותם בליל שבת קודש ובזמן הסעודות, כשיודעים שבעתיד יהיה להם אירוע מכובד כזה.

ואמרו חז"ל (מגילה יב:), בשבת ישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות. ומשמע לפי הסדר הזה שיש להקדים דברי תורה לשירי שבת. וזה מתאים מאוד, לאכול בתחילה ולומר מלה טובה למשפחה על ההנאה הגדולה מהמאכלים המשובחים, ואז יש חשק לכולם להקשיב גם לדברי תורה ואחר כך זמירות שבת קודש.

עזרת נשים מקודשת ממנו

גַּם נָשִׁים חַיָּבוֹת לִשְׁמֹעַ מוּסַר וְדִבְרֵי תוֹרָה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ כְּדֵי לְהִתְחַזֵּק בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, וְזֶה עָדִיף מִלָּבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת לִתְפִלָּה בְּצִבּוּר וּקְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁאֵינָן חַיָּבוֹת בָּהֶם.

אשת חיל, מפרש במצודות (משלי לא) אשה זריזה וישרה. זריזה בתורה ובמצוות וישרה בצרכי הבית. כשיש שלמות לאשה ומצליחה לטפל גם בנקיון, בישולים וכל צרכי הבית, וגם מסייעת בחינוך הילדים, ובזכותה רואים בית של תורה, שההשפעה העיקרית היא מהאשה, זוהי אשת חיל ירא ה'. אשת חיל מצליחה לעשות כמה עבודות בפעם אחת. גם להחליף לתינוק, גם לשמוע את אחיו ולכוון אותו, וגם לא לשכוח שהחלב על האש, שלא יגלוש. זוהי אשת חיל. ועל אחת כמה וכמה שמצליחה עם כל טרדות הבית לשבת במנוחה בשלחן של שבת. לא רק להגיש אוכל לכולם, ולכל אחד מה שמתאים ומבקש, אלא גם לשבת במנוחה ולשמוע דברי תורה ולהשתתף בשירי שבת.

ביום י"ט אב תשנ"ד, זכינו להשתתף בהלויתה של הרבנית הדגולה ע"ה, אשת חבר לרבינו הגאון פאר הדור והדרו, שר התורה ועמוד ההוראה מרן שליט"א, ייבדל לחיים טובים וארוכים אמן. ואחד השבחים שנאמרו שם, אשר עם כל הטיפול בגידול הילדים בן פורת יוסף, דקדקה בליל שבת קודש לברך ברכת המזון מתוך הסידור מלה במלה, תנצב"ה.

אין שום חיוב לנשים לתפילה "בצבור" או לראות ולשמוע קריאת ספר תורה. כל עוד שהאשה מטופלת בילדים בבית, עדיף להשקיע בהם בבית בגשמי ורוחני, ולעשות מהם בית כנסת קטן בבית, ובפרט בשבתות וימים טובים. ואשה, עיקרה של בית. יש אשה הזקוקה לאחר השלמת ההכנות לשבת קודש למנוחה נפשית ושינה קלה כדי לאגור כח להמשך הזמן, ועושה כן לאחר הדלקת נרות שבת קודש עד שיחזרו מבית הכנסת. ואשה שאינה זקוקה לכך, ראוי לה להרבות בתפילה בעת רצון כזה, והבנות בבית יראו וכן יעשו. וזה החינוך הטוב ביותר להראות דוגמא אישית למשפחה. (ועיין בסידור הנפלא "איש מצליח" מש"כ לפני קידוש ליל שבת בענין ברכות התורה לנשים שישנו קצת, וצ"ע).

והדרת פני זקן

יֵשׁ לְהוֹשִׁיב בְּרֹאשׁ הַשֻּׁלְחָן אֶת חֲמִיו וַחֲמוֹתוֹ כְּשֶׁבָּאִים אֲלָיו לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְכָל שֶׁכֵּן אֶת הוֹרָיו. וּכְשֶׁיַּרְגִּישׁוּ שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן מִכֹּל הַלֵּב בְּוַדַּאי יַסְכִּימוּ. וּבָזֶה מַרְבֶּה אַהֲבָה וְאַחֲוָה וּשְׁלוֹם בַּיִת לְכֻלָּם, וְחִנּוּךְ טוֹב לַיְלָדִים.

דוגמא אישית של כיבוד הורים יש בה השפעה גדולה לילדים, ויש בזה חינוך עקיף ומועיל מאד. ברור שאין חובה לבעל הבית לשבת בראש השלחן, ואין חובה לבעל הבית דוקא לקדש בשבת קודש. וכשזכה למידת הענוה הטהורה ומרגיש על הוריו או על החמות שיהיה להם בזה כבוד גדול והרגשה טובה כשהם ישבו בראש השלחן, זה חיובי ומועיל מאד, ומקיים כל רגע כיבוד הורים במלא מובן המלה. ומספרים על הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שהיה מקפיד בזה מאד.

ומצינו בגמרא (קידושין לב:), על אברהם אבינו עליו השלום שהיה גדול הדור והיה משמש את האורחים שנדמו לערביים, ומזה למד רבן גמליאל נשיא ישראל לעשות כן. וכן משה רבינו ע"ה שימש את יתרו חותנו כשיצא לקראתו לקבל את פניו (בפרשת יתרו). וכתוב שם "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלוהים" (שמות יח, יב). ומשה היכן היה, עומד ומשמש עליהם (ברכות סג:). ואם אורחים יקרים כאלו יש בהם יראת שמים והיגוי נכון באמירת ברכות, יכול גם לכבדם באמירת קידוש על כוס יין. "נזכירה דודיך מיין מישרים אהבוך" (שיה"ש א, ד, ועיין פירוש חז"ל הקדושים במסכת ע"ז כט:). גם לרבות, כשהבעל מכבד את הוריו ואשתו מסייעת בזה, וכן כשהאשה מזמינה ומכבדת את הוריה, והבעל מסייע בזה, יש כאן תועלת מרובה של אהבה ואחוה בין בעל לאשתו, כשמכבדים את המשפחות של שני בני הזוג. מי שזכה להיות סבא ועדיין חמיו חי וקיים, יכול לומר לבניו ונכדיו על עצמו שהוא הסבא הקטן וחמיו הסבא הגדול. ולזרעו אחריו יש מכאן הכנעה וענוה ודוגמא חיובית של כיבוד לבוגרים ולזקנים, "ונגד זקניו כבוד" (ישעיה כד, כג).

גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה

הַנְהָגָה טוֹבָה לְהָכִין כָּל שַׁבָּת כִּסֵּא סָבִיב הַשֻּׁלְחָן עִם צַלַּחַת וְסַכּוּ"ם כְּמוֹ לְכֻלָּם כְּאִלּוּ עוֹד אֹרֵחַ נִמְצָא אֶצְלֵנוּ בְּשַׁבַּת, כָּךְ שֶׁאִם אָכֵן יִזְדַּמֵּן אוֹרֵחַ, תִּהְיֶה לוֹ הַרְגָּשָׁה טוֹבָה שֶׁצִּפּוּ וְחִכּוּ לְכְבוֹדוֹ וְכֵן בְּמַאֲכָלֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ, לְהוֹסִיף קְצָת לְכְבוֹד שַׁבָּת קֹדֶשׁ וְלִכְבוֹד הָאוֹרְחִים, וְגַם אִם יִזָּרֵק לְבַסּוֹף, לֹא נוֹרָא, וְזֶה מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

כידוע, מצות הכנסת אורחים מעלתה גדולה מאד, ובפרט מי שנתקע במקום מסוים, או אושפז בבית החולים ויש משפחה הגרים קרוב לאותו מקום אשפוז/ אבל זה לא מתאים לכל אחד, כשיש בעיה של צניעות אין להזמין. כגון כשיש בנות גדולות בבית, מצד הצניעות של האורחים ושמירת עיניים שלהם ושלא תהיה קלות ראש. וכשאין בעיות כאלה, והכל על טהרת הקודש, מצוה להזמין אורחים ולאמץ מדי פעם משפחה

הזקוקה לראות שבת קודש בטעם עולם הבא (ברכות נז:), ולתת להם הרגשה שהם רצויים וחשובים מאד. ואף להניח פתק בשלחן במקום מושב האורח ועליו מתנוססות המלים "ברוך הבא". ובפרט כשמזמינים קרובי משפחה כפי הצורך, או את ההורים של הבעל והאשה, מצוה לכבדם ולתת להם הרגשה טובה ולקדמם בברכת "ברוכים הבאים" ולומר להם בפה מלא ששמחים על בואם, ויש בזה קדוש השם וקדושת השבת.

יש להוסיף גם מנה נוספת של אוכל, כמו ביצה נוספת בתבשיל וחתיכת עוף וכיוצא בזה, כפי הנהוג במקומם. כי יתכן שיהיה צורך למאכל זה או אחר למאן דהו. ויש בזה גם הנהגה טובה לשבת קודש, כי כשצרכי הגוף והגשמיות בשפע, מסודר וזמין, זה עוזר מאד לענג את השבת בתורה ויראת שמים ללא הפרעות.

ומרומז בשלחן ערוך (ר"ס רצ) "ירבה" בפירות ומגדים ומיני ריח, עי"ש. כמובן שיש להיזהר בזה מאד. ולא לכל אחד מותר להזמין אורח, ולא כל אחד נקרא אורח ראוי לשבת קודש. מעשים שהיו באחד שהתחזה לאדמו"ר קדוש או לצדיק נסתר ונתגלה לבסוף כרשע בגלוי, רחמנא ליצלן. ומיסודות האמונה שלא להאמין לאנשים עד שלא בודקים היטב.

ועיין לחז"ל (מסכת דרך ארץ רבה ספ"ה) על אורח שנתפס כגנב. וכן בגמרא (יומא פג:) על בעל אושפיזא אחד שהיה מארח ונתפס כגנב. ולעולם יהיה אדם ערום ביראה (ברכות יז.). כלומר, תזהר שמתוך יראת שמים שיש לך, תהיה גם פקח גדול, שלא ינצלו ולא ישקרו אותך, "והחכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב).

אורח טוב, מה הוא אומר

כְּשֶׁיֵּשׁ אוֹרְחִים וּזְקֵנִים בַּבַּיִת וְהַזְּמַן דּוֹחֵק, אוֹ כְּאֵלֶּה שֶׁלֹּא מְבִינִים בִּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת הַנֶּאֱמָרוֹת קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ, יֵשׁ לְהַזְדָּרֵז וּלְקַדֵּשׁ וְלֹא לְעַכֵּב הַרְבֵּה.

כידוע, מצוה לטעום משהו קודם תפילת מנחה ויציאה לבית הכנסת (כמבואר בהנהגות לשבת ח"א עמ' יב), כדי לחזור מבית הכנסת רגועים ולא ממהרים לקדש. אבל כשהזמן דוחק ויש אורחים, ויתכן שרעבים וצמאים, ובפרט אם בני הבית מבקשים להזדרז, יש לשקול בשקל הקודש את משקל החסידות, מה לעומת מה, כדי להשרות אוירה נעימה בשלחן שבת. ובפרט אם האריכו הרבה בבית הכנסת בדרשה ודברי תורה ועיכובים נוספים, אז בודאי שלא טוב להאריך בגלל קריאת קטע נוסף בזוהר הקדוש וכיוצא בזה. ופעם עשה כן הלכה למעשה רבינו החפץ חיים זיע"א ואמר שהמלאכים לא רעבים... וגם כאן אפשר לעשות לשם שמים ממש. ואחר שאכלו קצת ונרגעו, ובאים לשיר שירי

שבת, יש להקדים ולהשלים התפילות והפסוקים הנאמרים לפני הקידוש, ויש בזה רווח לכולם. ויכול לנצל זמן זה גם לבאר חלק מהפסוקים בפני האורחים כשהם רגועים ושמחים ויש לכולם אוזן קשבת.

והנה מבואר בשלחן ערוך (ר"ס רעג) כשיבוא לביתו ימהר לקדש מיד. ונראה שכוונת הדברים כשהכל בסדר ומוכנים לסעודה, אבל כשבפועל עדיין אין חשק לסעוד סעודת שבת, ובפרט בימות החורף הקצרים, או שעדיין לא סיימו להכין את שלחן השבת, ברור שמותר להתעכב ולהמתין, ואף לשבת יחד כל המשפחה באמירת תהילים או משהו מפרשת השבוע, או יבחן את בניו בלימודי קודש מה שלמדו בשבוע זה, ואין למהר כלל. ומעשה במשפחה שחיכו לאורחים, והזמן דוחק, ובני הבית חלקם רעבים, ונתן בעל הבית רשות למשפחתו לקדש לעצמם ולהרגע, ואחר כך חזרו לקדש עם האורחים. ובזה כולם רגועים ושמחים וגדול השלום לכל המשפחה, ואשרי השם דרכיו. וזה גם עצה טובה לשבת בבוקר, שאם אחד מבני המשפחה הקדים להתפלל בנץ או מנין מוקדם, כשמגיע לבית יקדש לעצמו ויטעם וירגע ויחזור לתלמודו עד שיגיעו כל בני המשפחה. וזה עדיף מלזרז ולהלחיץ ולהכביד על כולם לקדש מהר. ואין הצר שווה בנזק המלך, כי גם בבית עדיף להיות חכם מלהיות צודק.

וריוח תשימו

אֵין הֶכְרֵחַ לְקַדֵּשׁ מִיַּד אַחַר הַתְּפִלָּה. וּבְפָרָט בְּיוֹם שַׁבָּת קוֹדֶשׁ כְּשֶׁיֵּשׁ זְמַן לָשֶׁבֶת עִם הַיְלָדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּלְלַמֵּד אִתָּם וּלְחַזְּקָם וּלְקַדֵּם אוֹתָם. וּבְפָרָט אִם הִתְפַּלֵּל בְּנֵץ הַחַמָּה. וְלֹא יְלַחֵץ וְיַזֵּרֵז אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ לְהָכִין הַסְּעֻדָּה, וּבָזֶה יְמַנַּע רִיב וּמַחֲלֹקֶת (תפארת ציון עמ' **שפח**).

העיקר בשבת קודש התעלות רוחנית ועבודת ה'. יש המתפללים מנחה וערבית מפלג המנחה בערב שבת קודש ומקדשים קודם השקיעה ואוכלים ושרים ושמחים עם בני המשפחה וממשיכים בלימודם, ומשכימים בנץ החמה ומרגישים בזה עבודת ה' להפליא, ויש להיפך, מתפללים ערבית של ליל שבת קודש בזמן צאת הכוכבים ושומעים דרשה של החכם, ושחרית תוך ג' שעות מהיום, ומקפידים גם בבוקר לשמוע דברי תורה ולהתחזק.

וכל אחד ימשיך במנהגו אשר משפיע עליו רוחניות כיד ה' הטובה. אך יש עמי הארץ מתפללים בנץ וכן במנין מקוצר וקצר ואינם שומעים כלל דברי תורה, גם לא בשבת, ומפסידים דברי תורה של החכם. וזוהי טעות חמורה, מה שווה לקום בנץ ולהזדרז

הביתה לקדש ובני הבית ישנים ואינם רוצים כעת לאכול והוא נשאר עם הארץ בלי תורה ומתפאר שקם בנץ החמה, וזו טעות.

ועיין ילקוט שמעוני (משלי פרק לא) על פטירת שני בניו של רבי מאיר בעל הנס, שבזמן שהיה שיעור תורה היו עסוקים באכילה ושתיה (וע"ע שה"ש רבה ספ"ח). והדברים נוראים ומפחידים מאד. והמזדרז בתפילות שבת קודש למצוא מנין של בני תורה ויראי ה' המתפללים בניגון מתאים ובכוונה, ומוסר השכל מהחכם, וגם מוצא זמן קודם הסעודות ללמוד ולשוחח עם בניו בתורה ויראת שמים, אין לך מידה טובה הימנה.

ועיין ירושלמי (קידושין פ"א ה"ז) על רבי יהושע בן לוי שהיה שונה עם בן בנו כל ערב שבת קודש, ובערב שבת אחת שכח מלימודו זה, ונכנס לבית המרחץ ופשט כבר בגדיו, ורק לאחר מכן נזכר. ומיד כשנזכר, לא התרחץ, אלא חזר להתלבש וחזר לשנן איתו. כי לימוד התורה איתם כמו שקיבלה בהר סיני.

ועיין עוד בגמרא (קידושין ל.) על רבי חייא בר אבא ורבה בר רב הונא באיזו מסירות למדו עם ילדיהם תורה, עי"ש. ובספר דרשות שבט הלוי (שנת תשנ"ט עמ' קיט) הביא בשם הכתב סופר, שיהודי שרוצה להרגיש טעם גן עדן בעולם הזה ירגיל את עצמו לקום בשבת קודש בהשכמה לעסוק בתורה, עי"ש.

חלל עליו שבת אחת

לְהַזְמִין אוֹרְחִים לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ, אוֹ הוֹרִים וּבְנֵי מִשְׁפָּחָה שֶׁאֵינָם שׁוֹמְרִים, כְּשֶׁהַמַּטָּרָה הָעִקְּרִית לְקָרְבָם לְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וְאוֹתָם אוֹרְחִים מְשַׁתְּפִים פְּעָלָה לְכָךְ וְלֹא בָּאִים רַק לֶאֱכוֹל וְלִבְרֹחַ, מֻתָּר לְהַזְמִינָם אַף שֶׁאֵינָם שׁוֹמְרִים שַׁבָּת.

כידוע, כתוב בתורה "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). ומרן שליט"א פלפל ביביע אומר (חלק יוד סימן לב) ופסק שאבי הבן שחל אצלו הברית ביום שבת קודש, שיעשה כן, אף אם שאר בני המשפחה יחללו שבת רחמנא ליצלן, כי זה לא קשור באופן ישיר אליו או בגללו. ורק באופן שאבי הבן עצמו מחלל שבת חס ושלום, ויש חשש שיכשל בעבירות נוספות של חלול שבת עקב ברית המילה, אז יש לדחות המילה ליום ראשון.

ובנדון דידן, בודאי שאסור להזמין אנשים לסעודה או לחג כשיודע שמחללים שבת וחג. אבל כשהם באים בערב שבת קודש או בערב פסח וערב ראש השנה, ומקיימים כל המצוות בהכנעה ובכבוד, ומקשיבים לדברי תורה, ובודאי שזה עבורם כמו סמינר קטן, ואם לא יבואו למשפחות כאלו בודאי יסתובבו ברחובות עם הרכב וילכו לאכול

במסעדות וכיוצא בזה, ויצר הרע מרקד ביניהם, אז בודאי כשהם באים למשפחות יראי ה', לא רק שאינם עוברים על "ולפני עור", אלא אדרבה, להיפך, הם מצילים אותם מעבירות נוספות רבות. נכון שאנחנו לא בעלי בתים על התורה לעשות חשבון של עבירות ומצוות מה פחות ומה יותר, אבל להציל מה שניתן להציל בודאי שיש לנו זכות וערבות בזה.

ובש"ס (סוטה מח.) אמרו לבטולי הא מקמי הא. ומרן שליט"א הסתמך על כיוצא בזה ביביע אומר (ח"ו עמ' קפט). ויש לצרף שיטת הש"ך (ביור"ד סימן קנא) שהובא ביביע אומר (ח"ב עמ' מט). ומתוך הנסיון שאנשים כאלו התעוררו לתשובה וחזרו להיות יראים ושלמים. אשריהם ישראל. וכמובן שיש לעשות כן בהדרכה ובעצה אחת עם החכם "ותשועה ברוב יועץ" (משלי כד, ו, עי"ש). גם משפחה שבדרך כלל לא מתאמצים הרבה בשלחן של שבת להראות את יופיה של היהדות על ידי שירה ודברי תורה, עם כל זה כשיש אורחים שיכולים להתקדם, ומושפעים מהסדר של שבת קודש, בודאי שמוטלת חובה קדושה על המשפחה המארחת לעשות כן, ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה לכל הצדדים, ושלום על ישראל.

הפוך בה והפוך בה דכולה בה

בְּשֻׁלְחָן שַׁבָּת יֵשׁ לְחַזֵּק וְלוֹמַר אֲפִלּוּ אֶת אוֹתָם הַדְּבָרִים הַקְּבוּעִים וְהַיְדוּעִים עַל קְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת, וְהַשִּׁירִים הַמְיֻחָדִים לְשַׁבָּת וְהַשְּׁבָחִים הַמְיֻחָדִים לְמִשְׁפָּחָה. וְזֶה מַשְׁפִּיעַ מְחַזֵּק וּמְעוֹדֵד כְּאִלּוּ לֹא נִשְׁמַע מֵעוֹלָם, וְשֻׁלְחָן שֶׁל שַׁבָּת נַעֲשֶׂה שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל מָקוֹם.

זה עניין מיוחד בתורה הקדושה, כל דבר בעולם, עם כל הנאותיו, נמאס לבסוף. כמו דבש, שמרוב אכילה יש בו מאיסות והקאה (משלי כה, טז). מה שאין כן בתורה ובמצוות. ומרומז בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאוד" (תהילים קיט, צז), כלומר לכל דבר יש סוף, עד שקץ בו, חוץ ממצוות התורה הקדושה שאין לה סוף.

ואפילו יעשה מצוה וילמד תורה אלף שנה, יש כל פעם הנאה חדשה ומתיקות גדולה (ועיין עירובין נד:). וזה מתאים מאד לשבת קודש. התבשילים המיוחדים לשבת, הדיבורים המתאימים למשפחה, וכן דברי תורה ומאמרי חז"ל, גם אם יחזור עליהם עשרות פעמים, טעמם הטוב נשאר לעולמים ומחזק אותנו תמיד. ואמרו חז"ל (ברכות סג:), תדע, שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם, עי"ש.

ובנדון דידן כשמכריז בעל הבית בשלחן של שבת על המצוות המיוחדות שיש בשבת קודש (והובא בספר הנהגות לשבת ח"א עמ' לא), זה מעורר ומחזק ונשמע טוב כמו בפעם ראשונה, לרוב חביבות התורה והמצוות לעם ישראל. והרי לפניך כמה פתגמים מחזקים ומועילים לכבוד שבת קודש, שכדאי לשנן ולחזור עליהם בקול רם מידי שבת בסעודה. אשרינו שזכינו לשבת קודש. אין כמו שבת בעולם. בשבת אנחנו אורחים לפני ה' יתברך. שבת מלשון שביתה. לשכוח כל עניני החול. שמירת שבת סגולה למחילת עוונות. אכילת דג בשבת מצוה. קבלת שבת היתה עוד לפני קבלת התורה. חמין בשבת מצוה. יום שבת קדוש יותר מיום הכיפורים. בשבת אפשר להיראות גבוה יותר גם בגשמיות. ועוד הרבה פתגמים וחיזוקים שיבואו להלן. ותמיד תהנה בהם כמו ששמעת פעם ראשונה.

וזה לשון רבינו זרחיה הלוי בעל המאור (פ"ג דשבת), תקנת רבותינו לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, להזמין ולבשל ולהטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין וזוכה לקץ הימין, עי"ש.

ואשריו מי שיקום ויעשה שיר נאה מחרוזים קדושים אלו של אחד מגדולי הראשונים. ודוד המלך ע"ה אומר (תהילים קיט, נד) "זמירות היו לי חקיך בבית מגורי". ועיין בגמרא (סוטה לה.) שנענש דוד המלך ע"ה שקרא לדברי תורה "זמירות", אבל דיבורים קבועים ומשפטים קצרים של חיזוק ועידוד לשבת קודש, משפיעים מאד למשפחה כשנאמרים בצורת שירה וזמרה.

שבעה מי יודע? שבעה אני יודע

רָצוּי בְּשֻׁלְחָן שֶׁל שַׁבָּת לִשְׁאֹל שְׁאֵלוֹת כְּדֵי לְגָרוֹת אֶת כֻּלָּם לַעֲנוֹת וְלִמְשֹׁךְ לִבָּם לְהַקְשָׁבָה מַתְאִימָה.

זו עצה טובה מאד, לעורר את המשפחה כולה על ידי שאלה מעניינת, כמו מה נשתנה בליל פסח, שיש חובה לשאול ולענות. ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה את זה מה נשתנה (פסחים קטז.). וכן בליל שבת קודש. למשל: למה סעודה ראשונה כנגד יצחק אבינו עליו השלום ולא כנגד אברהם. ולמה כבוד יום קודם לכבוד לילה, שהסעודה הטובה ביותר יאכל ביום. וכן לשאול את המשפחה למה מחלל שבת חמור יותר מרוצח. שרוצח נקרא רשע קל לעומת חילול שבת ששקול כנגד כל התורה, ושבזה מובן למה מרן שליט"א פסק ביביע אומר (ח"ט עמ' רפ) שמותר להלוות בריבית למחלל שבת, וכן בהליכות עולם (ח"ח עמ' ו), עי"ש. בעיקר בפרשת השבוע יש למצוא חידוש מתאים

למשפחה, אשר מושך אותם להקשבה, עם מעשה טוב, או משל נמרץ וברור. ואז ירויח מכולם ושלחן של שבת יתעלה ויתקדש.

ומצינו בש"ס (ברכות לג:) על רבה שרצה לבחון את אביי, ואמר דבר שהוא נגד ההלכה בכדי לראות את תגובתו של אביי, וכמובן אביי מיד ענה ותיקן העניין, ורבה רצה לראות איך ישיב. וכן מצינו (קידושין לב.) על רב הונא שקרע בגד מסוים של רבה בנו, לבחון אותו אם יכעס או לא. ומכאן שמותר לשאול שאלות לא מדויקות כל כך לעיני המשפחה ולראות ולשמוע את התגובות שלהם. העיקר הוא שבשלחן של שבת כולם יקשיבו וישמעו ויראו זה את זה, וזה מביא כח לכל השבוע.

יש חוברות הנקראות "מושגים ביהדות" ויש בהן הערות נפלאות וחידושים קלים ובירורים להבין כל מיני חידושי תורה דרך שאלה ותשובה.

החכם אוכל את המועיל ולא את הערב

מַעֲלָה גְדוֹלָה לְהָכִין צָרְכֵי שַׁבָּת עַל יְדֵי הַמִּשְׁפָּחָה, וְלֹא לְקָנוֹת אֹכֶל מוּכָן מִבַּחוּץ, רַק בְּאֹפֶן שֶׁאֵין בְּרֵרָה כְּלַל וְעִקָּר.

המנהג החדש שיש היום, שאוהבים לאכול במסעדות וכיוצא בזה, ולקנות פיצות ופשטידות, פלאפל וכיוצא בזה, אינו מנהג טוב כלל ועיקר. וזה מרגיל את המשפחה לאהוב את הרחוב ואת האוכל שבחוץ, וממעטים להיות בבית, ולא מבשלים כפי הצורך, ומרבים חובות על חובות. ואין לשבח מסעדות ומאכלים וכיוצא בזה, כדי למנוע חיי מותרות והוצאות מיוחדות. ובפרט שגם הצניעות נפגעת מזה, שיוצאים לרחוב ורוצים עוד ועוד דברים הנמצאים שם. וזה דרכו של עשיו הרשע שהיה "איש שדה" (בראשית כה, כז), אבל יעקב אבינו עליו השלום "יושב אוהלים" (שם), אוהב את הבית והמשפחה. והאוכל של הבית שהוא הכי נקי ובריא, טעים וכשר למהדרין. ולכן הטורח לשבת בבישולים ונקיון ושאר דברים יש לעשות בשמחה ובכוונה.

ולדעת רבינו האר"י ז"ל, המזיע לכבוד שבת קודש, מתקן מה שפגם בקדושה בעון הידוע, ובפרט כשאומרים בפה מלא על כל הכנה שזה לכבוד שבת קודש. כשאין ברירה, כגון שהאשה אחרי לידה או שבת חתן וחסר כח אדם להכין ולבשל, באופן זה לא לחסוך, ולקנות "אוכל מוכן" כפי הצורך כדי להקל על המשפחה.

זה הכלל, לעשות לעצמנו "חיים קלים" שיש בהם עבודת ה', כדאי ונכון לעשות כן. רצוי לחלק תפקידים בבית לבנים ולבנות. והתנועות החיצוניות משפיעות על הפנימיות (החינוך מצוה טז-צט). ויש להקדים המלאכות הדורשות טרחה מרובה ליום או יומיים

קודם השבת. ומרן שליט"א בהליכות עולם (ח"ג עמוד מט) ממליץ לכל אשה ללוש בצק ולאפות חלות לכבוד שבת קודש, ויש בזה כבוד שמים וכבוד השבת.

טרם מכה ציץ רפואה פרח

יֵצֶר הָרַע בָּא לִפְעָמִים בֵּין נְטִילַת יָדַיִם לְהַמּוֹצִיא, כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא כֻּלָּם הִזְדָּרְזוּ לִטֹּל יָדַיִם. וְיֵשׁ לְהָסִיר כַּעַס וּמַחֲלֹקֶת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וּלְהַמְתִּין בְּסַבְלָנוּת וּלְנַגֵּן כַּמָּה נִגּוּנִים יָפִים לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ עַד שֶׁיַּגִּיעוּ כֻּלָּם לְשֻׁלְחַן שַׁבָּת.

הנה, בשלחן ערוך (סימן קסו) כתוב: טוב להיזהר מלדבר בין נטילת ידים להמוציא. ובספר היקר והחשוב המפורסם לשם טוב ולתהלה ילקוט יוסף לרבינו הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א הביא שזה חומרא בלבד, ומדינא מותר לדבר כפי הצורך. ובספר הנחמד "וינטלם וינשאם" השיג על ספר ברכת ה' שאסר לברך על שתיה בין נטילת ידים להמוציא. כי מדינא הרי לא חוששים להפסק, ואין לך צורך גדול מזה לברך על שתיה ולפטור מה שישתה בסעודה.

ומכאן אתה למד, שאם יש אורחים ולא הספיקו כולם ליטול ידיים, או סתם עיכוב הרגיל להיות ברגעים אלו, שאין להקפיד ולהלחיץ, אלא אדרבה ימתין בעל הבית על מקומו אף שכבר הזדרז ונטל ידיו, ובינתיים יקרא משניות שבת או ינגן בשיר רגש יפה ומחזק, ובזה משאיר על כנו את קדושת השבת, ויצר הרע לא יעלה ולא יבוא.

ועיין רמב"ם (הלכות תרומות פרק יב הלכה יט) בזה הלשון: וכן אסור להן [לכהנים] שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפילו לשאול חלקן בפיהן אסור, אלא נוטלין בכבוד, "שעל שלחן המקום הם אוכלים ועל שולחנו הם שותים, ומתנות אלו לה' הם, והוא ברוך הוא זיכה להן", עי"ש. ויש ללמוד מכאן לשלחן שבת קודש, שכולנו אורחים בשלחן ונהנים מסעודתו של מקום והכל על חשבונו יתברך, שיש להמתין בסבלנות. ובודאי שאם היינו מסובים בשלחן של אחד מגדולי הדור, שהיינו מחכים ורגועים ולא ממהרים כלל. ועל אחת כמה וכמה כשיושבים בשלחנו של מקום. ועל זה אמרו: "אתקינו סעודתא דמהימנותא שלימתא חדותא דמלכא קדישא". וה' יתברך יזכנו להרגיש כך, אמן ואמן.

אם יש רוגז וחוסר סבלנות בתחילת הסעודה, או לחץ וצעקות בין בני המשפחה, בין נטילת ידיים להמוציא, זה משפיע על כל הסעודה, וזה משפיע על כולם. והתוצאות בהתאם, שאין סבלנות ואין הקשבה, והרווח כולו ליצר הרע. עדיף להתעסק בלימוד משניות וכיוצא בזה, או שירי בקשות ופיוטים, והזמן יעשה את שלו וברכת ה' תהיה

בסעודה זו. כי למעשה אין איסור כלל להמתין זמן רב בין נטילת ידיים להמוציא, ועיין בספר ברכת ה' (ח"א עמ' רלג) מה שכתב בשם הריטב"א, עי"ש.
כשאתה מרגיש אורח בשלחן של שבת, ויושב בפחד ורעדה לפני ה' יתברך, אין כעס אין עצב, אין מחלוקת ואין כלום. ומחשבה כזאת מועילה להרבה סבלנות ושלווה ושמחה ועונג שבת, וזה עבודת ה' באמת ובלב שלם.

חכו ממתקים

דָּבָר חִיּוּבִי מְאֹד הוּא לְחַלֵּק לַיְלָדִים מַמְתַּקִּים בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ עַל כָּל מַעֲשֵׂה טוֹב, וּכְשֶׁגְּדֹלִים גַּם הַמַּתָּנוֹת גְּדֹלוֹת, כִּי שֶׁבַח וְעִדּוּד מְחַנְּכִים וּמְקָרְבִים לַתּוֹרָה.
עצם אכילת ממתקים ובפרט לתינוקות, יש בזה תועלת, ומעשה חיובי מאד. עד שחז"ל אמרו (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) מיני מתיקה מרגילין לתורה. וגם מצוה להרבות כן בשבת קודש כדי להשלים מאה ברכות (כמבואר באור"ח סימן רצ). ורבינו החפץ חיים זיע"א כשהיה מדבר על כבוד בעולם הזה שלא כדאי לקחת, ואדרבה לברוח מן הכבוד, וזה סוד ההצלחה שיחיה ויתקיים, היה מוסיף ואומר, כבוד זה כמו קוגל, וקוגל אוכלים רק בשבת. וקוגל וממתקים היינו הך. ויש בזה מעלה גם בחינוך הילדים להרגיל אותם בימות השבוע למאכלים בריאים ומזינים. ורק בשבת קודש ממתקים מדין עונג שבת. ובזה ירגישו מעלה בשבת קודש, ויתחנכו לתורה וליראת שמים.
ואשריהם אותם הורים חכמים שיודעים להמתיק את השבת בממתקים בריאים, ולא בממתקים רעילים ומזיקים. ממתקים עם צבע מאכל, מסוכנים מאד. וגם ממתקים עם הרבה סוכר ומתיקות אינם בריאים. אבל עוגות מקמח מלא, ממתקים עם דבש, שקדים, אגוזים ושומשום ממותק בדבש מועילים ומזינים, בריאים וטעימים. ובפרט ירקות ופירות העונה שיש להרבות בהם. וחבל מאד שלא עוטפים בנייר חתיכת גזר או תפוח כעין סוכריה. והמתיקות הטבעית הזאת מועילה ובריאה שבעתיים ממאכלים מלאכותיים שנעשו על ידי יצרני מזון שלא עושים לפי דעת תורה או דעת רופא. ובעוונותינו הרבים תאוות הממון וצורה חיצונית הולכים היום. ועל זה יש לומר (סוטה כב:) הזהרו מן הצבועים...
כמובן שיש להיזהר שיהיו הממתקים בהשגחה מהודרת. וחלק מהכשרות וההידור ללמדם לברך בקול רם, מלה במלה, ולענות אמן. ובזה נרויח כולנו רוחניות וגשמיות. מיסודות החינוך, להראות לילדים "דוגמא אישית", כיצד אבא קם לתפילה, וכיצד מקבל קדושת שבת ומתלהב ממצוות ה' יתברך, וזה משפיע בעקיפין, ובאופן ישיר לילדים. וכן

באכילה, כשההורים אוכלים פירות וירקות של העונה וכן תבשילים בריאים ומזינים ולא מרבים בימי החול בעוגות וממתקים, גם הילדים ירצו ליהנות ולעשות כן, כי הדוגמא האישית מדברת בעד עצמה, והממתקים והפינוקים מיוחדים לשבת קודש.

והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים

אִם יֵשׁ קִשְׁוֵי גָּדוֹל בִּשְׁטִיפַת וַהֲדָחַת כֵּלִים, עָדִיף לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵלִים מְשֻׁבָּחִים וְיָפִים וּמַפּוֹת נָאוֹת הָעֲשׂוּיִים לְתַשְׁמִישׁ חַד פַּעֲמִי בִּלְבַד, הָעִקָּר לַעֲבוֹד אֶת ה' יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחַת שַׁבָּת קוֹדֶשׁ כַּדָּת וְכַדִּין (טובך יביעו).

כתוב בגמרא (שבת קיח.) מדיחין כלים לצורך השבת. ויש מחלוקת אם זה בגדר הותרה או דחויה. ונפקא מינה למי שיש לו כמה סטים של כלים וסכו"ם נאים מאד, אם מותר לו להדיח ולשטוף הכלים, ויש מחמירים בזה. והובא כל זה בספר לוית חן (סימן ע).

גם יש להיזהר מאד שלא להשתמש בספוג או ''ליפה'' לשטיפת כלים, שלא לעבור על איסור מלבן או סחיטה בשבת. גם יש נוהגים להניח הכלים אחר שטיפה כשהם לחים ורטובים על מגבת ידים שעל השיש או השלחן במטבח כדי לספוג את המים מהכלים. ויש בזה חשש של מלבן, כי מגבת זו נרטבת מאד, וגם חשש שמא יסחט הבגד, ויתכן שנהפך אותו בגד להיות באותו הרגע מוקצה ואסור לטלטלו (עיין ברמ"א סימן שא סעיף מו).

איך שיהיה, משפחה כזו שקשה להם להדיח כלים מחמת שרבים בני הבית, או בשל סיבות אחרות, עדיף שישתמשו בכלים מכובדים של חד פעמי. ואף שאם היו באים אורחים חשובים לא היו משתמשים בהם, אלא בכלים מקוריים ומכובדים יותר, עם כל זה בנדון דידן העיקר החשוב הוא עבודת ה' שיוצאת מכל הנ"ל. וכידוע מהרב דסלר זיע"א, שהכוונה בעמידה עם נענוע הגוף בבחינת "כל עצמתי" (תהילים לה, י) זה העיקר. אף שלפני מלך בשר ודם לא ננהג כן, לפני ה' יתברך "העיקר הלב" ועבודת ה' בשמירת שבת קודש.

ועיין בגמרא (ברכות נז:) כלים נאים מרחיבים דעתו של אדם. ובמהרש"א (שם) כתב שדעתו ונפשו רחבה לחזר אחר תענוגות העולם הזה כמו בלעם שהיתה לו נפש רחבה, ע"ש. ומסתבר שאם מייחד כלים מיוחדים ויפים לכבוד שבת קודש אינו בכלל זאת, ויש בזה מעלה גדולה כבוד שמים וכבוד השבת. ויותר מזה, במדת האפשר, לכתוב על כל כלי השבת "לכבוד שבת קודש", ויש בזה כבוד שמים גדול מאד.

ועיין בגמרא (שבועות טו.) "כל כלי בית המקדש עבודתן מחנכתן", ופירש רש"י שעבודתם מחנכת אותם לקדושה. ושבת קודש הרי היא דומה לבית המקדש, והיינו הך. ומכאן

שעדיף לסמוך על עיקר הדין ולעבוד את ה' בכוונה נכונה, מלעסוק בחומרות יתירות ולגרום מתח בבית וחוסר ישוב הדעת בעבודת ה'. לדוגמא, להקל בדין פלטה חשמלית שאין בה מיחזי כמבשל, להקל להטמין ולכסות הקדרות מבעוד יום, כשהם על הפלטה, וכן להקל לפתוח בקבוק יין בשבת ואין בו איסור בונה וסותר, להקל לדבר בשבת קודש מעט "דברים בטלים" (כמבואר באור"ח ר"ס שז) ולהקשיב למשפחה.

והעיקר שיהיה הזמן מנוצל לעלייה רוחנית ממש בשבת קודש, ואידך זיל גמור (שבת לא.). וחכם אחד התיר למשפחה מסויימת לסמוך על הדעות שמשחקים שנהנים בהם גם הגדולים אינם מוקצה בשבת. ועדיף לבעל חכם, כשחסר לאשתו שמחה ועונג שבת, לשחק איתה מעט דמקה או שחמט וכיוצא בזה, ולהתפרק בקדושה, ושאר יום השבת יעבירו בקדושה וטהרה ושמחה בעבודת ה', בדיל ויעבור.

כיבוד הורים באופן מיוחד בשבת קודש

לְחַדֵּר בְּקִיּוּם מִצְוַת כִּבּוּד הוֹרִים בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ. אִם יֵשׁ בַּבַּיִת יְלָדִים בּוֹגְרִים וְזְרִיזִים, הַהוֹרִים יֵשְׁבוּ בִּמְקוֹמָם כָּל זְמַן הַסְּעֻדָּה כְּמוֹ מֶלֶךְ וּמַלְכָּה, עִם הַשְׁגָּחָה טוֹבָה שֶׁלֹּא יָקוּמוּ וְלֹא יִטְרְחוּ. וְהַבָּנוֹת וְהַבָּנִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי תַּפְקִידוֹ יָכִינוּ וַיְגִישׁוּ וְיַדִּיחוּ הַכּוֹסוֹת, וְיִמְזְגוּ הַשְׁתִיָה וְהַמַּאֲכָלִים, וּבָזֶה חִנּוּךְ הַיְלָדִים יַעֲלֶה וְיַצְלִיחַ.

דבר גדול הוא לחלק תפקידים בבית, ולתת לילדים עצמאות, וכן הרגשה שהם חשובים ויודעים להסתדר ואפשר לסמוך עליהם. זה מקדם אותם ונותן להם בטחון ואחריות, ופותח להם שער להתקדם. גם בזה נוטעים בילדים מידת הזריזות ואהבת חסד, והנתינה גוררת לאהבה (מכתב מאליהו ח"א).

נקודה נוספת ויסודית, ענין כיבוד הורים, לכבד את אבא ואמא. כידוע, יעקב אבינו ע"ה חשש ממצות כיבוד הורים שעשה עשיו. שהיו לו בגדים יפים ומכובדים כבגדי מלכות שבהם היה משמש ומשרת אותם (מדרש רבה תולדות פס"ה אות טז). ובשבת קודש יש לעורר את הילדים הרבה במצות כיבוד הורים. הורים שכל השבוע טורחים ומשתדלים עבור בני המשפחה, ומגיע שבת קודש, מגיע להם מנוחה כמו מלך ומלכה. ועל ידי הבנים הבוגרים אשר מגישים ומכינים הכל, עם הוראה מגבוה של אבא ואמא, בזה מחדדים להם את מצות כיבוד הורים. וגם יש להורים נחת רוח, ומקבלים כח לימות השבוע. ואם אמרו חז"ל (כתובות צו.) כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד, וכן במדרש (במדבר רבה פרשה טו סימן יז), שמצוה על החכם שיעבור לפני תלמידיו כדי שיקומו מלפניו ויקבלו יראת שמים (ועיין יביע אומר ח"ד עמ' רסט), הוא הדין בכיבוד הורים, לבקש

מהם ולהודות להם ולחזק אותם. ויש כאן גם כיבוד הורים וגם חיזוק למשפחה. ובפרט בשלחן שבת שזה הזמן המתאים. כמובן שכשאין צורך וההורים מסתדרים עם עצמם, תבוא עליהם ברכה.

ויהי נא פי שנים ברוחך אלי

בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ יֵשׁ לְהַרְגִּישׁ פִּי שְׁנַיִם. כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה יְתֵירָה וְלֶחֶם מִשְׁנֶה, וְקָרְבָּן מוּסָף שְׁנֵי כְּבָשִׂים, כָּךְ יֵשׁ לְהַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּה פִּי שְׁנַיִם, בְּבַוָּנָה פִּי שְׁנַיִם, בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן פִּי שְׁנַיִם. וּבִכְלָל לְהַרְגִּישׁ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אֶת לְשׁוֹן חֲז"ל (יבמות סג:) **מִסְפַּר יָמָיו כְּפָלַיִם.**

בשבת קודש יש להרגיש ישוב הדעת גדול מאד. כי בשבת אין לנו כלום מימות החול. יש לנו רק את ה' יתברך, כמו שכתוב בפסוק "ויום השביעי שבת לה' אלהיך" (דברים ה, יד). ועם הרגשה נפלאה כזאת, אפשר להעריך ולהאריך בכל המצוות בשבת קודש.

כל כך הרבה מזהירים אותנו בעלי המוסר על כוונה בתפילה, זהירות בברכות כמונה מרגליות, זהירות בקריאת שמע, מלה במלה. זאת ועוד, מבואר בשלחן ערוך (סימן סא), יקרא קריאת שמע באימה וביראה ברתת ובזיע. האם פעם זכינו לקיים זאת, האם בראש השנה ויום הכיפורים קיימנו סעיף זה בשלחן ערוך, הלואי שנזכה לכך.

ואיך שיהיה, מי שמרגיש בשבת קודש פי שניים כדין בכור לנחלה, יוכל להשיג השגות גבוהות בשבת קודש באיכות ובכמות. גם אריכות בזמן, וגם עומק בכוונה מכח אורך הזמן. ומה שאמרו חז"ל (ברכות כא.) שלא רצו להטריח ולהתפלל בשבת עמידה כמו בימות החול בגלל כבוד השבת, אין הכוונה בגלל שרוצים לקצר בתפילה, אלא הכוונה שבשבת קודש אין צורך לבקש בקשות גשמיות וכלכליות, אבל בודאי שיש להאריך בתפילה בשבת קודש וכנזכר לעיל. וכמו שכתב הרמ"א (בסימן רפ"א), ויש להאריך ולהנעים בזמירות, עי"ש.

וכן לדקדק לקרוא קריאת שמע בטעמים של קריאה בתורה (אור"ח סימן סא). וכן לדקדק היטב בהזכרת שם שמים (אור"ח סימן ה), הכל פי שניים. ונקבל מה' יתברך מנה אפיים. ומרומז בפסוק: "עולת שבת בשבתו" (במדבר כח, י), כלומר עלייה רוחנית קיימת כל שבת ושבת, כעין שרשרת, שמירת שבת ללא הפסקה, מתחברים כל השבתות ומתעלים ברוחניות. ואם חילל שבת חס ושלום ומביא קרבן, נכון שתיקן את העוון, אבל שרשרת העלייה הרוחנית פסקה, ומתחילים חשבון חדש. ויש להיזהר בזה מאד, ולהרגיש התמדה בעלייה הרוחנית בשבת קודש (באר אברהם שם).

ברכת המזון כתפילת העמידה

כְּמוֹ שֶׁסְּעֻדּוֹת שַׁבָּת קֹדֶשׁ מְיֻחָדוֹת מִסְּעֻדּוֹת יְמֵי הַחוֹל, כָּךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מְיֻחֶדֶת יוֹתֵר כְּשֶׁאוֹמְרָהּ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּבְכַוָּנָה. וְאִם בְּיוֹם חוֹל הֲרֵי הִיא כִּתְפִלַּת הָעֲמִידָה (אור"ח סי' קפג ס"ח), **הֲרֵי שֶׁבְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.**

באמת, פרט זה קשור בהרבה מצוות בשבת קודש, שיש להרגיש בהן אחרת מימות החול, הן מחמת שהזמן פנוי ומתאים יותר, הן מחמת שקדושת השבת מחייבת ויש חשק גדול בשבת קודש להיות מיוחד יותר ומכוון יותר. ובדרך רמז אמרו על הפסוק בתהילים (עה, ג) "כי אקח מועד אני מישרים אשפוט", שבחול יש טענות של עבודה, פרנסה, עייפות, אין זמן, ולכן המצוות נראות כך, אבל בשבת קודש, בשלחן של שבת כשאנו אורחים של ה' יתברך, בודאי שיש להקפיד על כך מאד בהרבה פרטים, ובפרט בענין זה של ברכת המזון. ויש מהדרין בשבת קודש לברך ברכת המזון עם חליפה ומגבעת, ויש בזה מעלה גדולה של כבוד שמים. ויותר מכך האיכות במצוה, דהיינו ברכת המזון בנחת ובשלוה על ידי כל המשפחה, וגם הכוונה בביאור המילים בברכת המזון, שאז מעלתו גדולה ושכרו עצום ורב.

ובפירוש "יסוד מלכות" על ברכת המזון להרי"ש וינפלד הי"ו, הביא מעשה שהיה בזה הלשון: וכבר ראיתי בזמננו זה חכם גדול ומופלג בעושר ובזקנה וגדול בחסידות מהר"ר מרדכי מסנות ז"ל, עברו על ביתו שלשה חכמים גדולים על דבר מצוה, והיה יושב על ברכיו ופניו כלפי מעלה וידיו פרושות ומברך ברכת המזון, ומעוצם כוונתו לא שת ליבו אל החכמים אשר עברו אל ביתו ולא הרגיש אם נכנס אדם. ואחר שסיים הברכה ואמר ברכה אחרונה על הגפן, קם על רגליו ואמר: "בואכם לשלום", אל נא תשיתו עלי חטאת, תמחלו לי, שהייתי מדבר עם קוני לנכח ממלל עם ממלל [כלומר, פנים מול פנים], עי"ש.

הנה ברכה זו היא הרצויה לפני האל ובה הוא חפץ, והמברך ברכה כזאת מתברך, והלואי שנזכה לברך כן בשבת קודש. לפעמים דווקא בשבת קודש יש יצר הרע לברך ברכת המזון במהירות, כי יש אורחים בביתו ולא נעים לו להראות שהוא מכוון יותר, או מברך בקול רם וכיוצא בזה. וחבל בגלל האורחים להפסיד ברכת המזון עם עבודת השם. והעצה לכך, לומר להם קודם שהוא נוהג בשבת קודש לברך ברכת המזון עם סידור מלה במלה ולוקח לו בערך עשר דקות, ואז יראה שגם הם יאמרו כך ברכת המזון, ובודאי שלא יפריעו לו, וזכות הרבים תלוי בו.

ועיין בספר החינוך (מצוה תל) שכותב: כך מקובל אני מרבותי ישמרם האל, שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו, עי"ש.

להכניס רוחניות בגשמיות

הַסְּגֻלּוֹת שֶׁל סְעֻדּוֹת שַׁבָּת קֹדֶשׁ מִתְקַיְּמוֹת רַק בְּמִי שֶׁאוֹמֵר דִּבְרֵי תוֹרָה וּמִתְקַדֵּשׁ מִלְּמַטָּה, וְאָז מִתְקַדֵּשׁ וְיוֹרֵד שֶׁפַע מִלְּמַעְלָה (מנחת כהן עמ' נז).

זו באמת נקודה למחשבה, האם באמת הסגולות המפורסמות ומובאות בספרים כוחם להשפיע גם על מי שלא מקיים מצוות ה' כתקנם, או שאין קשר. ומסתברא שבודאי יש קשר, ולא יעזרו כל הסגולות למחללי שבת קודש ולאותם שאינם שומרים מצוות. ואדרבה, זה מצד יצר הרע שמבלבל אותם שהסגולה עזרה ובקשתם התקיימה ועל ידי זה נשארים בקלקולם ולא משתנים כלל. וזה היפך מהמכוון באמת וכנזכר לעיל.

הגע עצמך, מי שאוכל בשבת קודש שלוש סעודות ואינו שומר שבת כראוי, וכי יתכן שסגולות אלו יועילו לו, אף שבפועל חייב לאכול שלוש סעודות. וזה מתאים לרמב"ן שסיים באיגרת המפורסמת שלו "וכל יום שתקראנה יענוך מן השמים". והכוונה, לאחר שזכה לענוה ולחסידות ויתגבר על הכעס, כעת תועיל לו קריאת האיגרת.

וידוע משלו הנמרץ של המגיד מדובנא על שבת קודש, שאומר כל מה שתעשה "לכבודי" תקבל מנה אחת אפיים. אבל כשאין שמירת שבת כפי הרצוי, אז אין הבטחה שיהיה מצוי.

וכן משמע מדברי הזוהר הקדוש שהובא בספר הנהגות לשבת (ח"א עמ' צו), עי"ש. ומסתברא שגם "ח"י רוטל" המפורסם בל"ג בעומר בציונו של רבי שמעון בר יוחאי הקדוש, הכוונה למי שיש לו יחד עם כך עמל תורה ומצוות.

וכן שינוי השם (ראש השנה יז.), זה הולך ביחד עם תורה ויראת שמים, אחרת לא יהיה שינוי לטובה בלי קבלות נכונות. כי ביהדות אין תחבולות להצלחה. ועל אחת כמה וכמה קדושת השבת שיש להתעורר בה מאד. ואפס קצהו יש לראות על ידי הספר הקטן הנהגות לשבת קודש. והנה, לדעת הזוהר הקדוש הנ"ל, אסור בשבת קודש לשוח שיחה בטילה כמו שיחת חולין. אף שלהלכה נפסק בשלחן ערוך (סימן שז סעיף א) שמותר בשבת קודש לדבר מעט דברים בטלים, עם כל זה בזוהר הקדוש אוסר זאת.

ועיין מלא הרועים (שבת קיט:) שביאר כוונת חז"ל הקדושים בגמ' שם: אמר רבי אלעזר מנין שהדיבור כמעשה שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו" (תהילים לג, ו). ורש"י לא פירש כלום. ומלא הרועים ביאר שהכוונה על דיבור בשבת קודש שהוא אסור כמו מעשה מלאכה ממש, מאחר שמלאכה אסורה כי ה' יתברך שבת בשביעי, ומלאכה של ה' יתברך נעשתה על ידי דיבור בלבד, נמצא שהדיבור כמעשה. ולכן בזוהר הקדוש מחמיר בדיבור מאוד. ואין זה דומה לדבר שאינו מתכוון, וכן למלאכה שאינה צריכה לגופה

שמותר באופנים שונים, כי שם זה בלי כוונה. אבל כשזה דיבור בכוונה, זה כמו מעשה וחמור יותר.

ומובא בחז"ל (ברכות ד:), כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלוש פעמים מובטח לו שהוא בן עולם הבא. ובספר בן יהוידע שם מובא שהסגולה הזאת אינה קלה על האדם, כי התועלת שלה תלויה בכוונת הלב, ויצר הרע ניצב לקראתו לבלבלו בכל זה ומתעהו, עי"ש. ומכאן לסגולות בשבת קודש, שעל ידי כח לימוד התורה יכולות סגולות אלו לפעול הרבה.

אוכל של סעודות שבת קודש

בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ אַף שֶׁאוֹכֵל מוֹתָרוֹת הַרְבֵּה, אֵינוֹ הוֹלֵךְ לַחִיצוֹנִים כְּבִימוֹת הַחוֹל, אֶלָּא נִבְלַע בַּאֲיבָרִים (לשון חכמים ס"ס א).

חידוש כזה כתבו כמה ספרים בשם רבינו החפץ חיים זיע"א, על אוכל של שבת קודש שאינו מזיק לגוף. והובא בספר ורפא ירפא (עמ' מג) בשם הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, ובספרו דרך שיחה (עמ' תקלו), ובספר תפארת שמשון להרב שמשון פנקוס זצ"ל (עמ' שיד). ורבינו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א בלשון חכמים נתכוון מבחינה רוחנית, שהאוכל משפיע מאד לרעה כשזה בתאווה, והרי זה דומה לעשיו הרשע שאמר "הלעיטני נא" (בן איש חי פרשת בהר בחוקותי), ועם כל זה אוכל של שבת הולך לקדושה בלבד.

אבל רבינו החפץ חיים זיע"א אמר כן מצד הבריאות, שהיו כאלו שחששו שהאוכל מזיק לבריאותם, ובפרט שלוש סעודות שצריך לאכול, וכן חמין, דגים ובשר, כל אחד כפי מנהגו, ובזה אמר החפץ חיים שהאוכל לא מזיק כי זה מצוה. אולם נראה שבכל זאת יש להיזהר שלא להגזים באכילה, שאם אוכל אכילה גסה יותר מדאי וממלא בטנו בודאי שזה מזיק, ועל זה אין הבטחה כלל. וכידוע פסק הרמב"ם (בפ"ד מהלכות דעות) שאכילה מרובה היא כמו סם המוות, וזה אסור גם בשבת. וכוונת החפץ חיים רק לעניין צורך האכילה שחייב על פי דין, שאינו מזיק.

וזה מתאים לדברי הרמב"ם שאומר שמי שאוכל מאכלים מזיקים כפי צורכו זה מתעכל והגוף מתגבר, אבל אכילה גסה, אפילו מאכלים טובים ומועילים מזיקים לגוף כסם המוות. והחידוש הוא, שבשבת קודש מותר לכתחילה לאכול אף שאינם מתאימים לגופו ועיכולו. אבל אכילה מרובה וגסה אסורה גם בשבת קודש, ודינה כסם המוות.

וזה מתאים לדברי הראב"ד בספרו בעלי הנפש (שער הקדושה, הובא בספר הנהגות לשבת ח"א עמ' סז), שגם בשבת יש לשבור תאות האכילה. ולכן תיקנו שלוש סעודות, שיאכל מעט בכל פעם, עי"ש. ועיין עוד בספר הבריאות הלכה למעשה (עמ' 11?). ועיין עוד בהקדמת הספר מה שכתבנו בשם ליקוטי מוהר"ן, עי"ש. ועיין לרבינו יונה בספר יסוד התשובה (בד"ה וישים ליבו בתורה), שהביא בזה הלשון: אם רגיל לאכול שלש סעודות שבת למצוה, ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבושה, כי אוי לה לאותה בושה, אלא יעיז פניו ויאמר: "שימו לחם ואסעוד כזית כמצות הבורא", עיין שם.

אוכל של שבת קודש רוחניות שבגשמיות

יֵשׁ קְדוּשָׁה בְּאֹכֶל שֶׁנִּשְׁאַר מִשַּׁבַּת קֹדֶשׁ לְמָשָׁךְ הַשָּׁבוּעַ (**תפארת ציון עמ' תסג להגרב"צ אבא שאול זיע"א**).

הירושלמי המפורסם במסכת סנהדרין שהובא ביביע אומר (ח"ד עמ' קצז) מלמד אותנו עד כמה יש קדושה באוכל של סעודת מצוה. אם תנאים באים בבוקר ללקט פירורים מתחת השלחן בסעודת מצוה של "קדוש החודש" וקוראים לזה שיורי מצוה, ממילא יש לדעת על סעודת שבת קודש שזה הרבה יותר מסעודת מצוה רגילה. והחידוש שלמדנו ממורנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול זיע"א בספר תפארת ציון הנ"ל, הוא שגם במשך השבוע עדיין נשאר טעם וקדושת השבת באוכל.

וכידוע מהפרי מגדים (הלכות פסח, משב"ז סימן תעח, א) שהצדיקים מרגישים באכילת אפיקומן בליל פסח טעם של מן שאכלו ישראל במדבר. ושם גם יש סגולה מפורסמת להשאיר חתיכה מפרוסת אפיקומן בבית כסגולה לשמירה ממזיקים וגנבים.

ובספר שאל אביך ויגדך (ח"א עמ' כג, ח"ג עמ' רטו), הביא שהצדיקים יכולים להביט בחתיכת עוף או בשר ולדעת את מידת כשרותו, עי"ש.

וזה דומה לחמורו של רבי פנחס בן יאיר שלא רצה לאכול מבלי מעשר (חולין ז.). וביאר המהרש"א כי האוכל היה ראוי לאדם ונתחייב במעשר.

וכן בזוהר הקדוש (פרשת פנחס רכא, ב), שלא רצה החמור ללכת ולא ידעו למה, עד שגילו פתאום שרבי שמעון בר יוחאי הגיע אליהם, עי"ש. וכנראה שעצם קדושת יום השבת יש לה כח כזה חזק לקדש את האוכל קדושת עולם, גם מה שנשאר לימות החול.

ועיין למרן שליט"א בספר מאור ישראל (ברכות ב.) שפלפל בדברי הצל"ח אם מצות אכילת תרומה נקראת עוסק במצוה שבגללה יהיה פטור מקריאת שמע בזמנה, כלומר

בצאת הכוכבים. על כל פנים רואים שהצל"ח למד על מצות אכילת תרומה שהיא קודש, ומברכין עליה ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו', ונקרא הכהן עוסק במצוה ממש. ומכאן עד כמה יכולה להגיע מעלת קדושת האכילה ואוכל קדוש.

אחת העצות להתגבר על תאוות אכילה, גם כשרואה את האוכל, היא על ידי שיתחזק באמונה ויחשוב: מאכלים משובחים אלו ברא ה' יתברך, ונתן לי רשות ליהנות מהם, ועלי להודות לו ולברך בכוונת הלב, ובזה התאוה החומרית מסתלקת והקדושה מתקרבת. ובשבת קודש יש להוסיף ולחשוב שמאכלים אלו יש בהם קדושה של שבת קודש, ובזה ירגיש בפועל שאוכל משולחנו של מקום. ובפרט שבשבת קודש כולנו אורחים אצל ה' יתברך, והבן.

עלייה רוחנית בשבת

בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ יֵשׁ לְכָל אָדָם כְּעֵין מַצְבֵּר מְיֻחָד קָדוֹשׁ מְאֹד שֶׁיָּכוֹל לִינוֹק הַרְבֵּה קְדוּשָׁה לְכָל הַשָּׁבוּעַ, וְזֶהוּ "נְשָׁמָה יְתֵירָה" שֶׁמְּקַבֵּל כָּל אֶחָד לְפִי הֲכָנָתוֹ וּמַעֲשָׂיו וּשְׁמִירַת שַׁבָּת קֹדֶשׁ שֶׁנִּזְהַר בָּהּ מְאֹד.

בשבת קודש יש לכל יהודי אפשרות להגיע לקרבת ה' גדולה בקלות, ממש כמו ביום הכיפורים ועשרת ימי תשובה, שעל זה נאמר "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיה נה, ו), ודרשו חז"ל (ראש השנה יח.) אלו עשרת ימי תשובה, ובפרט יום הכיפורים ושעת נעילה. ומעלה כעין זו יש בשבת קודש, וזה מכח נשמה יתירה שיש בה גם מעלה גשמית (רש"י ביצה טז.), ובעיקר מעלה רוחנית. ואפשר ביום שבת קודש להבין סוגיות קשות ולהתעלות בדרגות באמונה שבימי החול לא היה מגיע אליהם. ולכן בשבת קודש כל דקה שווה מיליונים. וידוע מהבן איש חי זיע"א (שנה שניה, בהקדמה לפרשת שמות) שאומר ששעה בשבת כמו אלף שעות בימי החול. וזה לא רק לענין קבלת שכר, אלא גם לענין עומק הבנת התורה. מה שמשיג בחול באלף שעות, משיג בשבת בשעה אחת. וכדאי לנצל קדושת השבת עד כמה שאפשר, להשתתף בשיעורי תורה ולשנן ולחזור על לימודו. וצדיקי עולם היו לומדים בעיון בשבת קודש את אדרא זוטא ורבה שבזוהר הקדוש אשר בהם כלולים כל סודות הקבלה.

מספרים על אחד האדמורי"ם, שהיה נזהר שלא לישון כלל ביום שבת קודש, ובלילה ישן מעט כפי הצורך בלבד. והיה אומר שבפסוק כתוב "ושמרתם את השבת" (שמות לא, יד), ומי שישן אינו שומר, שהרי אין דעתו עליו. ושמעתי ממורי ורבי הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א שאמר תשתדלו לא לישון ביום שבת ותרויחו יותר בלימוד התורה.

וכנראה, שהרוצה להרויח עיבור נשמה של רבינו האר"י ז"ל, יכול להרוויח כן בליל שבת קודש או ביום על ידי נימנום קצר באמצע, ויחזור לתלמודו.

עצה טובה, לקבל על עצמו לפחות שעה אחת של חיזוק עצום בשבת קודש, במחשבה, דיבור ומעשה. וגם אם יקבל על עצמו לשיר שירי שבת בדבקות, או לברך ברכת המזון בשמחה ובכוונה עצומה, בזה עושה "שעה של שבת" באופן מקורי ביותר. ואם יקבל על עצמו בראש השנה לעשות כן כל שבת, ירויח את ראש השנה כל שבת קודש ובשתים יעופף, גם קדושת השבת וגם זריזות מכח קבלה של ראש השנה.

אור מיוחד על הפנים בשבת

לְהַרְגִּישׁ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ כְּמוֹ חַיִל הַנִּקְרָא לְמִלּוּאִים לַצָּבָא, כָּךְ בְּשַׁבַּת "וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" (בראשית ב, א), **כְּלוֹמַר הַכֹּל נִגְמַר וּמְשֻׁעְבָּד כָּעֵת לְשַׁבָּת קֹדֶשׁ בִּלְבַד. וּמְרֻמָּז בַּפָּסוּק "כָּל הַבָּא לִצְבֹּא צָבָא** [צְבָא הַשֵּׁם] **לַעֲבוֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד"** (במדבר ד, כג), **אָז עֲבוֹדַת ה' נִכֶּרֶת בּוֹ כְּמוֹ בְּאֹהֶל מוֹעֵד.**

כוונת הדברים, להרגיש בשבת קודש משהו אחר, שונה לגמרי מימות החול, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ד) על בעל תשובה שנהפך לאיש אחר. וכן נאמר על שאול המלך כשנתנבא "ויהפך לו אלוהים לב אחר" (שמואל א י, ט). כך להרגיש בשבת קודש, שאתה כמו רכוש הצבא וקבלת הוראה מגבוה לעשות פשיטה צבאית וללמוד ולגלות חידושי תורה שהיו כמו סוד צבאי. והשבת זה קביעות, ולא עראי חס ושלום. כמו שהשבת קובעת למעשר (ביצה לה.) כך בשבת זה צבא קבע. וראשו ורובו חושב על השבת בלבד. וכמו שאמר נחמיה (ט, ו) "ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים".

והנה ה' יתברך יש לו שבע שמות שאינם נמחקים, ואחד מהם צבאות (שבועות לה.), וה' יתברך נקרא ה' אלקי הצבאות. כי צבאות זה כל מה שקיים בעולם, צבא השמים זה חיות, שרפים ואופנים, וצבא הארץ זה הארץ וכל אשר עליה, וגם בני אדם נקראים צבא הארץ. בשבת קודש נגמרה בריאת השמים והארץ וכל צבאם, כלומר כל תכולתם. וכשאנחנו בשבת קודש מרגישים ששייכים לצבאות, בזה אנחנו מתעלים מצבא הארץ לצבא השמים. ומי שמרגיש כך באמת, אשריו שזכה לעבודת ה' כזאת. והוא דומה לעם ישראל במדבר ובמשכן, שעליהם נאמר "כל הבא לצבוא צבא לעבוד עבודה באוהל מועד" (במדבר ד, כג).

ונראה שאם מרגישים על האדם בשבת קודש שהוא איש אחר, ממילא ירויח עוד, שלא ינסה אף אחד מהמסובין או מהמשפחה או מהקהל הרחב להתחיל איתו בדיבורים

שאינם מתאימים לשבת קודש, כי עצם ההופעה החרדית והתורנית והצבאית שלו, מונעים מהם להרגיש פתיחות ולדבר על נושאים חיצוניים חס ושלום, כי מרגישים עליו את קדושת השבת, ואשריו. ומפורש במדרש רבה (בראשית פרשה יא) ברכו וקדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבוע כמו שהוא דומה בשבת.

שמירת שבת מאה אחוז

כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ אֶפְשָׁרוּת לְהִתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי כַּוָּנָה בְּמַחְשָׁבָה (כמבואר ברמב"ם סוף הלכות מקוואות), **כָּךְ קְדֻשַּׁת שַׁבַּת קֹדֶשׁ, בְּמַחְשָׁבָה, בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה. יֵשׁ לְכַוֵּן לְהִתְקַדֵּשׁ בְּכָךְ, וְאָז יַרְגִּישׁ עָלָיְהָ רוּחָנִית.**

נראה שיש כאן נקודה חשובה. שלא מספיק לשמור שבת גם במחשבה, דהיינו שמירת שבת מענייני החול, כי זה מחשבה להמנע מעבירות, וצריך מחשבה נוספת להתחזק במצות "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח), דהיינו שחושב על עצמו כיצד להתקדש וכיצד להתעלות. וכמו שהמרבה טהרה על ידי מחשבה, שחושב ומכוון להטהר הרי זה טהור, כמבואר ברמב"ם סוף מקוואות, כך המכוון להתקדש ולהתעלות מקדושת השבת על ידי דבקות בתפילה, בשירה ובלימוד התורה, בודאי שירגיש התעלות מיוחדת בשבת קודש, וזה בגדר מצוות צריכות כוונה (אור"ח סימן ס).

ולפי מה שכתב בשדי חמד בכללים בעניין מצוות צריכות כוונה (מערכת מ אות עד) שגם במצוות לא תעשה צריך לכוון לצאת ידי חובה, אם כן גם במצות "שמור את יום השבת", דהיינו לא תעשה של שבת קודש יש לכוון לקיים המצוה מהתורה. ומכאן למד בספר אוצר המצוות שיש לכוון לפני קבלת שבת קודש לקיים מצוות לא תעשה של שמירת שבת קודש, והבן.

ובזה מובן מאמר חז"ל (פסחים קה.) כבוד יום קודם לכבוד לילה. ולמה? ובספר הנחמד שיח יצחק (עמ' סג) תלמיד המשגיח הגדול הגר"י לוינשטיין זיע"א מביא שהפסוק "שמור" זה בלילה, שערבית כנגד בריאת העולם זכר למעשה בראשית [שמזכירים בתפילת עמידה "ויכולו" בריאת העולם]. אבל "זכור" זה ביום, שזה כנגד עם ישראל שקיבלו התורה וזכו לשבת קודש, ומקיימים וזוכרים השבת בקום ועשה. וזה כבוד יום, שבשחרית מבואר בתפילה על עם ישראל שקיבלו תורה והם עושים בפועל את שבת קודש [כמו שנאמר: ישמח משה במתנת חלקו וכו' שני לוחות אבנים הוריד בידו]. ולכן קדושת היום גדולה מהלילה, עי"ש.

וזה דומה לגמרא (פסחים עא.) שמיעטו מפסוק את ליל יום טוב ממצות שמחה, עי"ש. ואיך שיהיה זכירת שבת קודש בקום ועשה, במחשבה טובה, מוסיפה עלייה רוחנית. בזוהר הקדוש (פרשת אמור) מאריך, שאפילו בע"ח מקבלים על ידי השבת שעוברת עליהם, וכל שכן אנחנו. ועל ידי זכירת שבת וכוונה להתקדש, בודאי שזה יוסיף דרגות ברוחניות, ואשרינו. ולכן יש רק "נשמה יתירה", אין גוף שיש בו תוספת לשבת, רק נשמה יתירה לקבל רוחניות, ואם ביום חול יש מצוה לזכור את השבת, על אחת כמה וכמה שביום שבת יש לזכור עמוק מאוד את קדושת השבת ולהתעלות ברוחניות.

הכרת פניהם ענתה בם

צְרִיכִים לְהַרְגִּישׁ עָלֵינוּ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ שֶׁעוֹשִׂים הַכֹּל לִכְבוֹד ה' יִתְבָּרַךְ. כְּשֶׁהָאֹכֶל וְתַעֲנוּגֵי הַשַּׁבָּת אֲמְצָעִי וְלִמּוּד הַתּוֹרָה עִקָּר, אָז נִכָּר שֶׁהַשַּׁבָּת לִכְבוֹד ה'.

כוונת הדברים, שאין בבית ויכוחים על אוכל וגשמיות וכיוצא בזה. וחז"ל אומרים (חגיגה טז.) בג' דברים אדם דומה לבהמה "אוכלין ושותין כבהמה". ובזוהר הקדוש (פרשת עקב רעב א) נאמר "שעת אכילה שעת מלחמה", וקודם אכילה יש לו לאדם שתי לבבות (ב"ב יב:). וממילא בודאי שלא נעים ולא מתאים להתווכח על אוכל, ותענוגי שבת. ובזה ניכר שעושים באמת לכבוד ה' יתברך. ויש להוסיף כאן, שבאמת אין זה דרך ארץ לומר אני אוהב אוכל פלוני וכיוצא בזה, כי בדבר שאדם דומה לבהמה אין עניין להדגיש אותו בתורת אהבה. חבל לבזבז אהבה על כך. אהבת ה' יתברך ואהבת הבריות זה מצוה, לא זולת.

ואם תאמר איך יצחק אבינו ביקש מטעמים מעשיו הרשע ואמר לו (בראשית כז, ד. ושם) "כאשר אהבתי", וכן כתוב "כאשר אהב אביו", ויש לומר שמכיון שזה היה עם עשיו הרשע וזה היה השפה שלו, אהבת אוכל, בסוד "הלעיטני נא", לכן יצחק דיבר איתו לפי השפה שלו. ובאמת יעקב אבינו דיבר כמו בן תורה. ואיך שיהיה, כשיודעים שהאוכל זה אמצעי להשתלמות רוחנית, ממילא "אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו" (תהלים קמד, יד).

ועיין בהקדמת הספר שזכינו להביא את דברי הליקוטי מוהר"ן זיע"א, שעל ידי האכילה מתקן עוון חילול שבת קודש. ורבי נתן בליקוטי הלכות מביא שעיקר מעלת השבת זה על ידי האכילה. ועל כל פנים בודאי אחרי האכילה צריך להשקיע כוחות גדולים בזהירות בברכת המזון ובלימוד התורה. ואז האכילה כמו קרבן ועושה רעש גדול בשמים.

בית כנסת בשבת לרוחניות בלבד

כְּדַאי לָשִׂים לֵב וּלְחַפֵּשׂ מָקוֹם לְתִפְלָה וְלִמּוּד בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ, מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ הַפְרָעוֹת וּבִלְבּוּלִים, אֶלָּא שֶׁקֶט וְשַׁלְוָה, בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲשֶׁר בּוֹ מַרְגִּישִׁים הִתְעַלּוּת כָּל רֵגַע וְרֵגַע. אַחֶרֶת, כְּדַאי לְחַפֵּשׂ בְּחָכְמָה וְלַעֲבֹר לְמָקוֹם אַחֵר.

חז"ל הקדושים (פסחים סו:) מספרים על אלישע הנביא שבגלל כעס הסתלקה נבואתו, אף שהיה כעס על קנאת ה'. וכן חשש הנביא מלהסתכל בדמות רשע כמו יהורם בן אחאב, שרק בזמן שעמד לידו הרגיש ירידה רוחנית. שבת קודש זה כח רוחני עצום וצריך להיזהר שלא נפסיד אותו על ידי הפרעות שונות.

וכידוע, מי שלומד תורה בלבד ומחזיק בזה את העולם פטור מלשלם מיסים וארנוניות (ב"ב ח, ע"ש), כי תורתו אומנותו. וגם מי שעובד לצורך משפחתו על המחיה ועל הכלכלה ומיד חוזר לתלמודו וקובע עיתים לתורת ה' נחשב תורתו אומנותו, ופטור מלשלם מסים. והאריך מרן שליט"א להוכיח כן (יביע אומר ח"ז חו"מ סימן י). ובשבת קודש, כל אדם הלובש חליפה ומגבעת והדרת פנים זקן (שבת קנב.), נראה כעין תלמיד חכם, "חסידא קדישא". וזה כבוד השבת, להרגיש על כולנו שבשבת קודש "תורתו אומנותו", וששת ימי המעשה הם אמצעי בלבד.

שלחן של שבת

לְהָנִיחַ עַל הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מַפָּה פְּרוּסָה כָּל הַשַּׁבָּת, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בַּבַּיִת. שֻׁלְחַן עָרוּךְ מְסֻדָּר וּמְכֻבָּד כָּל הַשַּׁבָּת, כָּל רֵגַע וְרֵגַע. וְזֶה מִכְּבוֹד שַׁבָּת קֹדֶשׁ.

בשלחן ערוך (ר"ס רסב) כתוב: יסדר שולחנו ויציע המיטות ויתקן כל ענייני הבית כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת.

והמשנה ברורה בביאור הלכה מביא, שבחדר שהוא אוכל שם צריך לכסות כל השולחנות, וראוי לעשות כן גם בשאר החדרים, עי"ש.

ונראה שהוא הדין בבית הכנסת, מצוה לפרוס על השלחן אם אפשר מפה לבנה ומכובדת ויש בזה כבוד שבת בעיני הצבור. וכן מצוה על הגבאים שישימו על כל שלחן ממחטות נייר וכיוצא בזה שיהיה נוח לשימוש. כי רבים הם המחמירים ואוסרים על עצמם לטלטל בשבת קודש ולא סומכים על העירוב. גם מחמת שיש אומרים שאינו מועיל ברשות הרבים שיש כיום, וגם שמא נקרע חוט העירוב או נשברה גדר מסויימת שסמכו עליה, ואין עירוב ואין כלום.

ונראה שמי שמחמיר על עצמו ולא אוכל בשר ועוף בהשגחת הרבנות ומחפש השגחת בד"ץ למהדרין וכיוצא בזה, צריך להחמיר על עצמו גם בענין העירוב ולא לסמוך עליהם. ועירוב חמור יותר, כי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. ובדיקת הריאה וצומת הגידין וגב חתוך ועוד כיוצא בזה, לא מעכב מדינא, ועם כל זה מחמיר על עצמו, אז מה נאמר בענייני עירוב חצירות ותחומין שלא כולם מבינים ולא לכולם יש יראת שמים, אם כן בודאי שלא כדאי לסמוך ולהקל.

ולענ"ד יש להחמיר בעירובין ומקוואות הרבה יותר מכשרות בעופות, ומי שלא סומך על משגיח כשרות מסוים, אף שעומד עליו הרב האזורי, אז כיצד סומך עליו בעירוב ובמקוה, ובהינף יד אומר "יש עירוב", ו"כאן המקוה", ושלום על ישראל. ובפרט כשלא סומך עליו בגלל חששות של יראת שמים וזלזול בצבור ועוד בעיות כאלה שכתב עליהם מרן שליט"א (יביע אומר חלק ט עמ' שכב, תמ), אז בודאי אי אפשר לסמוך ולהקל בשאר דברים.

ונראה עוד, שבמקום ציבורי צריך להשתדל ולעשות לפי כל ההידורים הקיימים. גם בכשרות, גם בשבת. ולכן יש להדר להכין ממחטות נייר בבית הכנסת וכן נייר חתוך בבית הכסא. וכן סידורים כדעת איש מצליח וכדעת חזון עובדיה וספר הפטרות עם תנ"ך שלם. ועדיף ספר הפטרות כתב יד כמבואר ביחוה דעת (ח"ה סי' כו). ועוד כהנה וכהנה במקום ציבורי עם כל ההידורים, אשריהם ישראל.

ומרן שליט"א ביביע אומר (חלק ט סימן לג) מביא פוסקים להקל. והוסיף שמחמיר בזה לעצמו, עי"ש. וזו מצוה על הגבאים לעשות לצבור חיים קלים, כדי שנוכל לעבוד את ה' יתברך טוב יותר ובישוב הדעת יותר.

ונראה עוד, שלערוך שלחן בבית זה כולל שיש תמיד על השלחן מפה פרוסה ופירות משובחים וכלים נאים וסדר ונקיון להפליא, וכל זה נקרא "כבוד השבת". גם יניח על השלחן יינות משובחים ומשקאות טובים ומזינים, שגם אם אינו שותה מהם יש בזה כבוד שבת. ועל אחת כמה וכמה שיש לסלק לכלוך וטינופת סביב השלחן. וידוע המעשה עם יוסף מוקיר שבת שזכה לעושר גדול (שבת קיט.), ומסתמא כך היה מכבד את השבת. בית נודף לכבוד שבת, מקבל יהלום נודף לכבוד עצמו.

בורא מיני בשמים

אֵין זוּ הַנְהָגָה טוֹבָה לְקַחַת בְּשָׂמִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לַבָּיִת, כִּי זֶה שַׁיָּךְ לַצִּבּוּר כֻּלּוֹ וּבָזֶה מִתְמַעֲטָת הָאֶפְשָׁרוּת שֶׁלְּהֶם לְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלּוּ. אֶלָּא אִם כֵּן נִתָּנֶת בְּאֹפֶן מְיֻחָד כַּמּוּת מְרוּבָּה לְתוֹעֶלֶת הַצִּבּוּר.

יש חרם מהקדמונים שלא להוציא ספרים מבית הכנסת, וגם יש תורמים על דעת כן בלבד. ולפעמים מבקשים רשות מגבאי בית הכנסת או רב בית הכנסת לקחת ספר מסוים ושוכחים להחזיר. ולפעמים לוקחים בהשאלה כסאות מבית הכנסת עבור שבת חתן, או כסאות לסוכה שבחצר, או עבור האורחים בליל הסדר ושוכחים להחזיר. ועצה טובה, להמנע עד כמה שאפשר לקחת דברים בהשאלה. ומעשה שהיה שלקחו מבית הכנסת מגילת אסתר בפורים בהשאלה ולא לקחו פרטים מהשואל והחזירו המגילה לאחר כחצי שנה. ובנדון דידן, התורם בשמים לבית הכנסת הרי זה בכלל מזכי הרבים.

ובספר הקדוש בן איש חי (הובא בספר הנהגות לשבת ח"א עמ' כז) מביא שיש מצוה על אבלים תוך שנה לעשות כן לעילוי נשמת הנפטרים, וזכות הרבים תלוי בהם וגם משלימים בזה מאה ברכות החסרות בשבת קודש. וכשלוקחים הביתה מבשמים אלו, מונעים את הצבור להמשיך להנות ולברך. אם אין ברירה ובאופן חד פעמי ששכחו להכין ולוקחים עלה קטן עבור המצוה ניחא, אבל לקחת שבת בשבתו ענף עץ עבות עבור משפחתו לברך בבית, אין נכון לעשות כן. וגם יתכן שהמביאים לבית הכנסת דעתם שיישארו הבשמים בבית הכנסת לזיכוי הרבים.

עצה טובה, כשקונים פירות וירקות לשבת קודש, לקנות חבילת עלי נענע עבור עשבי בשמים, וכן לימון וכיוצא בזה לברך הנותן ריח טוב בפירות (יביע אומר ח"ט עמ' רמח). וכן עלים של תפוז או עלי לימון ואתרוג עבור עצי בשמים. ובושם משובח לברכת מיני בשמים. "חכם לב יקח מצות" (משלי י, ח). "אוהב כסף לא ישבע כסף" (שם ה, ט). ופירש רש"י, אוהב מצוות לא ישבע מצוות.

ועיין חזון עובדיה (ט"ו בשבט עמ' שיג), שגם בושם סינטטי מותר לברך עליו בורא מיני בשמים, עי"ש. וכידוע, מרן שליט"א פלפל בספריו הקדושים בכמה מקומות אם בכלל מותר לטלטל היום ברשות הרבים בשבת, ומעיד על עצמו שמחמיר ולא מטלטל. ויש ללמוד לנדון דידן, שעדיף להמנע ולא לטלטל גם בשמים לשבת קודש. על עלי נענע מברך בורא עשבי בשמים, ועל ריחן המצוי ונראה עבות כעץ מברך בורא עצי בשמים (חזו"ע ברכות עמ' שכא). ואפשר לקחת גם בשמים שאינם גוש קטיף, כי אינם לאכילה, רק להריח. ויזהר שלא להביאם לשלחן, שלא יפול שרץ העוף על המאכלים. ואחר שיריח,

תיכף ומיד יאמר פסוק "ריח ניחוח אשה לה'" (במדבר כח, יג), שבפסוק זה נרמזו כל הכוונות של ברכת הריח (בן איש חי פרשת ואתחנן אות ג ופרשת בראשית אות כט), הפה והחוטם בכלל ההילול (ברכות כה.).

קריאת ספר תורה בהבנה ובהסבר

הַנָּהָגָה טוֹבָה, שֶׁיִּדְרֹשׁ הֶחָכָם בְּקְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרָה בֵּין גַּבְרָא לְגַבְרָא עַל תִּכֶּן הַפְּסוּקִים בְּקִצּוּר, וּבָזֶה יָבִינוּ אֶת הַמִּקְרָא וְיִתְחַזְּקוּ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם כָּל הַצִּבּוּר. וְאֵין לְמַהֵר חַס וְשָׁלוֹם. וְלָכֵן תִּקְנוּ תּוֹסָפוֹת פְּסוּקִים שֶׁל "רַנְּנוּ צַדִּיקִים" וְגוֹ', לְשַׁבֵּחַ לַה' יִתְבָּרַךְ. וְיֵשׁ לְהַאֲרִיךְ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ שַׁחֲרִית וּמוּסָף, יוֹתֵר מִשַּׁבַּת חָתָן.

מנהג קדוש זה, נהוג אצלנו בבית הכנסת בזכות הציבור היקר אשר הוא אוהב תורה ולומדיה ושמח לשמוע תמיד דברי תורה כמו דג במים שמוציא ראשו למעלה כשיורד גשם כידוע (מד"ר ויחי פרשה צז). ועל ידי זה מבינים כולנו את הפרשה והפסוקים, כי ביארו אותם קודם לכן. ועיין יביע אומר (ח"א סימן ט ס"ק ו) שהיה מנהג כיוצא בזה בזמן רבותינו הקדושים. ואף שמבואר בשלחן ערוך (סימן קמו) שאסור לשוח בין גברא לגברא אפילו בדברי תורה, כל זה מחמת החשש שמא ימשיכו לדבר בזמן הקריאה, אבל בנדון דידן שהחכם דורש ומבאר ואזני כולם קשובות ואין חשש שמא ימשיכו לדבר באמצע הקריאה, ממילא אין חשש לתקלה ומותר.

ובאמת, אין מה למהר בשבת קודש, וטועים הממהרים בתפילה, שהרי הוסיפו לנו קטעים מספר תהילים להרבות בשבח לה' יתברך קודם התפילה, נמצא שיש להאריך. ואין חובה להאריך בניגונים, אבל חובה להאריך בתפילה בעומק והבנה והתלהבות, כמו שיש מצוה להאריך בברכת המזון בשבת קודש יותר מימות השבוע, וזו מעלתה של שבת קודש.

ועיין עוד במשנה ברורה (ס"ס רפא), עי"ש. ובגמרא (מגילה כה.) מבואר שמימות עזרא הסופר נהגו לתרגם את הפרשה פסוק פסוק. ועד היום נוהגים כן אחינו התימנים. ולמעשה, פסק מרן השלחן ערוך (ס"ס קמה) שלא נוהגים לתרגם, כיון שאין מבינין אותו. אבל כשהחכם מבאר הפסוקים בלשון הקודש קצר ולענין ומדגיש הפסוקים שצריכים חיזוק בהם, הרווח הוא לכולם. וראוי לנהוג כן במקום לדרוש דרשה קצרה שאינה מענין הפרשה.

וזכורני, שפעם אחת בשבת חזון פרשת דברים, נמנעתי לבאר הפסוקים, כי היה זה ערב תשעה באב. וניגש אלי המנוח רבי אברהם צורישדי ז"ל וביקש ממני לבאר הפסוקים

לתועלת השומעים ועשיתי כן. כשהציבור מבקשים כן מהחכם, החכם מקבל חכמה מהשמים לבאר ולהמחיש לצבור השומעים, וכולם זוכים לאהבת התורה ויראת שמים. ויש בזה קצת לימוד זכות על אותם שאינם קוראים שנים מקרא ואחד תרגום כל שבת, בצירוף הפוסקים שהובאו בהליכות עולם (ח"ג עמ' נג) שיוצאים ידי חובה על ידי שמיעה, וכן ביאור הפסוקים בין גברא לגברא שהוא כפירוש רש"י. ועל כל פנים הנהגה זאת היא רעיון נפלא לכל בית כנסת שיש חכם המתאים לכך, ועיין פירוש רש"י ברכות (כח רע"ב). ועיין למרן שליט"א בספר יחוה דעת (ח"ה עמ' עה), וילקוט יוסף (סימן קמה סעיף ז), וצ"ע.

שמירת שבת מכח ציווי ה' יתברך

ה' יִתְבָּרַךְ חָפֵץ שֶׁנִּשְׁמֹר אֶת הַשַּׁבָּת לֹא בְּגִלַּל הָעֹנֶשׁ, אֶלָּא בְּגִלַּל צִוּוּי ה' שֶׁצִּוָּנוּ לִזְכֹּר מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וִיצִיאַת מִצְרַיִם.

מצות שמירת שבת קודש כתובה בתורה בפרשת יתרו (כ, ז-י), והעונש שמתחייב מחלל שבת שהוא חיוב מיתה כתוב בפרשת כי תשא (לא, יד). כי עיקר מצות שמירת שבת הוא לא בכדי להינצל מהעונש, אלא כדי להתחזק באמונה ולזכור מעשה בראשית ויציאת מצרים. וגם לשיטת הרא"ם המפורסמת (המובא בהנהגות לשבת ח"א עמ' נ) שיש מצוה לירא ולפחד מקדושת השבת, זה לא בגלל העונש, אלא מפני כבוד ה'. ומצוה לשמוע ולקיים, ועל ידי זה יגיע לאהבת ה' יתברך שעושה מצוה מחמת ציווי ה' בלבד.

והרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ו) מביא, שיש מצוות שכליות שמובן מצד השכל שחובה להיזהר בהם ולשומרם, כמו גזל, כיבוד הורים, מדות טובות, שבהם אין יצר הרע להכשל ואין גירוי ותאוה לעשות היפך מהתורה. אבל מצוות חוקיות כמו כשרות, כלאים, טומאה וטהרה ועריות, בהם המתגבר על יצרו והיה רוצה להכשל בהם, ורק מחמת התורה הקדושה נמנע ולא עושה. אחרי שנמנע ולא עושה, מגיע לדרגה גבוהה מאד, שהוא כבר שונא ומתעב עבירות כאלו.

ועיין רש"י ביומא (סז:). וכן בשמירת שבת קודש, יש להגיע לדרגה של אהבת ה' יתברך, שנהנה כל רגע מקדושת השבת מעין עולם הבא, ולא מכח העונש, ושבת כזאת מביאה כח וברכה לכל השבוע. וההוכחה להרגשה כזאת היא כאשר אינו חושב כלל על עניני החול וחיי שעה, וכולו נתון במעשה ובמחשבה על חיי עולם. וזו ההוכחה שהוא אוהב את ה' יתברך, ואז הוא יהיה כעין מאבטח לכל המשפחה על שמירת שבת קודש. מחשבה כזאת מביאה הרבה כח בשבת קודש. לא לכעוס, לא לקיים מחלוקת

ולא להקפיד אפילו בלב. גם כשרואה בבית שהטלפון נפל ומשמיע קול, או דוד חשמל נשאר דולק, או שקפץ הכפתור הראשי בחשמל. כי בשבת קודש הוא לא בעל הבית, הפיקוד אצל ה' יתברך, וזה לא ענין שלו, אלא רק בעניני מעשה בראשית והמסתעף.

מנוחת שבת היא מנוחת הנפש

כָּל מַעֲשֵׂה שַׁבָּת קֹדֶשׁ, הַתְּפִלּוֹת וְהַמִּצְוֹות, וְגַם צָרְכֵי הַגּוּף, לַעֲשׂוֹתָם לְאַט וּבְנַחַת, אֵין מַה לְמַהֵר כְּלָל. וְיִקָּנֶה בָּזֶה מִדַּת הַסַּבְלָנוּת הַנְּכוֹנָה, וְיִקַּיֵּם מִצְוַת עֹנֶג שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ.
שבת מלשון שביתה, כלומר שובת ולא פעיל ולא ממהר לכלום. וזה כבוד שבת, דהיינו שעושה עצמו כבד ומכביד על עצמו להיות איטי, שקט ורגוע. וזה גם ברוחניות וגם בגשמיות. בגשמיות, האכילה לאט ובכבוד גדול לכולם, בסבלנות וישוב הדעת, ולא מקפיד על כלום. ולא ממהר לזרזם בין נטילת ידים להמוציא. הזמן שלו איתו לכבוד שבת קודש. הוא לא עם עצמו, כי אם עם השבת, ויודע לכל הפחות בשבת קודש להאריך על שולחנו (ברכות נד:). וזה לא עצלות חס ושלום, אלא ניצול כל רגע עם טעם וריח. גם פיל שהולך לאט אינו עצלן, זה הליכתו ומנצל זמן הליכתו לאכול ולהסתדר.
וזה דומה לפסוקי דזמרה שכתוב בהלכה (אור"ח סי' נא) לומר הזמירות בנחת ולא במרוצה. ובפרט ברוחניות, להתעכב בתפילה, בניגוני שבת קודש, ובכוונה ובהשתפכות הנפש לה' יתברך, ומה לו למהר. וכן בברכת המזון, להאריך טובא כפי השגתו בקדושת השבת. ומתי יזכה לכוון הוי"ה אדנו"ת בהזכרת שם שמים (אור"ח סימן ה) אם לא בשבת קודש. ועיין בהקדמה לספר הנהגות לשבת חלק א', שם הבאנו שכהן העובד במקדש ושמע שמת אביו, אין לו למהר ולצאת, אחרת עובר בלאו מן התורה. וכיוצא בזה ביאר החינוך (מצוה קא), על כהן גדול שיש עליו לאו מהתורה שלא יקרע המעיל. וכי מי יעשה לעצמו כן, לקרוע את המעיל? אלא שכוונת התורה שהכהן הגדול ילך לאט ובזהירות ובכובד ראש בעבודתו במקדש. והזהירות שלו שלא יקרע הבגד, תעזור לו להתנהג כן.
ומכאן לקדושת שבת קודש. אותם שעושים בשבת קודש מנין שלישי ורביעי וממהרים ואצים ורצים בפסוקי דזמרה וקריאת ספר תורה, אין רוח חכמים נוחה מהם. וצריך לשלוח לכל מנין כזה אברך בן תורה, שיעצור את המירוץ וינהיג את הצבור וישמיע להם מוסר ויראת שמים, ואז ידעו כולם כי בשבת לא ממהרים, הכל הולך לאט ומתקבל מהר בשמים. כי אין אף מצוה עם קבלת פנים, אין קבלת פנים לתפילין, לכשרות, אבל צריך קבלת פנים דהיינו קבלת שבת. ולא יראו פני ריקם. להרגיש אהבה לשבת קודש.

בהיתר ולא באיסור

יֵשׁ לְהַזְהֵר בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ לֵיהָנוֹת אַךְ וְרַק מִקְדֻּשַּׁת הַשַּׁבָּת, וְלֹא לֵיהָנוֹת מֵחִלּוּל שַׁבָּת, כְּגוֹן הֲנָאָה מִדָּבוּר חוֹל. כְּמוֹ שֶׁיְּרִיחוּ שֶׁנִּכְבְּשָׁה בְּשַׁבַּת עָשׂוּ עָלֶיהָ חֵרֶם שֶׁלֹּא לֵיהָנוֹת מִמֶּנָּה (ילקוט יהושע ו, עי"ש). וְזִהִירוּת כָּזֹאת תְּסַיַּע לְהַמְנַע מִלְּהַכָּשֵׁל בְּחִלּוּל שַׁבָּת.

כידוע, אפילו גוי אם עשה מלאכה בשבת קודש בשביל ישראל, אסור ליהנות מאותה מלאכה (אור"ח שז). וכן ישראל שעשה מלאכה בשבת, אפילו בשוגג, אסור ליהנות מאותה מלאכה עד מוצאי שבת קודש. ובמזיד אסור בהנאה עולמית (אור"ח סימן שיח א). ודומה למאמר חז"ל (ב"ק סא.) שכל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה בשמו.

ובספר שאל אביך למד מכאן על מים שהשיגו בזמן מלחמה מתוך סכנה, שלא לשתותם, כי סיכנו חייהם. וכן באיסור שבת, זה כל כך מסוכן שאפילו על איסור דרבנן צריך לעשות ארבעים יום תענית (אור"ח ס"ס שלד). וצריך להרגיש בשבת קודש שיש איסור הנאה מכל מה שאסור בשבת לעשותו (כמבואר בכתובות לד.). וכיוצא בזה פסק מרן שליט"א ביביע אומר (ח"ח עמ' רצו), שהמבטל איסור לכתחילה, אסור ליהנות ממנו לעולם, עי"ש. והמתבונן בזה, ירגיש ויתפעל מקדושת השבת. שהרי אפילו נבילות וטריפות שאיסורם מן התורה, מותרים הם בהנאה. וחלול שבת, אפילו בדרבנן, חמור יותר, שאסור ליהנות ממנו. וכיצד יעיז בשאט נפש לפטפט בדיבור חול, אשר ההנאה שיש לו באותו רגע היא ממש עבירה. וגם אחרי שבת הוא מסתמך על עבירה שעשה בשבת קודש, ובזה הוא רוצה להצליח בעסקיו באותו דבור חול ותועלת שקיבל מחילול שבת.

והמעיין בזה, ירגיש שמחה רבה בשבת קודש כשהוא מונע עצמו ומתקדש בקדושת השבת, ומחשבה טובה מועלת בזה מאד. ועיין מהרש"א ובן יהוידע (שבת קנ:) על אותו חסיד שלא רצה ליהנות אפילו ממחשבה של חול שחשב עליה בשבת קודש וקיבל שכרו מושלם מיד לאחר השבת על ידי נס, עי"ש (וכן איתא בט"ז או"ח שז, יד, עי"ש).

והנהגה כזאת יכולה לעזור לכל אדם להרגיש בשבת קודש שה' יתברך הוא בעל הבית, ואין לו לעשות שום מאמץ לא בדיבור ולא במחשבה כדי לתכנן את ששת ימי המעשה. ועל ידי זה יזכה לדרגות גבוהות בקדושת השבת ואשריו.

בן תורה בבית של תורה

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַשַּׁבָּת "חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ", כָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּבַּיִת אֶחָד מִבְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בֶּן תּוֹרָה נֶחְמָד וּמֻצְלָח הַמְקֻבָּל עַל כֻּלָּם לְעוֹרֵר תָּמִיד בְּעָנְיָנִים רוּחָנִיִּים, וְיִהְיֶה אִישׁ קָשֶׁר עִם הֶחָכָם לִשְׁאֵלוֹת הִלְכָתִיוֹת.

הנהגה זו שמעתי מאת הרה"ג המפורסם חסידא קדישא רבינו אהליאב חיון שליט"א, ששיבח את בן המשפחה המיוחד בחכמה ובדבור ויודע לשאול בקיצור ולעניין את החכם שכבר מכיר את המשפחה, וכל בעיה או שאלה בהלכה או עצה נכונה הוא המוציא והמביא, וגם ההורים נותנים לו סמכות לכך.

ומצינו בתורה בפרשת ויחי על אפרים נכדו של יעקב אבינו שהיה רגיל אצלו (רש"י שם מח, א). ובכלל, כמו שיש רופא משפחה, וכן חשמלאי קבוע לצרכי הבית שמכיר מקרוב, וכן טכנאי קבוע שקשורים אליו, וסוכן ביטוח ויועץ מס וכו'. על אחת כמה וכמה שצריך להיות רב קבוע למשפחה, אשר איתו מתייעצים ואותו שואלים בהלכה, והוא מכיר מקרוב את צרכי המשפחה ויודע מה טוב עבורם. לפעמים שואלים את החכם באופן כללי והוא לא מכירם אישית ואחר כך אומרים ''שאלנו רב'', ולמעשה לא שאלו כלל ועיקר את האדם הנכון. רב המשפחה וכן בן משפחה מכירים זה את זה, ושאלת חכם חצי תשובה.

כידוע, כאשר מכירים את השואל התשובה של הרב בהתאם. מה שכתוב במשנה (אבות א, טז) "עשה לך רב", ברור שאין הכוונה רק רב אחד, אלא הכוונה, מה שתעשה תזהר שיהיה על פי ההלכה ועל פי דעת תורה ושאלת חכם. והרגיל בדרכי ההוראה של מרן בעל יביע אומר וטהרת הבית שליט"א, לא יכול לשאול חכם אחר, כי דרכו המיוחדת והנפלאה של מרן שליט"א שלא להחמיר וסומך על עיקר הדין, ומחמיר בענייני צניעות קדושה והמסתעף, ובפרט בדברים שבין אדם לחבירו. ואם ישאל חכם אחר ויפסוק לו אחרת מדברי מרן שליט"א, אז מה יעשה. ושמעתי עצה טובה, כששואל מורה הוראה מסוים, במקום שישאל אותו מה דעתו בנושא מסוים, יבקש שיאמר לו מה דעת מרן שליט"א באותו נושא, ובעל כורחו יענה אמן, והבן.

וירא כל העם וינועו ויעמדו מרחוק

לְמוּד הַתּוֹרָה מְקַדֵּשׁ אֶת הָאָדָם כְּשֶׁלּוֹמֵד בְּאֵימָה וְיִרְאָה. וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר בּוֹ יֵשׁ גַּם מְצָוַת יִרְאָה, וְאָז יַרְגִּישׁ הִתְעַלּוּת וְהִתְקַדְּשׁוּת גְּדוֹלָה מְאֹד.

עיין ברכות (כב.) שיש ללמוד תורה באימה ויראה כמו בזמן קבלת התורה בהר סיני. ובש"ס (שבת ל:) אמרו על רבה שהיה יושב "באימה" ועוסק בתורה. ומכאן שיש מעלה גדולה למי שנזהר בזמן הלימוד שלא להניח רגל על רגל. וזה מדרכי התורה ללמוד באימה וביראה.

ושמעתי שהיו מרגישים על רבינו מרן החזון איש זיע"א שהיה לומד תורה באימה ויראה. ואם נוסיף את שיטת הרא"ם המובא בהנהגות לשבת ח"א (עמ' נ) שיש מצוה לפחד בשבת כל רגע, אז בודאי שלימוד התורה בשבת קודש יהיה בדרגה גבוהה של יראה ופחד, כנאה וכיאה לקדושת השבת. והנה כידוע, מצות הנחת תפילין חובה מהדין להניחם כל היום עד שקיעת החמה (כמבואר ברמב"ם ספ"ד מהלכות תפילין). ובזה הזמן שקשה לשמור על הקדושה בעוונותינו הרבים, מספיק להניח בזמן קריאת שמע ותפלה (שו"ע סימן לז).

ורבינו הגאון הצדיק הגר"ש דבליצקי שליט"א האריך בספרו שגם בזה הזמן חובה קדושה כן מן הדין. והמעיין במסכת תפילין יבין עד כמה חובה להקפיד בזה, עד שאביי היה מרגיש בזמן הנחת תפילין שמחה וקבלת עול מלכות שמים (ברכות ל:). והמעיין ברמב"ם ושלחן ערוך שם, יראה עד כמה יש לשמור על קדושת התפילין. ועם כל זה מבואר בספר דרך עץ החיים לרמח"ל זיע"א (ח"ד פרק ו) שקדושת השבת מצד עצמה במעלה גדולה מאד הרבה יותר ממי שמניח תפלין. ומכאן יש לנו ללמוד עד כמה יש להיזהר ולפחד ולנצל את קדושת השבת לעבודת ה' בלבד.

ומעשה בחכם אחד, שהגיע אליו אברך חשוב ממרחקים בליל שבת קודש אחר הסעודה כדי לדבר על צרכי צבור ודברים שבקדושה, ולא הסכים. כי קדושת השבת מחייבת לנצל כל רגע לתורה ויראת שמים בלבד, באיכות גבוהה לכבוד ה' יתברך. ועיין בספר "הגדת רבי שלום" (עמ' לח) שצדיק אחד השתכר ביום פורים שחל בערב שבת קודש והיה מוטל כאבן דומם, ובא תלמידו וצעק: רבי, שבת! וכהרף עין התעורר כאילו לא קרה כלום, לבש בגדי שבת והלך לבית הכנסת. מלה אחת "שבת" דיה להקיצו ולהחזירו לעירנות מלאה.

ועל פי דברי חז"ל הקדושים (ב"ב י.) "יין קשה פחד מפיגו", ופחד מהשבת ברגע אחד ביטל כל השכרות, עי"ש. ובדרך רמז אמרו "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות" (שבת קיח.), כלומר, אם ביום חול תצעק "שבת", תזכה לישועות ותנצל מצרות ולא תצטרך לבריות. כזה הוא הכח של הזכרת ואמירת המלה "שבת", להציל מסכנות. ויש לשים לב לכך באמירת שיר של יום שמוסיפים יום אחד "בשבת", יום שני "בשבת", וכן הלאה.

שמירת עיניים בשבת קודש

חִלּוּל שַׁבָּת קֹדֶשׁ מְטַמֵּא אֶת הֶחָלָל עַד הַשָּׁמַיִם, וְהַתְּפִלּוֹת לֹא מִתְקַבְּלוֹת (פדה את אברהם ח"א עמ' שצז). **וְלָכֵן אֵין לְהִסְתַּכֵּל עַל חִלּוּל שַׁבָּת, שֶׁלֹּא לָרֶדֶת בְּיִרְאַת שָׁמַיִם.**

מת נקרא חלל (ס"פ כי תצא), מלשון חלול, שאין בו נשמה. וכן חלול שבת פירושו שחיללו והוציאו מהשבת את הקדושה. שבת בלי קדושה זה שבת בלי נשמה. ועיין רש"י (קידושין עז.) חלול שייך בדבר שהיה כשר ונתחלל. וזה שייך בקדושת שבת קודש שחיללו וסילקו הקדושה. ומעתה מובן שחילול שבת מביא טומאה עד השמים. וזה דומה לדברי המשך חכמה שאומר (בפרשת וירא) על הפסוק "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים" (בראשית כב, יא), וכן אצל הגר כתוב "ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים" (בראשית כא, יז), שההבדל ביניהם הוא שאצל אברהם אבינו עליו השלום האויר בזמן העקידה היה קדוש מאד, עד שהמלאך לא היתה לו זכות לרדת, וקרא לאברהם מן השמים, ואצל הגר בדיוק להיפך, בגלל "ותלך ותתע" (בראשית כא, יד), שחזרה לגילולי בית אביה (רש"י שם), האויר נטמא, ולכן המלאך קרא לה מן השמים.

ורואים מכאן איזו השפעה יש לאדם על העולם לשבט או לחסד. ויתכן לפרש בזה את מצות לא תעשה מהתורה לשמור על העיניים מהסתכלות בחוסר צניעות, שזה לא רק מהטעם שכתוב בזוהר הקדוש (פרשת שלח לך הובא בספר הנהגות עין טובה) שאסור להנות מהעולם הזה ללא ברכה, ולא רק מטעם שמגיע על ידי זה להרהורי עברה, אלא מהסיבה הנ"ל ממש. והיא, שעצם הדבר שמסתכל על אשה בחוסר צניעות, שבלבושה היא עוברת עבירה ומורדת במלכות שמים, היא עבירה, שאין היתר להסתכל על בעלת עבירה. ומרומז בפסוק (במדבר טו, לט) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" ולמה? משום שאם תיכשל חלילה התוצאה היא "אשר אתם זונים אחריהם", אתה יורד ביראת שמים, כי ראית עבירה קשה ואתה בעצמך נכשל בזה חס ושלום.

ומכאן ראיה למש"כ בספר הנהגות לשבת (ח"א עמ' נט) שלא להסתכל על חילול שבת קודש, כי האויר טמא. ואם הצליח המחלל לטמא את החלל, בודאי שמשפיע גם על הרואה אותו. ועיין בספר העמק דבר (ויקרא ה, א) לגאון הנציב מוולוז'ין זיע"א, שהביא מקור מהתוספתא (שבועות פרק ג אות ג) שזכות גדולה "לראות" עושה מצוה. ולהיפך להיפך. ועיין בתיקוני הזהר (סוף תיקון כג וריש תיקון כד) ששבת ומילה צמודים זה בזה. וממילא יש לומר שכמו שלשמור על ברית קודש צריך גם שמירת העיניים, כך לזכות לקדושת השבת יש להקפיד על העיניים שלא יראו חילול שבת, ואז יזכה להרגיש מאד מאד מתיקות של שבת קודש.

וכבר נתבאר לעיל (עמ' 32) שיש להתגבר באופן מיוחד על יצר הסקרנות בשבת קודש. ומי שיזכה לכך, כמעט שלא יראה חילול שבת כלל. ורבינו הסטייפלר זיע"א המליץ למשפחה הגרים בבית הסמוך לכביש ראשי שנוסעים בו בשבת, שלא לעבור דירה ולעשות חובות, אלא לשים וילונות בחלונות שלא יראו חילול שבת. ומה ששומעים חילול שבת זה פחות בעיה. והפסוק בתורה "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, יח) פירושו: אל תעמוד להסתכל איך שנשפך דם או איך שאנשים מכים זה את זה. ואפילו בתמונות מצויירות שכאלה אסור להסתכל, כי זה משפיע על הנפש ועל הנשמה להיות רע ובעל טבע אכזרי, רחמנא ליצלן. ומכאן לשבת קודש.

מדבר סקר תרחק

עֵצָה טוֹבָה לְכָךְ, עַל יְדֵי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְהִתְגַּבֵּר הֵיטֵב עַל יֵצֶר הַסַּקְרָנוּת בְּאֹפֶן כְּלָלִי. וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַפְּרָעוֹת בְּרִכּוּז הַמַּחְשָׁבָה לַהִשְׁתַּלְמוּת הָרוּחָנִית. שֶׁיֵּשׁ לְהִזָּהֵר בִּקְדֻשַּׁת הַשַּׁבָּת גַּם בְּמַחְשָׁבָה, עַל עִנְיְנֵי הַשַּׁבָּת לְבַדָּם.

הנה, יצר הסקרנות גרוע מאד, "מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ז). וכן מדבר סקר תרחק, וחשקו של אדם לדעת מה קרה, ומעיין ומביט באחרים ומגיע בזה לקנאה שנאה ותחרות, ובזבוז כסף, וחיזוק למידותיו הרעות רחמנא ליצלן. וה' יתברך ברא את יצר הרע הזה כדי שיהיה חשק גדול להיות סקרן לדעת כל הש"ס, וללמוד ולהתקדם כמה שיותר. כמה טוב לראות צבור מתפללים בבית הכנסת, ונכנסים ויוצאים אנשים מפה ומשם, ואינם מרימים עיניהם מהסידור, ולא יודעים מי נכנס ומי יצא. אותו הדבר בזמן שלומד תורה, שלא להביט לצדדים. וכן בשבת קודש, כדי להמנע מדבור חול והבלי הבלים של עולם הזה, יש להחליט בעצמו "איני סקרן", ולא רוצה באמת לשמוע דברים שלא צריך לשמוע, ואז יזכה לשמירת שבת בדרגה גבוהה.

והצבור הכללי שאין להם תורה חושבים שזכות הצבור לדעת, והאמת להיפך, "זכות הצבור שלא לדעת", כי צריך לדעת רק תורה ומצוות. וסגולה זו להתגבר על יצר הסקרנות בשבת קודש ולהיות סקרן רק על תורה ותפילה, תסייע להשלים לנו גם בימות החול עבודת קודש זו. ונראה שבשבת קודש אין דין חציו לכם כמו ביום טוב (ביצה טו:), ואף שאמרו (מגילה כג.) בשבת ממהרין לצאת ופירש רש"י משום עונג שבת, וכן רבי זירא היה מזרז התלמידים ללכת לבית לעסוק בעונג שבת (שבת קיט:), עם כל זה הרמ"א (סימן רצ סעיף ב) פסק שפועלים ובעלי בתים יעסקו יותר בתורה בשבת, עי"ש. ולשון חז"ל

(פסחים סח:) בשבת בעינן "נמי" [גם] לכם. משמע רק שצריך לענג בשבת קודש אבל אין חובה חצי ממש כמו ביום טוב.

ועיין למרן שליט"א ביביע אומר (ח"ב סי' יח) ותהנה. ומאחר וכיום יש הרבה טרדות ובלבולים וחוסר ישוב הדעת לעבודת ה' בתפילה ובשיעורי תורה, ובפרט פועלים ובעלי בתים, לכן בשבת קודש יש לנצל את הזמן לאיכות ומחשבה ועבודת ה' כמה שיותר, ופשוט שאין מה למהר כלל. ולשון רבינו הרמ"א שם: והת"ח ימשיכו יותר בענג אכילה ושתיה "קצת", והבן.

גם מסתברא, שבמקום שיש מוהל קבוע יום יום, ופוטר הציבור מוידוי ואמירת תחנונים בשני וחמישי, שכדאי ורצוי לבקש ממנו שבזמן אמירת תחנונים יצא החוצה והציבור ישפכו ליבם בתחנונים ובתשובה ואמירת וידוי בכוונת הלב כדת וכדין. ובשלמא אם אחד מהמתפללים אבי הבן וכיוצא בזה ניחא, אבל לעולם להפטר מכך, אין זה נכון. ובעוונותינו הרבים בזה הזמן יש כל כך הרבה צרות בעולם, וצריך להיכנס עוד יותר לעול מלכות שמים בעבודת ה', ולא להיות חס ושלום כתינוק הבורח מבית הספר, ועל אחת כמה וכמה בשבת קודש עטרה לראשנו.

פרפראות לשבת קודש

א. אמר רבי זירא, מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא, אמינא קא מחללין רבנן שבתא, כיון דשמענא לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, אנא נמי רהיטנא (ברכות ו:).

ב. אמר רבי אלעזר, כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, וחוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. ותקנתו, שיעשה תענית נוספת לכפר על כך (ברכות לא:).

ג. שבת קודש, אחד ששים מעין עולם הבא (ברכות נז:).

ד. שקולה מצות שמירת שבת כנגד כל המצוות כולן (ירושלמי ברכות).

ה. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם (שבת י:).

ו. חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת. ופירש רש"י, דבר גדול יש כאן, להפרישו מאיסור שבת (שם יב.).

ז. לא יקרא לאור הנר שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן אלישע, אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא וביקש להטות, אמר, כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור

הנר. רבי נתן אומר קרא והטה, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה (שם יב:).

ח. אמר רב הונא, הרגיל בנר הויין לו בנים תלמידי חכמים. וכן היה רב הונא רגיל לעבור תמיד בפתח הבית של רבי אבין וראה שמדליק נרות הרבה לכבוד שבת קודש, ואמר שמהבית הזה יצאו שני בנים תלמידי חכמים, וכך היה (שם כג:).

ט. על שלש עבירות נשים מתות בשעת לדתן, על שאינן זהירות בנידה, בחלה ובהדלקת הנר. רב אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהן בשבת (שם לב.).

י. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים. תנא לא שלו היתה, אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו (שם נד:).

יא. "וכבדתו" שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול. "מעשות דרכיך" שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. "ממצוא חפצך" חפציך אסורים, חפצי שמים מותרים. "ודבר דבר" שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (שם קיג:). ובתוספות (בד"ה שלא יהא) הביאו, מעשה ברבי שמעון בר יוחאי הקדוש שהיתה לו אמא זקנה ומדברת בשבת, ואמר לה, אמא! שבת היום, ושתקה, עי"ש (ועי' מדרש רבה ס"פ בהר).

יב. לעולם ישכים אדם להוצאות שבת, שנאמר: "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו", לאלתר (שבת קיז:).

יג. כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות: מחבלו של משיח, מדינה של גיהנום, וממלחמת גוג ומגוג. וכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מיצרים (שם קיח.).

יד. כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו" מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקדוש ברוך הוא במעשה בראשית (שם קיט:).

טו. כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו" שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו: "וסר עוונך וחטאתך תכופר". שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו (שם).

טז. אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה (שם).

יז. מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות, מפני שאפוטרופוס של מלך היה, ולא הניחן מפני כבוד השבת. ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו (שם קכא.).

יח. מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת הוא ולא גדרה [פירוש, שלא גדרה גם לאחר השבת, שקנס את עצמו על מה שחשב דברי חול בשבת, כן הביא הט"ז (סימן שז) בשם הירושלמי]. ונעשה לו נס ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו (שם קנ:).

יט. העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם (פסחים נ:).

כ. אמר רבה, הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, "וקראת לשבת עונג" (שם סח:).

כא. אמר רבי יוחנן, שלשה מנוחלי עולם הבא, הדר בארץ ישראל, והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במוצאי שבתות (שם קיג.).

כב. לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה (ירושלמי שבת פט"ו ה"ג).

כג. אמרו עליו על הלל הזקן שהיה עני ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה לגג וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלקים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים, והיה עליו שלש אמות שלג. פרקוהו והרחיצוהו וסכוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת (יומא לה:). והיה מנהגם להיות ערים בליל שבת קודש כל הלילה ולעסוק בתורה (בן יהוידע שם).

כד. מפקחין פקוח נפש בשבת, והזריז הרי זה משובח, ואין צריך ליטול רשות מבית דין. כיצד, ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו, והזריז הרי זה משובח. ראה תינוק שנפל לבור, עוקר חוליא ומעלהו, והזריז הרי זה משובח. ראה שנעלה דלת בפני תינוק, שוברה ומוציאו, והזריז הרי זה משובח. מכבין ומפסיקין מפני הדליקה בשבת, והזריז הרי זה משובח (יומא פד:).

כה. מנין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת, מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי אפי רביה, אי אזיל ואתי ביומיה (סוכה כז:, ועיין למרן שליט"א בספרו חזון עובדיה, יום טוב עמ' ק).

כו. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע (ביצה טו: פוע"ל ר"ת לוו עלי ואני פורע).

כז. כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו. אמרו עליו על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה לכבוד שבת ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, שכל מעשיו לשם שמים (ביצה טז. וכתבו המפרשים שגם הלל מודה להנהגה זו של שמאי בזה).

כח. אמר רבי יצחק, שֶׁמֶשׁ בשבת צדקה לעניים, שנאמר: "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה". ופירש רש"י "יראי שמי" שומרי שבת, נהנים מהשמש ומתחממין ביום הצינה (תענית ח:).

כט. תשעה באב שחל להיות בשבת, אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו (שם כט:).

ל. ואת שבע הנערות, אמר רבא שהיתה מונה בהן אסתר ימי שבת. ופירש רש"י שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת, ואחת בשני בשבת, ואחת בשלישי בשבת וכן כולן. וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת (מגילה יג.).

לא. שאלו תלמידיו את רבי זכאי, במה הארכת ימים, אמר להם וכו' ולא ביטלתי קידוש היום. אמא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כיפה שבראשה והביאה לי יין לקדוש היום (שם כז:).

לב. "כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם" (סוף קהלת). רבא אמר זה המשגר לאשתו בשר שאינו מחותך ואינו מנוקר בערבי שבתות. והא רבא משגר, שאני בת רב חסדא [אשת רבא] דקים ליה בגווה דבקיאה (חגיגה ה.).

לג. אמר רבי יהושע בן לוי, נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו כך סילוקו. ופרש רש"י שסילוקו לשבת הבא חם כיום סידורו. ובתוספות (בד"ה סילוקו) ביארו שהיה רך כזמן אפייתו (שם כו:).

לד. אדם הראשון נרו של עולם היה, שנאמר: "נר אלקים נשמת אדם", וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות הנר לאשה (ירושלמי פ"ב דשבת ה"ג).

לה. יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו", כולכם חייבים בכבודי. יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", כולכם חייבים בכבודי. מה שמירה האמורה בשבת, לא משבת אתה מתייירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש, לא ממקדש אתה מתייירא אלא ממי שהזהיר על המקדש (יבמות ו.).

לו. הוי יודע, עד שלא באת למִדה זו [להתגיירן], אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו, אכלת חלב ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה (שם מז.).

לז. מעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי היוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו. לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך (שם צ:).

לח. חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת, פוסקין צדקה לעניים בשבת, הולכים לבתי כנסת ובתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת, מפקחין פיקוח נפש בשבת, הולכין לטרטייאות ולקרקסייאות לפקח על עסקי רבים בשבת, משדכין על התינוקת לארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות (כתובות ה.).

לט. תניא, רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת. מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא, ובמקום צערא לא גזרו רבנן. צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש, מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא, ובמקום פסידא לא גזרו רבנן (שם ס.).

מ. עונה של תלמידי חכמים אימת, אמר רב יהודה אמר שמואל מערב שבת לערב שבת. "אשר פריו יתן בעתו" זה מערב שבת לערב שבת (שם סב:).

מא. אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת (שם סד:).

מב. תנו רבנן, בשעת פטירתו של רבינו הקדוש נכנסו בניו אצלו, אמר להם: הזהרו בכבוד אמכם, נר יהא דולק במקומו, שלחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה. מאי טעמא, כל ערב שבת קודש אחר שנפטר היה מגיע לביתו לסעודת ליל שבת קודש. כששמעו השכנים, הפסיק לבא, שלא להוציא לעז על צדיקים ראשונים (שם קנ.).

מג. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, אחד רץ ואחד מהלך, והזיק פטור. במה דברים אמורים בערב שבת בין השמשות, מפני שרץ ברשות. בערב שבת מאי רשות איכא, כדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא בואו ונצא לקראת שבת כלה מלכתא. רבי ינאי מתעטף ואומר בואי כלה בואי כלה (בבא קמא לב:, ועיין משנה ברורה בבאה"ל סימן רנ).

מד. עשרה תקנות תיקן עזרא הסופר וכו', מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד השבת. ושיהו אוכלין שום בערב שבת משום מצות עונה. "אשר פריו יתן בעתו" זה מערב שבת לערב שבת (בבא קמא פב.).

מה. אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח. וסוחט אדם אשכול ענבים מבעוד יום ואומר עליו קדוש היום. לבן מהו, א"ל אל תרא יין כי יתאדם (בבא בתרא צז:).

מו. אדם נברא בערב שבת, שלא יאמרו צדוקים שותף היה להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. ועוד, כדי שיכנס למצוה מיד. ועוד, שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית. ועוד, שיכנס לסעודה מיד. כלומר, לסעודה ומצוה של שבת (סנהדרין לח.).

מז. עובד כוכבים ששבת [שמר שבת], חייב מיתה, שנאמר: "ויום ולילה לא ישבותו" (שם נח:).

מח. שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא: מה יום מיומיים [כלומר מה שונה שבת מכל השבוע]. אמר לו: יום שבת בחר בו ה' יתברך והזהיר על כבוד השבת. ושאל שוב: ומי אמר שהיום שבת. אמר לו: נהר סמבטיון יוכיח, שלא מוציא אבנים בשבת. [על אף שכל ימות השבוע מטילים עליו אבנים למרחוק] בעל אוב יוכיח, שאי אפשר להעלות מת בשבת. קברו של אביו יוכיח, שנשרף בגיהנום ונח בשבת (שם סה:).

מט. כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הויין לו בנים זכרים (שבועות יח:).

נ. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. מה שאין הפה יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע. ונשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה (שם כ:).

נא. מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת (עבודה זרה ג.).

נב. רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. ובשבת ויום טוב ישלים מאה ברכות במיני בשמים ופירות הטעונים ברכה (מנחות מג:).

נד. מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה, חוץ מן המומר ומנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא (חולין ה.).

נה. לימדה תורה דרך ארץ, שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה. ולא יאכל אדם בשר אלא לתיאבון, מערב שבת לערב שבת (שם פד.).

נו. כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת (שם פו.).

נז. פעם אחת גזרה המלכות שלא ישמרו את השבת. הלך רבי ראובן בן אסטרובולי ואמר להם, מי שיש לו אויב, יעני או יעשיר, אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו (מעילה יז.).

פנינים לשבת מלוקטים מש"ס מדרשים וזוהר האר"י וספרי מוסר

(נדפס בחק לישראל בסופו)

א. זה לשון מהר"ם פאפרוש בספר אור צדיקים: יום ערב שבת קדש, ישוב בתשובה לתקן אשר פגם בכל הששה ימים, בכדי שיוכל לקבל אור שבת כראוי. ואם אפשר לו יתענה, ולכל הפחות לא יקבע בערב שבת סעודה מתבשיל, וכל שכן מבשר ויין.

ב. כתב בספר נועם מגדים (פרשת פנחס), בערב שבת צריך רב פעלים והכנה רבה לפנות מלבו כל עובדין דחול, וביחוד הרהורים ותאוות ומחשבות בלתי טובות, כדי להביא על עצמו השראת קדושת השבת. וכמו שכתוב בתקוני זהר הקדוש, "לדרתיכם" בתרי בתי לבא, ולפנות כל עציבו. ודבר זה מלאכה רבה היא, והרי זה בתבירו בחשיכא מחשבות זרות ובלתי טובות הבאות מצד הקליפה. והדבר יותר ידוע ליודעים, כי רוחא דחול אינו בקדושה כיומא דשבתא דצלא דמהימנותא אתפרשת, וצריך לאסתחאה גרמיה (לרחוץ עצמו) מלבושא דחול, והדברים עתיקים. הרי בעליל שקודם שבת צריך הכנה רבה לבערא סטרא אחרא מקמי סטרא דקדושה, עכ"ל יע"ש.

ג. ותוספות שבת הוא מיראה שמא כבר שבת קדש, כי יראה הוא שער, וכפי היראה שיש לאדם בכניסת שבת קדש, נעשה מקום לשרות עליו אור קדושת שבת וכו' (חדושי הרי"ם פרשת תצוה).

ד. ערב שבת קדש הוא כמו ערב יום הכיפורים (אור לשמים, בשם רבינו אלימלך בעל נועם אלימלך). וכתוב בספר הזכרונות: יום שבת קדש אשר הקדוש ברוך הוא קדש עמו בני ישראל בו כו', על כן ישמח ויגיל בו ויכין עצמו בקדושה ובטהרה אחר שרחץ צואת עוונות[יו] מערב שבת והתודה עליהם. וכפי הכנתו בקדושה לקבל שפע אלהי, כן תחול עליו, כי רוח אלהים ושפעתו לא בא אלא אחר השתדלות וזריזות יתירה. ושבת רמז לעולם הבא, ובהכנסת שבת נכנס להאי עלמא קדושת עולם העליון, ומכבדי שבת טועמים ממנו, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש. ואין אדם זוכה ליהנות מאור עולם הבא אלא אחר שירחץ עצמו מטינופי עוונותיו, כמו בדין עולם הבא, שלא יזכה לעולם הבא רק אחר שיקבל דינו למרק עונותיו. ומתנאי קבלת שפע אלהי, הוא התבודדות, לחשוב בדרכי השם וחסדיו (ואתנח סימנא "בד" - קדש ילבש, והבן). ולכן טוב מאד לאדם להתבודד בערב שבת כמו שעה או שתים. גם יעיין במפרשי התורה לסדורא דיומא, ומהם יכיר נפלאות תמים דעים. ויכין עצמו לכבוד שבת בכל מה דאפשר, וכפי ידיעותיו בספרים

הקדושים כן יכין את עצמו. ואז הבא ליטהר מסייעין אותו, כי ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, כמו שכתוב בספרים הקדושים מזה באורך.

ה. כתבו המקובלים ז"ל, שבת אותיות שניות בגימטריא כ"ו (כזה: שי"ן בי"ת ת"ו, דהיינו אות שניה ממילוי האות) כמנין השם הוי"ה ברוך הוא, לומר לך כי הפוגם בשבת כאילו פוגם בשם הוי"ה. ועיין בתקוני זוהר (סוף דף ז) על הפסוק: "פן יהרסו אל ה' לראות". ועיין עוד שם בתקוני זוהר (דף יג) בדברי אליהו דהוא כקורע לבוש המלך מעל המלך, יע"ש. ואוי לו לאדם שגורם כך במעשיו, ועליו נאמר הפסוק: "בן כסיל תוגת אמו" (משלי י, א), כדפירש בזוהר הקדוש (פרשת בראשית דף כג:), יע"ש. ועיין בספר תוצאות החיים שהאריך בענין זה.

ו. בכל יום השבת יהרהר מעניני קדושת שבת וגודל מעלתם, ויתפלל לה' יתברך שיעזרהו לשמור השבת בכל פרטיה. וידמה בעיניו כאלו איש אחד עומד סמוך לו ומעורר אותו בקול רעש גדול ולא ירף ממנו השגחתו שיזהר מאד בענין קדושת שבת. וכל יום השבת יודה להשם יתברך שנתן לנו את יום השבת שהוא מעין עולם הבא, ואשר בזה הגדיל חסדו עמנו בני ישראל, ועל ידי זה יוכל לבא לתכלית האמתי. וכל יום השבת בעת שהוא פנוי יהרהר בפסוקים המדברים מעניני שבת, כמו הפסוק: "זכור את יום השבת לקדשו" וכדומה מפסוקים אלו. ואם נופל במחשבתו מעניני חול ממשא ומתן וכדומה, יאמר תיכף בפה מלא הפסוק: "זכור את יום השבת לקדשו", וזו סגולה נפלאה להנצל ממחשבת חול, כמו שמבואר כל זה בספרי מוסר באורך.

ז. השבת משפיע פרנסה לשלושה ימים שלפניו ולשלושה ימים שלאחריו, כי השבת הוא כמו מלך בגדוד, יום א' וב' וג' בתר שבתא, יום ד' וה' וו' קמי שבתא. והשבת הוא באמצע. גם השבת הוא כמו הלב באמצע הגוף, וכמו שהלב שולח מזון ומחיה לכל הגוף, כך השבת משפיע לימות החול. ולכן המענג את השבת שהוא דוגמת הלב שבאדם, נותנים לו משאלות לבו, מדה כנגד מדה (ערכי הכנויים). וכתוב בזוהר הקדוש, ההוא גופא דלא אתענג מן הסטרא אחרא בימות החול רק בשבתות ובמועדים, לא יכול סטרא אחרא למשלט עליה ובשרו ישכן לבטח.

ח. היות שבארנו באות הקודם שהשבת הוא קיום לששה ימים, לכן ראוי להשפיע מקדושת יום השבת לכל יום ויום מששת ימי החול. וזה נרמז בפסוק: "זכור את יום השבת לקדשו", "את" לרבות כל ששת ימים. והיינו שישפיע לכל יום ויום מקדושת שבת, כל אחד כפי יכלתו. וענין הקדושה הוא, שיתבטל מעט ממלאכתו ויתבודד לעסוק בתורה, ויפנה מחשבתו מעסקי העולם. כי אין ראוי לאדם לעסוק כל היום במלאכה,

כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"ד מי"ב) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. ולאו דוקא בעסק התורה, אלא בכל דבר מצוה וגמילות חסדים. גם בכלל ענין הקדושה הוא, שמחשבתו תהיה פנויה מכל דבר מכוער, ויחשוב בגדלות האל ופעולותיו. כללו של דבר, לא יכנס דבר בטל במחשבתו, וכן לא ישמע שום שמע מגונה ולא יאזין אליהם כלל. ולא תהיה אזנו קשבת אלא דברים טובים, ויוציא מפיו טובה וברכה תמיד. שגם בעת שיעשה מלאכתו, יעשה רק באיבריו הנגלים, ומחשבתו ונפשו יהיה דבוק בה' יתברך, כי אין מהראוי לאדם שכל מחשבתו ונפשו יהיה משועבד למלאכה. ועיין מזה באורך בספר תומר דבורה (פרק י), עצה כוללת היאך שיתקשר האדם תמיד בקדושה העליונה ויתנהג בה. ועיין בראשית חכמה (שער הקדושה פ"ד), יע"ש.

ט. בשבת ישראל דומין למלאכי השרת. מה מלאכי השרת קדושים ואין עסקיהם כי אם בהלל ושבח ליוצרם, כמו כן ישראל ביום השבת קודש (תולעת יעקב).

י. המקדש עצמו בשבת מרגיש הקדושה בכל ימי השבוע. וצריך לקדש השבת במחשבה בדיבור ומעשה. "במחשבה", הוא לא להרהר דברי חול. אף שהרהור מותר, מכל מקום מדת חסידות היא שלא להרהר, כנזכר בשל"ה. "בדיבור", שלא לדבר דברי חול ודברים של מה בכך, ולמעט בדבור יותר הרבה מבחול. "במעשה", אין צריך לומר שלא לחלל באיזהו אב ותולדה חס ושלום, אלא לקדשו בתורה ובתפלה ובמלבושים נאים ובמאכלים טובים וריבוי נרות לכבוד שבת. גם בעת שישב על שולחנו לאכול יהיה לבוש במלבוש כבוד, וישב באימה ופחד כיושב לפני המלך. ולא יבטל בשום פעם שום סעודה מהשלוש סעודות. וכל יום השבת יהיה בשמחה ואור פניו לא ישונה, וכל המסתכל בהם לא ימצא אלא שמחה וסבר פנים יפות. ויזהר מאד ששום סבה לא תטרידהו מזה כלל. וכתוב: "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" (משלי י, כב). וכתוב בזוהר הקדוש (פרשת תצוה) וזה לשונו: באתערותא דלתתא הכי מתערין עליו מלעילא, אי איהו בעצובא מתעוררין עליו דינין מלעילא, ע"כ. ועיין עוד בספרי מוסר באורך.

יא. וזה לשון מוהר"ר יוסף גיקטילא ז"ל (בעל שערי אורה ושאר ספה"ק) הנדפס בסוף ספר בעל נועם אלימלך (בדפוס לבוב). דע והאמן, כי השבת הוא סוד כל האמונה וכל התורה, והוא סוד חדוש כל העולם וקיום הטבע, והוא סוד קשר הנסים ונפלאות.

יב. ודע כי השבת הוא שער שבו יכנס האדם לחיי עולם הבא הנקרא שבת הגדול. ואם לא קיים אדם השבת בעולם הזה, אין לו שער שבו יכנס לעולם הבא. כי השבת ועולם הבא שניהם נקראו שבת. וזהו סוד "ואת שבתותי תשמורו" וכו', כלומר אם תשמרו השבת שנתתי לכם, תזכו לשבת שהיא גנוזה למעלה "עין לא ראתה" כו' [הוא העולם

הבא] (עיין ברכות לד:). וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, "מזמור שיר ליום השבת", ליום שכולו שבת (ר"ה לא.). ולמה נקרא [עולם הבא] שמה שבת, כי כמו שאדם טורח בימי החול ועומד בטל ממלאכתו בשבת, אוכל ושותה ומתפלל, ואינו עוסק במלאכה אחרת, כן העולם הזה אדם עושה תורה ומצוות ועמל בהם אין לו שום טורח כשיוצא מהעולם הזה, אלא עומד ואוכל בעולם הבא שכר המצוות שהרויח בעולם הזה.

יג. כיצד יקיים האדם השבת כהלכתו, יזהר באלו י"א דרכים.

א) לקבל שבת מבעוד יום, לפי שהשבת קודש וסביבותיו יושבים חיילות של חול, ולפיכך צריך האדם שלא יקצר גבול הקודש ולא יכניס טומאה בהיכל, שלא יאמרו עליו ארור מסיג גבול רעהו. אבל ירחיב גבול לשכינה, ובהיותו מוסיף בשבת בכניסתו וביציאתו מחול אל הקודש, נמצא שהוא מוסיף ומרחיב גבול הקודש, ובזכות זה בהיותו קורא השם בצרה, מרחיב לו ה' גבול הקודש ומקצר גבול הצרה וזוכה לנחלה בלי מצרים כו'.

ב) לתקן הוא בעצמו מערב שבת כלום לכבוד שבת. לפי שהשבת כולל ט' אספקלריות המאירות, וכשהאדם הוא מקבל שבת הוא אושפיזכנא (המארח) מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ולפיכך ראוי לתקן בעצמו, מפני כבוד המלך. והאדם העושה כן, מאמין באמונת השבת אמונה שלימה, ובאמונת הסודות פנימיים, והוא מכבד את ה' יתברך, ועליו נאמר כי מכבדי אכבד.

ג) בקידוש היום. וסוד הקידוש בשבת, כלומר משיוצא מגבול החול הגמור מחנות החיצונים ונכנס בהיכל הקודש ועומד לפני ה' יתברך, והרי נפשו מקודשת להשם. ולפיכך אין לו לעשות רק מעשה קודש. ואם עושה מעשה חול ומחלל את השבת, הרי הוא כאישה זונה שמשקרת תחת בעלה, וחייב מיתה, שהוא כמשקר באמונת התורה, לפי שמקודשת היא, כמו האשה המקודשת לבעלה, שאם זנתה תחת בעלה מתגרשת או שותה מים המאררים, ולכן נתנה שבת במרה. וכל המחלל שבת בסתר עתיד לשתות מים המאררים, ואם בגלוי חייב מיתה. וכמה הלכות נאמרו ברמז שזה המפתח שלהם.

ד) בעונג במאכל ובמשתה. כי בהיות האדם מענג שבת בשלוש סעודות הוא מייחד בזה סודות גדולות וכו'. יע"ש.

ה) בליל שבת עונת תלמידי חכמים. ולפי שהנפש יתירה נתוספת באדם בליל שבת, אזי הוא קדושת החיבור ובנים הגונים לסריסים אשר ישמרו וגו'.

ו) בביטול כל מיני מלאכה וכו'. והמבטל ממלאכה מודה ומאמין באמיתת יכולתו. וההפך זולת זה. וזה סוד גדול מסוד האמונה וכו'. יע"ש.

ז) בביטול דבור של חול. כי בדיבור נברא העולם כמו שכתוב (תהילים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו וכו' יע"ש.
ח) בתפילה ותורה. לפי היות יום השבת קודש ואין להשתמש בו כדרך חול, לפיכך צריך להיות מבלה כל השבת בתורה ותפלה, ולהיות בבתי כנסיות ובתי מדרשות בדברי תורה כולו, באופן, זמן שבני אדם בטלים לא יוציאו הזמן בדבורי חול, כי המדבר דברי חול כאלו מתעורר כח החיצונים ומכניס אותם בהיכל המלך, וטוב ממנו הנפל.
ט) במנוחה. צריך אדם לנוח בשבת בדבור ובמעשה והרהור. הגם שהרהור מותר, לא הותר אלא לפי שאינו ברשותו של האדם, אבל אסור לאדם לעורר מחשבותיו בהרהור חיצונים ואין זה מנוחה. ולפיכך אמרו שאין קורין בשטרי הדיוטות כדי שלא יצטערו וכו'. יע"ש.
י) במלבוש. בלבושים הראויים למלכות כי בגדי קודש הם, כי העומד בהיכל המלך ראוי ללבוש בגדים הראויים למלכות וזהו שאמרו רז"ל: בגדים שבישל בהם קדרה לרבו לא ימזוג בהם כוס לרבו וכו' (שבת קיט.), ועיי"ש
יא) הבדלה. מגדולת שבת ותפארתה, ההבדלה, שהרי נתקדשה הנפש בכניסתה והיא מיוחדת לשבת לעבודת הקודש, כך ביציאת השבת נותנים לה גט זמן, ועושין לה על תנאי עד לשבת הבאה. כן הוא אומר המבדיל בין קודש לחול ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, וזהו סוד וינפש. אבל בשאר דברים הרי הישראל מקודשים להשם יתברך קנין עולם. ושבת סוד כל התורה וכו', כי סוד זה השער לחיי עולם הבא, ועליו נאמר זה השער לה' צדיקים יבואו בו, עכ"ל.
יד. מאד יזהר האדם בשבת ממשקה המשכר. ואם בימות החול צריך האדם להיזהר בזה כי זה חולי רע ומביא את האדם לשפלות גדול, וכמו שדרך איש לשנוא את אויבו ומבקש רעתו, כמו כן צריך לשנוא משקה המשכר. ואם בימות החול אמרו כך, על אחת כמה וכמה בשבת קודש שצריך להיזהר בזה, והוא בחינת אש זרה. והוא מעצת יצר הרע, כדי שיבטל מתורה ושירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא. הכזה יהיה השבת יבחרהו ה', המעט בטול תורה של כל ימות השבוע, רק ביום השבת מוסיפין עוד שבע על חטאתם, השם הטוב יכפר בעדנו. והנה בששת ימי החול כל אחד טרוד בענייניו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, כל אחר כפי ערכו, על כל פנים בשבת קודש שפנוי מעסקיו יעשה מה שמוטל עליו כמו שמבואר כל זה בספרי מוסר באורך.

טו. משה רבינו ע"ה ביקש מפרעה לתת לישראל יום מנוחה, ואמר לו שיברר להם יום אחד, ובירר משה רבינו ע"ה את יום השבת, וזהו שאמר הכתוב ישמח משה במתנת חלקו (עיין שמות רבה א, כח).

טז. מגילות היו לאבותינו במצרים מיעקב אבינו ע"ה שהיו קורין בהם ישראל ומשתעשעין בהם בשבת קדש (שם ה יח).

מרגניתא טבא של הגאון האמיתי הצדיק המפורסם בהתמדת לימודו ובמעשיו הנוראים רבינו יהונתן וואלינער זיע"א

(הודפס בתחילת ספריו הקדושים של רבינו החפץ חיים זיע"א ס"ס אהבת חסד, וגם שבחים אלו נכתבו שם) אות ל. שלא להזיז ידיו בשבת ויום טוב ובמועד לשום פעולה, אם לא יחקור מתחילה וישים אל ליבו אם אין בו חשש איסור חילול שבת ויום טוב ומועד חס ושלום. ונכון לזכור כשיעשה מלאכה בחול והוא דבר שאסור לעשותו בשבת, וקרוב הדבר להיכשל בו חס ושלום בשבת, כי הוא מהדברים שאינם נזהרים בו כל כך, שיזכור זה בפיו, שיש בשבת איסור אם עשה זה, ובזה מקיים בחול מצות עשה של "זכור את יום השבת".

אות מב. לחשוב באכילת מצוה לשם מצוה שיש בה. ובפרט באכילת שבת ויום טוב, ישמח מאד שאוכל על שלחן של מלך מלכי המלכים, ויהיה בתכלית היראה והאהבה, שלא יסיח דעתו מזה כלל. וילמוד על שלחנו דבר השייך לקדושת היום, הן בנגלה או בנסתר, עכ"ל.

פנינים מהגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א ראש ישיבת מעלות התורה

א. המפתח לזכות לקדושת שבת, הוא ההכנה של ערב שבת.

ב. הכנה רוחנית בערב שבת, על ידי תלמוד תורה כנגד כולם.

ג. מי שמבטל מן התורה בערב שבת, לא יקבל אפי' משהו מקדושת השבת.

ד. איגרת הגר"א: יום שבת קודש, "קודש קדשים".

ה. ביום שבת קודש ניתנת האפשרות לזכות לרוחניות בלי גבול.

ו. המבטל תורה בשבת, מוכיח בעצמו שאינו רוצה לחלל שבת ולהתחייב סקילה, אך לא מחפש יותר מזה.

ז. מלאכי ג, יד: "אמרתם שוא עבוד אלקים", זה על שבת קודש. כשהוא אדיש ולא מתלהב חס ושלום.

ח. מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (ע"ז ג:), נאמר בעיקר על השגות רוחניות.
ט. התורה ניתנה ביום השבת שהוא מעין עולם הבא, ונקרא בזוהר הקדוש (שמות רח) יומא דנשמתא.
י. בשבת ניתן לזכות ולהשיג השגות רוחניות שקשה להשיגן בימי החול.
יא. מי שמעביר לבטלה את יום ששי ושבת, הרי זה ממש כמי שצועק שאינו חפץ חס ושלום בקירבת ה'.
יב. תהילים קלט, טז: "ימים יוצרו ולו אחד בהם", נאמר על יום השבת, יומו של הקדוש ברוך הוא.
יג. העולם הזה כולו גשמיות וחומריות. ויש הכרח ביום השבת כדי שלא נהיה מנותקים מרוחניות.
יד. יום השבת הוא המקשר אותנו עם ה' יתברך, כדי שנזכה להשגות רוחניות גם בששת ימי המעשה.
טו. הקרבן נתנאל ס"פ מי שאחזו הביא בחינות של נפש רוח ונשמה בששת ימי המעשה מכח השבת, עי"ש.
טז. ליל שבת כנגד שבת בראשית, עדות שה' יתברך ברא את העולם. והשומרו נעשה שותף (שבת קיט.).
יז. יום שבת כנגד מתן תורה, שניתנה בשבת, ולכן כבוד היום עדיף.
יח. תפילת מנחה גבוהה יותר, כנגד ביאת המשיח לעתיד לבא. לכן אומרים אז "אתה אחד ושמך אחד", לרמז על דברי חז"ל (פסחים נ.) לעולם הבא כולו אחד, עי"ש.
יט. התפילה בשבת צריכה להיות באופן נשגב יותר. שהרי יש נשמה יתירה, ולכן יש גם מוסף.
כ. על ידי התפילות מתעוררות ומתגלות נפש רוח ונשמה של קדושת השבת.
כא. יש סכנה גדולה מכח ההרגל, ששבת מגיעה כל שבוע, שלא לזלזל, אלא להתאמץ ולהתכונן ולהיות קשור ודבוק בכובד ראש בהכנות הדרושות ביום ערב שבת קודש.
כב. משנה ברורה רנ סק"ג, ערב שבת הוא יום של תשובה. והמבטל תורה בערב שבת, דומה לקבלת התורה בלבוש שק.
כג. שבת נקראת "מתנה טובה" (ביצה טז.). וכל זלזול בה חייב סקילה, והמזלזל במתנה מעורר קיטרוג חס ושלום.
כד. שערי תשובה לרבינו יונה (שער ב אות כו): שצריך חשבון נפש על ידי שמיעת המוסר, עי"ש. ולכן צריך לתת לב ולפשפש במעשיו, ויראה איך הוא מכין עצמו לקראת שבת,

כיצד הוא יוצא מיום השבת ומה הוא קיבל מיום השבת. כאשר חיים עם השבת אפשר להגיע למעלות גדולות מאד.

החפץ חיים זיע"א

מכתבי רבינו החפץ חיים כה. שורש כל השורשים, שמירת שבת קודש. כו. צריך לעשות מעשה לסבב בכל ערב שבת קודש באיזה רחובות לסגור החנויות מבעוד יום. כז. להכנס לכל חנות ולהזכיר להם שהיום שבת, השומע ישמע והחדל יחדל. ולהרגיש שהוא שלוחו של הקדוש ברוך הוא להזכיר לבניו שלא יחללו את השבת.

ספר חומת הדת

(פרק ו) חברת מחזיקי הדת, לזרז לענין שמירת שבת, לענין הדלקה בזמנה ולענין יציאה מבית המרחץ שלא לאחֵר. וכל המלאכות של שבת, במה שכוחם לעכב שלא לעשות, יעכבו. ושיהיה להם עת מיוחד ללמוד בחבורה בכל יום הלכות שבת.

מרגניתא טבא שהודפס בס"ס אהבת חסד לרבינו החפץ חיים זיע"א

שלא להזיז ידיו בשבת ויום טוב ובמועד לשום פעולה אם לא יחקור מתחילה וישים אל ליבו אם אין בו חשש חילול שבת ויום טוב ומועד חס ושלום. וכן לעלות בכל שבת במחשבתו קדושת היום, ולא ישכח כלל קדושת היום. וכן יזכור שמחת יום טוב ולא יסיר השמחה מליבו.

ספר שם עולם

א. זכות שמירת שבת כהלכה מועיל למחול לו על כל עוונותיו. ופירוש כהלכה היינו שלומד הלכות שבת וחוזר עליהם תמיד כדי שידע האסור והמותר. ואמרו בירושלמי (פרק כלל גדול) על רבי יוחנן וריש לקיש שבדקו ומצאו שיש לכל אב מלאכה מט"ל מלאכות שבת ט"ל תולדות, עי"ש.
ב. על ידי שמירת שבת קודש נמשך קדושה על יום השבת. וכמו שהלב מביא חיות לכל הגוף, כך משבת קודש נמשך קדושה לכל השבוע. ועל ידי שמירת כל השבתות נמשך קדושה על כל ימיו של אדם.

ג. גְדול הדור אחד היה לומד עם תלמידיו כל יום, ובשיעור הקבוע היה מזכיר בתוכו קצת מענייני שבת, כדי לקיים מצות זכור את יום השבת, יום יום.
ד. צריך האדם להתחזק בכל כוחו שלא ילך אצלו יום השבת לעניני ריק. אלא חוץ מסעודת שבת ושינה לפי מה שהוא צריך לבריאותו, יראה לעסוק בתורה ועבודה, ועל ידי זה גם ששת ימי החול יהיו חשובין אצלו עבודת ה' יתברך.
ה. חילול שבת גורם לבוא כליה בנכסיו פתאום, כמו דליקה, או שאר עניני הפסד. והוא הסיבה שהיום הרבה בעלי כיסין יורדים מנכסיהם. ואפילו שראינו כמה מחללי שבת שהשעה משחקת להם ומצליחים בנכסיהם, לבסוף ישולח מארה בנכסיהם ויהיו כלין לגמרי.

פנינים מספר בינו שנות דור ודור להגאון הצדיק רבינו שריה דבליצקי שליט"א

א. לא לשמוע לדברי הכסילים האומרים שסעודת ליל שבת קודש תזיק, כי שקר דברו, ושלוחי מצוה אינם ניזוקין (צוואת בעל תפארת ישראל זיע"א).
ב. כולכם בערב שבת קודש תלבשו בגדי שבת (כנ"ל).

פנינים מספר נפש שמשון על שבת קודש להגאון רבי שמשון פינקוס זיע"א

א. קבלת שבת דומה לקבלת פני שכינה. אין מצות קבלת מזוזה, קבלת מצה, רק קבלת שבת.
ב. ג' דברים בקבלת שבת: א) וכבסו שמלותם. כשבאים לקבל פני המלך, הקדוש ברוך הוא, צריך להתלבש לכבודו בבגדים יפים. וגם הנשים חייבות בכך. מזמן הדלקת נרות שהשכינה נכנסת, ולא רק בזמן הסעודה. ב) להיות מוכנים לקבלת השבת ולא להיות עסוקים בדברים אחרים... והיו נכונים ליום השלישי. וזו הלכה פסוקה, לקבל שבת כמו שיוצא לקראת מלך. ג) יציאה לקראת השבת, בואו ונצא לקראת שבת המלכה. בדורנו, ברחוב שלא נמצא את השבת, אז יש למצוא את השבת בתוך הבית.
ג. כשההורים באים לשבת קודש לבנים הנשואים, ולא יוצאים לקבלם, לא בתחנה ולא בפתח הבית, זו הרגשה קשה של עלבון ובושה גדולה. כך בערב שבת קודש, שבת המלכה באה אלינו, והבית נהפך להיות קדוש כמו בית מקדש, עם נרות שבת כמו מנורה

במקדש, ובני הבית כמו כהנים בעבודתם, והבגדים כעין בגדי כהונה. ולכן קוראים שיר השירים בזמן קבלת שבת, להראות על אהבת ה' יתברך.

ד. אם הבית שלנו היה נראה כמו בית המקדש, הכל היה משתנה.

ה. כשמכינים סעודת שבת, צריך לעשות מתוך תחושה שהולכים כעת לפגוש את ה' יתברך. כשהאדם יודע שהוא אורח, הוא משתדל להתנהג יפה ולהרגיש כן.

ו. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם תזכו לשמור שבת, מעלה אני עליכם כאילו שמרתם כל המצוות שבתורה. ולהיפך, להיפך חס ושלום (שמו"ר כה, יב).

ז. אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע, לכל יום משלשת ימי השבוע יש בן זוג, ולי אין בן זוג. אמר לה הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל היא בן זוגך (ב"ר יא, ח).

ח. על ידי הכנת התבשילים לכבוד שבת, רואים בכך שהוא חפץ בשבת ורוצה בה, וממילא הוא זוכה לאותה מתנה הנקראת שבת.

ט. להשתדל לפגוש את הקדוש ברוך הוא ביום שבת קודש. כי אז יש לו מאור פנים והוא איננו מקפיד. בכל יום רגיל צריך להביא קרבן חטאת, אבל בשבת, אין חטא, אין קרבן, אם הגעת לשבת קודש, כנראה שאתה ראוי לכך.

י. לפני שבת יודע היצר הרע שהוא עומד לסיים את תפקידו למשך עשרים וארבע שעות, ולכן יש התגברות מצידו, והמכשולים והעיכובים רבים. וכפי שמכניסים את השבת בזריזות ושמחה, כך נראה גם ההמשך.

יא. שבת היא יומו של הקדוש ברוך הוא, שבת מלשון שביתה, הכל מפסיק, ואנו נשארים לבד עם הקדוש ברוך הוא.

יב. אם יש ספק לאדם, אפילו אחד למיליון, שאולי יש רעל בכוס שתיה, הוא לא ישתה. ואפילו אם משוגע אחד יאמר כן, כבר אין חשק לשתות משקה זה. והרי עונשי הגיהנום אינם בגדר ספק, כולנו מאמינים שיש עולם הבא, גן עדן וגיהנום, וכיצד יתכן שלא להיות ירא שמים אמיתי.

יג. בשבת אין לילה, כולה יום. בחגים מצינו שופר ולולב שמצוותם דוקא ביום. דוקא ביום שבת קודש כולו אור, וניתן למצוא את ה' יתברך בכל מקום. אם מחפשים את הקדוש ברוך הוא, הזמן למצוא אותו בקלות הוא יום שבת קודש.

יד. בית המקדש של זמננו הוא שבת קודש, בשבת אין הזכרה של חטא, ולשם כך ניתנה לנו השבת.

טו. אם ההורים הגיעו ממרחקים לבקר, האם הבן יעזוב אותם ויקרא עיתון בשבת. נמצאים אנו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ובקושי התירו לומר שלום בשבת, כי כאשר נמצאים במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, לא שואלים בשלום אדם.

טז. אמונה, אהבה, בטחון, יראה. כל השייכות לה' יתברך נמצאת בהישג יד בשבת, ולכן שבת היא מקור הברכה.

יז. כהן העובד בבית המקדש ולובש בגדי כהונה, אם החסיר או הותיר בגד חייב מיתה. אם היה לו כתם על בגדו חייב מיתה. ואם נכנס ביום כיפור לקודש הקדשים במחשבה פסולה, מת מיד. ולכן היו קושרים אותו בחבל לפני כניסתו לשם (שאם ימות יוכלו למשכו ולהוציאו בחבל זה, שהרי אסור לאף אדם להיכנס לקודש הקדשים). כך שבת קודש זה יומו של הקדוש ברוך הוא, זה כמו בית המקדש. טעות באיסורי שבת, סכנה. כמו טעות בחדר ניתוח, שכל טעות דקה מן הדקה מסכנת את חיי החולה. כי אנחנו כביכול נכנסים לבית המקדש, נמצאים בבית ה', עשרים וארבע שעות של חיבוק ונשיקה לה' יתברך. וזה פירוש ופרוס עלינו סוכת שלומך.

יח. התפילה של שבת קודש, כמו תפילה של יום הכיפורים. ואינה חוזרת ריקם, כי שבת זה בית המקדש. פעם בשבוע גרים בביתו של הקדוש ברוך הוא, ושם אין חטא ועוון כלל.

יט. כל קדושה שיש בתורה, נעשית על ידי בני אדם, ארץ ישראל על ידי יהושע בן נון ועזרא הסופר. בית המקדש על ידי שמואל הנביא ושלמה המלך. המועדים על ידי עם ישראל - מקדש ישראל והזמנים. אבל שבת קודש, הקדוש ברוך הוא בעצמו יוצר אותה, אין בה שום שותפות. שבת פירושה לנתק את עצמנו מן העולם ולחיות בפרטיות עם ה' יתברך, אפילו המלאכים אינם יכולים להיות שותפים, ולכן אומרים "צאתכם לשלום". גם בבית המקדש בקה"ק אסור למלאכים להכנס. ושבת דומה לבית המקדש.

כ. סיפרו על אחד מגדולי ישראל שזכה לתורה בזכות מה שבכל ערב שבת ישב ולמד. כל השבת ישב ולמד, וכך הוא גדל. נשמה לנשמה ניתן להשיג דרך לימוד התורה, ובעיקר הלכות שבת ומסכת שבת. חשיבות מיוחדת בלימוד התורה בשבת בכלל, ובמסכת שבת בפרט. כשם ששבת שקולה כנגד כל התורה כולה, כך לימוד מסכת שבת שקול כנגד לימוד כל התורה כולה.

כא. השבת באה ללמדנו את המסר הנפלא שאנו חיים בעולם הבא ונמצאים בתוך חיבוקו של הקדוש ברוך הוא.

כב. הדבר היחיד שמראה ביטוי בעולמנו לדת זו השביתה, וזה ניכר בשבת, כאשר כל הבריאה כולה מתבטלת כלפי הקדוש ברוך הוא, ובזה מבינים שהקדוש ברוך הוא יצר וברא את העולם ומחדש אותו כל רגע ורגע חידוש גמור מאפס גמור.
כג. ליהודים באופן כללי יש אופי של מלכות, וכאשר מגיעה שבת, הם במלכות של מדינה בתוך מדינה, במלכות של "עומד לפני מלך".
כד. אחת התכונות הבולטות של היהודי בכל התקופות היתה השמחה, אין שום שפה בעולם שיש בה כל כך הרבה ביטויים של שמחה כמו בלשון הקודש: שמחה, גילה, רינה, דיצה, חדוה, ועוד. אין מלה נרדפת לשלג, לאסקימוסים יש הרבה. היהודים בכל הדורות חיו בשמחה, השמחה היתה חלק מעצם החיים, לכן ביהדות יש הרבה מִלים נרדפות לשמחה. ומי שלא מבין כך, זה בגלל שהוא חי בעצב, הוא חושב שעל ידי רכב חדש או בית חדש יגיע לשמחה, וזו שמחה מזוייפת. אם נרגיש קרבת ה' יתברך באמת, אז נרגיש גם את השבת. מעין עולם הבא ממש.
כה. כשמגיע שבת קודש, צריך להרגיש שמחה יהודית אמיתית. כשלוקחים ספר קודש ומתחילים ללמוד, זה היופי וההדר שלנו. אם לומדים תורה ומרגישים שעושים מסירות נפש כעין יראת העונש, זה לא היהודי המקורי. צריך להרגיש בשבת קודש אהבת התורה כעין ממתק משובח. וזה סימן של אהבת התורה בעוצמה גדולה.
כו. יהודי שיודע לנצל את עוצמת השבת, יכול להתפרס על המון המון שטחים, כי השבת היא מעיין ושורש של כל הברכות. המקבל שבת מקבל על עצמו עול מלכות שמים, והיא מקור ושורש לכל הברכות. מעיין הסייעתא דשמיא נובע ושופע בשבת.
כז. בשעה שמרגיש האדם שהוא מקבל במתנה חיים מה' יתברך, הוא מתקרב אליו. בזמן האכילה ניתן להרגיש כן, כי האכילה מביאה חיים, ואת האוכל הביא הקדוש ברוך הוא. נמצא כי זמן האכילה הוא זמן של התדבקות בקדוש ברוך הוא. וצריך להרגיש כן בשלחן של שבת.
כח. שבת פירושו, הכל נגמר. אין שום דבר. וכשאין שום דבר מה נשאר, הקדוש ברוך הוא לבדו. ביום השבת הכל מתבטל. יושב לו יהודי בצהרי יום שבת ושותה להנאתו ועוסק בתורה, ופתאום הגוי צועק לעברו: יעקב, שרב בחוץ, העגבניות מתייבשות, רד מהר לגינה והשקה אותן לפני שהכל יתייבש ותספוג הפסדים כספיים. עונה לו היהודי, אינני יכול להסביר לך, אבל היום אין עגבניות ואין גינה, אין בנקים ואין ריבית, אין כלום, יש רק קודשא בריך הוא. זהו שבת. אין כלום. הקדוש ברוך הוא רוצה שאני אוכל ואשתה. אין שום דבר בשבת מלבד הקדוש ברוך הוא. היום הכל שובת. היום זהו

"סמינר", יום שכולו תורה, בטעות נשאר גז דולק, חשמל בחדרים, טלפון נפל ומרעיש, כאילו אין כלום. בשבת, אתה לא בעל הבית על כלום, אתה אורח אצל ה' יתברך.

כט. בנקאי יהודי גדול נגנב ממנו כל כספו ושכר עורך דין נכרי שיטפל למצוא את הגנבים, והקפיד מאוד על שמירת שבת קודש, שלא יטפלו בבעיה זו בשבת קודש. ולבסוף תפסו הגנבים והוחזר כספו. ואמר רבינו החפץ חיים זיע"א, על היהודי הזה עומד חצי העולם.

ל. בספר "הצדיק רבי שלמה" (עמ' לו) מובא שרבינו החפץ חיים זיע"א היה לומד כל שבת קודש את הזוהר על הפרשה. גם היה אומר לאחרים שילמדו את הזוהר על הפרשה, ואפילו בחורים, והיה אומר שרובו כמדרש.

לא. כותב הגאון רבי חיים פלאג'י בספרו כף החיים (סימן ל), מי שחושב על המלאכה ביום שבת קודש לעשותה בחול אינה מתברכת, כיון שחשב עליה בשבת. וזה חלק ממצות עונג שבת, שלא יחשוב בצרכי החול כלל. ואז השבת מעונגת אצלו ביותר (טור סימן שו).

לב. אף בדבר שהוא עונג גמור, כמו אכילה ושתיה ושינה, אין להאריך הרבה, כי שבת עיקרו ללימוד תורה. וגם תלמידי חכמים היגעים בתורה כל השבוע, לא ירבו יותר מדאי, משום ביטול תורה (משנה ברורה סימן שז ס"ק ד. ועיין יביע אומר ח"ב סימן יח).

ספר המפורסם שמירת שבת כהלכתה (מתוך ההקדמה)

א. ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם. מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל. מה לפלוני שחנותו נעולה, שהוא משמר את השבת, מה לפלוני בטל ממלאכתו, שהוא משמר את השבת (מכילתא פרשת כי תשא).

ב. תכבד העבודה על האנשים. מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ברוך הוא גואלן. לפי שהיו נחין בשבת (מדרש רבה פרשת שמות). משה רבינו ביקש מפרעה שיתן לישראל יום מנוחה שלא ימותו מרוב עבודה, והכוונה באמת כדי שלא יתבוללו בין המצריים (שם).

ג. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל. בכל התורה לא מצינו פסוק כזה שנאמר בו "ויקהל", אלא זה, על שבת בלבד. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, עשה לך קהלות ודרוש בפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ולהכנס לבית המדרש ללמד ולהורות לבני ישראל דברי תורה, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני (ילקוט שמעוני ר"פ ויקהל ובעל הטורים שם).

ד. זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלב, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה. ומה אני מקיים זכור, שתהא שונה בפיך (ספרא ר"פ בחוקותי). ומן הדברים אשר ינעם למוכיחים להזהיר ולהעיד בעם עליהם ולשמור אורחות פריץ, במצוות השבת, על אודות אבות מלאכות ותולדות, כי רבים מהנה נעלמו מעיני רבים. אף אין מגיד, אף אין משמיע (רבינו יונה בשערי תשובה ש"ג אות קלה). ולכן רבי יוחנן וריש לקיש עסקו במסכת שבת ג' שנים על ט"ל מלאכות, ומצאו לכל אב מלאכה ט"ל תולדות (ירושלמי ר"פ כלל גדול).

ה. אמרו במדרש, שלשה מעידין זה על זה, ישראל, השבת והקדוש ברוך הוא. ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה לישראל. ישראל והשבת מעידין על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד. הקדוש ברוך הוא והשבת מעידים על ישראל שהם יחידים באומות (חגיגה ג: תד"ה ומי).

ו. לפי שהאבות שמרו משמרת השבת, שאפילו עירובי תבשילין שמר אברהם אבינו, וכן ציוה את יצחק ויעקב, לכן אנו מזכירים אותם בתפילה בשבת קודש (מרן הבית יוסף סימן רצב).

ז. מי שלא למד הלכות שבת על בוריים פעמיים ושלש, לא יכול להמלט שלא יקרה לו חלול שבת, הן דאורייתא הן דרבנן (יערות דבש דרוש ג). וכל איש ישראל אשר איננו בקיא בהלכות שבת מרישא לסיפא לא יכונה אצלי בכלל "איש השלם". ומעשה שהיה, והיו יושבים בשבת במסיבה וחם להם, ולקחו החלונות מתוך הציר שלהם והסירו משם, ותלמיד מחה, וצחקו עליו. והוא איסור גמור, איסור בנין וסתירה. ולכך חובה ללמוד הלכות שבת ויום טוב. ושמירת שבת מקרבת הגאולה (יערות דבש דרוש יג).

ח. אין אחד בכל אומות העולם שומרי שבת. הישמעאלים עושים את יום ששי ואחרים את יום ראשון. וכל זה מהשמים, כאשר אך ורק עם ישראל ישמרו שבת קודש. וזה מתנה שנתן לנו ה' יתברך שלא ינוחו וישבתו בה שום אומה, רק היהודים (יערות דבש דרוש ג).

ט. יום שבת שולט בו כוכב שבתאי, שהוא עצב ותוגה, יגון וצער ומכאובות. ונוצרים קדמונים הבקיאים בכוכבים, יסדו ביום שבת ליום צום ועינוי מבלי לשמוח בו כלל. ואנחנו עם קדוש לה', שמחים בגיל ושמחה של מצוה בשבת קודש, כי מאמינים שאין ממשלה למזלות, ולה' המלוכה ולו הארץ לתת שכר טוב לשומרי מצוותיו ולא יקרם רעה כלל וכלל (יערות דבש שם).

י. וחז"ל הרבו להזהיר לשמוח בשבת, והרבה טעמים בדבר. וטעם אחד, שבשבת שולט כוכב שבתאי, וכל השמחים בו יקרם רעה כנודע, ובתיקוני הזהר (תיקון כא) נקרא

שבתא"י אותיות אי שבת, כלומר גורם אוי לשמחים ושובתים בו, לכך עלינו לשמוח, להורות כי אין בגזרת הכוכב ממש, ולכן מאד צריך להיזהר בשבת (יערות דבש דרוש י).
יא. שבת קודש הנקרא שבת בראשית, הוא רמז לעולם הבא, יום שכולו שבת כידוע. ולכן חייב אדם בשבת קודש לעשות דברים שהם מעין יום שכולו שבת. כשם שתענוג בעולם הבא הוא יין המשומר, כך חייב אדם לקדש על היין בשבת, רמז לאותו יין. ולכן יין מגולה אסור לקדש עליו, אפילו בזמן הזה שאין איסור גילוי מחמת ארס נחש, משום שאותו יין של עולם הבא מכוסה ושמור כמו שכתוב עין לא ראתה אלקים זולתך (ישעיה סד). וכשם שבעולם הבא יש תענוג לויתן ושור הבר, כך חייב אדם לאכול בשר ודגים בשבת (אור"ח ס"ס רנ). וכשם שבעולם הבא יש תענוג של אכילת מן, מזון רוחני, לכך נוהגים לאכול פשטידא בשבת (אור"ח סימן רמב), שהוא רמז למן שהיה טל למעלה וטל למטה, ולכך פורסים מפה על הלחם משנה מלמעלה ומלמטה זכר למן (אור"ח סימן רעא סעיף ט). ולכן אומרים בברכת המזון הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת ומנוחה, משום דהא בהא תליא. וכשאדם מכין עצמו לשבת קודש, חייב להכין עצמו כמו יום שכולו שבת, ולכן כשם שבעולם הבא צריך אדם לרחוץ עצמו תחילה בנהר דינור להעביר כתמי העוונות וזוהמתן, ואחר כך נכנס לגן עדן, כך בשבת קודש שהוא דומה ליום שכולו שבת, מצוה לרחוץ עצמו קודם שבת, כדי להעביר ממנו זוהמא. ודווקא בחמין, כמו רחיצת נהר דינור שהוא חם. וכשם שבעולם הבא אחר הרחיצה הוא פושט ממנו בגדי חול, דהיינו הגוף שהוא מלבוש לנשמה, ולובש בגדי שבת, דהיינו מלבוש רוחני העשוי לו מן המצוות רמ"ח ושס"ה כנגד גוף האדם, כך בעולם הזה צריך לפשוט בגדי חול וללבוש בגדי שבת (ספר תורת חיים עירובין יט: והובא בביאור הלכה ס"ס רמב).

הארות וחיזוקים במעלת שבת קודש

על ידי הרה"ג מזכה הרבים הר"ר יחזקאל יצחק ורהפטיג שליט"א, נו"נ בעיר בת ים בבית הכנסת הגדול "בית יעקב". אות א עד אות יח.
א. להתפלל על כלל ישראל בליל שבת קודש אחר ערבית ולומר: רבש"ע תזכה את כל העם ואותנו יחד לשמור שבת כהלכתה. ובזה יש נ"ר לאבינו שבשמים. וגם חינוך מאד חשוב לילדים, שעל ידי זה יתרגלו לחוס על כבוד שמים. ועי' ברכות י'. וסנהדרין לז.
ב. זכור את יום השבת. להשתדל להחמיר מאד בשבת קודש עד כמה שאפשר, כי מעלתו גדולה, שבזה חושש גם לדעות האוסרים, וגם מצות קדושה שנצטוינו בה, שהרי הוא חרד לדבר ה'. ובפרט שעון חילול שבת הוא סקילה, עונש הכי חמור. ומכאן עד

כמה יש לנצל קדושת השבת, שיהיו לו כמה סוגי לימודים תורניים, שגם אם הוא עייף ללמוד בהם.

ג. מאחר ובשבת מצוה לענג ולשמוח, לכן אין לספר למשפחה בשורות לא טובות, כי זה מביא צער בשבת קודש. וכל שכן מי שמצער בכוונה את חבירו, שעובר על הפסוק: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ" (ויקרא כה, יז). ולכן אין להכות הילדים בשבת קודש, כי יש צער מזה, והרי אפילו בית דין לא מענישין בשבת קודש (סנהדרין לה: ויבמות ו.)

ד. לעמוד בשבת קודש באמירת "ה' מֶלֶךְ. ה' מָלָךְ. ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד" (משנה ברורה נא, יח). ובאמת הספרדים נוהגים לעמוד בזה גם ביום חול, ולאו דוקא בשבת.

ה. יש אומרים שעל ידי אמירת "שבת שלום" מקיים מצות "זכור את יום השבת לקדשו". ומאחר וקיימא לן מצוות צריכות כוונה, כדאי לחשוב לפני אמירת "שבת שלום" שמכוון בזה לקיים מצות זכור את יום השבת לקדשו.

ו. ביציאה מבית הכנסת בשבת קודש, יש להיזהר בצניעות, גברים לבד ונשים לבד. ועצה טובה, שיצאו הנשים לפני סיום התפילה, לבלתי היות שם ערוב. וגם להנצל מהענין שלא יעבור בין שתי נשים.

ז. כל זמן שזוכה האדם והוריו עדיין חיים וקיימים, יש מצוה לצלצל לפני שבת קודש ולומר להם "שבת שלום" ולדרוש בשלומם, ויש בזה מצות כיבוד או"א. ובפרט אם אמו אלמנה, שהמצוה גדולה שבעתיים כשמכבד אותה ודורש בשלומה, כי צריך להיזהר בכבוד אלמנה כמו ספר תורה. ועוד מעלה, שההורים מברכים אותם בטלפון, וזכות גדולה לקבל ברכה מההורים. ומכאן לבחורי ישיבות הלומדים חוץ למקומם שבזכותם כולנו חיים והעולם קיים, שיש להם מצוה להתקשר לבית ולשוחח עם ההורים לחיים טובים.

ח. יזהר בשבת קודש מלהסתכל במודעות של פרסומת, מחשש איסור שטרי הדיוטות, כולל כל מיני פרסומות שיש על לוח מודעות. וכן אם הטלפון מצלצל בשבת, שלא להסתכל על הצג מי זה היה. ומאחר שפסק הרמ"א על איסור דרבנן שצריך ארבעים יום תענית (רמ"א ס"ס שלד), יתכן שהוא הדין גם באיסור דרבנן של מעיין בשטרי הדיוטות. והדברים נוראים. ועל כל פנים יש להימנע לכתחילה ולשבות בשבת קודש שביתה מוחלטת גם בעניינים כאלו, שלא להיות סקרן ולא להסתכל בכל מקום.

ט. הנהגה טובה בשבת, להכיר ולספר על טובות ה' יתברך. וזה בגדר "מנוחת אהבה", כלומר מנוחה שיש בה אהבת ה'. כמו שכתוב בפרק מזמור שיר ליום השבת "לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת" (תהילים צב, ג). ויש לכל אחד ואחד להתבונן בחסדי ה'

יתברך והטובות שקיבל, וזה יעזור לו לאהבה את ה' יתברך. ויש אנשים שתמיד פניהם נפולות ומתאוננים על מצבם, אבל כשירגיש ויתבונן ויספר גם שה' יתברך מטיב לו, אז ישמח בתורה ובחלקו. וזו הנהגה טובה לשבת קודש.

י. כתוב בגמ' (שבת י: וביצה טז.) א"ל הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם, עי"ש. ומכאן שיש ללמוד ולפרסם על מעלת השבת הקדושה, ולדעת גודל יקרת חשיבותה, ולעיין בספרים כדי להבין ולהתחכם יותר בעומק מעלת השבת.

יא. מבואר בשלחן ערוך בהלכות שבת שאסור לטלטל אפילו כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל. והובא בילקוט יוסף סימן שח סעיף קלב. ומכאן שיש להיזהר מאד בנגיעות הידיים בכל מקום ומקום, ובפרט קליפות שאינם ראויים למאכל בהמה שהם מוקצים בשבת מדינא לכולי עלמא, שאין לנגוע בהם כלל. ולדעת חז"ל הקדושים אפילו עם הארץ אימת שבת עליו (עיין במשניות רפ"ד דדמאי).

יב. חז"ל אומרים (שבת קיג.) שלא יהיה הילוך שבת כמו חול, ואין לפסוע פסיעה גסה. ונראה מכאן שיש מצוה להבליט ולפרסם את ההליכה בשבת קודש שזה לא כמו חול. ולפי זה, בשכונה, בְּמקום או בעיר שלא נוסעים בכבישים בשבת, יש מצוה ללכת דוקא בכביש, שבזה ניכר הילוך מיוחד שיש בו קדושת השבת, כי כשהולך על המדרכה לא ניכרת כל כך קדושת השבת.

יג. עיין בספר מנחת שבת (סימן עב ס"ק יט) שהביא בשם הראשית חכמה שצריך בשבת קודש להאריך אפו על כל ענין ולהיות עניו בתכלית ביום השבת, כמו שהקדוש ברוך הוא מאריך אפו על הרשעים שבגהינם בשבת קודש, עי"ש. ומכאן שיש ענין של "והלכת בדרכיו" בזה. ולהרגיש עליו שהוא בעל מדות טובות ודומה לה' יתברך. ויש להוסיף עוד מה שכתב בספר מנחת שבת שם:

יד. אי אפשר להיות צדיק גמור רק על ידי שמירת שבת קודש כהלכתו, כי אז שורה עליו נשמה קדושה וכאילו קיים תרי"ג מצוות בפועל.

טו. על ידי ששומר שבת כדינו וכהלכתו, משיג מחילה וסליחה לכל עוונותיו, ואם מכוון בשמירת שבת כדי לקבל מתנה זו להיות נמחלין עוונותיו, גם זה טוב.

טז. מי שלא למד הלכות שבת פעמיים ושלוש, לא יוכל להמלט שלא יקרה לו חלול שבת, דאורייתא או דרבנן.

יז. אף דמצוה מצילה רק בעידנא דעסיק בה, מצות שמירת שבת כהלכתה וכהוגן מצלת מן החטא בכל ימות השבוע, גם בעידנא דלא עסיק בה. ומי שיכול להחמיר עד כמה שאפשר לצאת ידי כל הדעות, הרי זה סגולה שיהיה מרוחק מהעבירות בחול.

יח. בעת שהאדם משמר שבת, הוא גוזר גזירה והקדוש ברוך הוא מקיימה. וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות.

יט. אפילו אותם האנשים אשר הם שקועים בתאות אכילה ושתיה אף בימות החול, מכל מקום אם מרבים באכילה ושתיה בשבת ואומרים שריבוי אכילתם הוא לכבוד שבת קודש, גם זה הוא יקר בעיני ה' יתברך, ויש לזה מקום בשבת קודש.

כ. יצר הרע מזמין קונים לחנות דווקא בערב שבת קודש, בזמן הקרוב להדלקת נרות שבת קודש. ויש לסגור החנויות מוקדם, כדי למנוע חילול וזלזול בשבת קודש. ואם נכשל בכך וחילל שבת קודש, יעשה תשובה ויתפלל על העתיד, ויבוא לחכם שבעירו ויורה לו דרך הישר איך יתנהג. ואל יפול לב האדם, כי תשועת ה' כהרף עין.

כא. רבינו החזון איש זיע"א היה אומר על מי שכוסס צפרניו בימות החול שיש לו להמנע מכך, שיתכן שיעשה כן בשבת קודש לפי תומו ויכשל בחלול שבת קודש. ומצד זכור את יום השבת לקדשו, שיש מצוה גם בימות החול לזכור את השבת, בנדון דידן בודאי שיש לו להיזהר באופן מעשי להימנע מכסיסת ציפורניים, שלא יכשל כן בשבת קודש. ודבר נורא מאד מצינו לרבינו החפץ חיים זיע"א בספרו משנה ברורה בביאור הלכה (סימן רמ בד"ה יבלת), שלמרות שאיסור תולש וגוזז בשבת זה בכלי, אבל מה שדרכו לתלוש בשיניו או בידיו, הרי זה דרכו בכך, והוי מלאכה מה"ת, ובשבת סקילה וביום כיפור כרת. ולפי זה, מי ששפתיו יבשות והעור נקלף ועומד ליתלש והוא כוססו בשיניו יעבור על איסור תורה חס ושלום. ומצוי כן ביום הכיפורים, שיש יובש בשפתיים מחמת התענית, וכמו שבידיו פעמים וזה דרכו, כך גם בשיניו, שדרכו לקלף באופן זה. ויש גם לעורר על כך.

כב. כידוע בזוהר הקדוש מפליג מאד במעלת המחדש חידושי תורה בשבת קודש, וה' יתברך שמח בזה. והוסיף בספר יסוד ושורש העבודה (שער העליון פרק יב) שיתכן אף אם חושב ומחדש בשבת קודש איזו הנהגה טובה, בטהרת המחשבה, או במיעוט דיבור שלא לצורך, או בהתמדת לימודו וכונה בתפילה וברכות הנהנין, וכן בהנהגת אכילה ומשא ומתן באמונה, אז בודאי ה' יתברך ישמח מאד בזה ואין לך חידוש תורה גדול מזה. ובספר פלא יועץ (ערך חידוש) הוסיף שאם ילמד דבר שלא למד עדיין נחשב כחידוש תורה.

כג. גם מי שקשה לו לומר בשבת קודש כ"ד פרקי משנה של מסכת שבת, כדאי שיאמר לכל הפחות את המשנה בפרק ז' משנה ב, ט"ל מלאכות האסורות בשבת, שעל ידי זה יזהרו מלהיכשל באיסורי שבת קודש.

כד. כדאי מאד ללמוד ולשנן דיני אמירה לגוי והכללים בזה, שלא יבואו להקל נגד הדין. והרי אפילו יאבד כל ממונו אסור לומר לגוי לכבות בשבת קודש כשאין שום חשש סכנה. ומכאן הוכיח הגאון רבינו אליהו מוילנא (ביור"ד סימן קנז ס"ק ד) את ההלכה המפורסמת שחייב למסור כל ממונו ולא לעבור על איסור ל"ת. והוכיח הגאון רבינו אליהו מוילנא שגם באיסור דרבנן כן. והדברים נוראים. ומאידך, לצורך חולה, אף שאין בו סכנה, מותר לכתחילה לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת, וכן להדליק תנור בחורף, שהכל חולים אצל הקור. ומרן שליט"א (ביביע אומר ח"ז עמ' קיב) התיר מזגן בקיץ על ידי גוי כשחם מאד. ואין להחמיר בזה כשצריך ואין להקל כשלא צריך. ועל כל פנים בזהירות עצומה ויראת שמים טהורה נוכל לכוון אל האמת.

כה. ללכת לאנשים ולצעירים שבעוונותינו הרבים אינם שומרים שבת, ולבאר ולחזק אותם וללמדם מעלת השבת וקדושת היום. ומתוך הנסיון, ששומעים ומתחזקים ומתקדמים. לצעוק "שבת" ברחוב זה לא בגדר תוכחה, אלא בגדרי זהירות שלא נלמד מהם. וכשרוצה להרויח ולקרבם, יש ללמדם בדרכי נועם ובשפת התורה ויצליח מאד. והיו כאלה ש"הרויחו" כל שבת במסעדה מאה אלף ש"ח [כל שבת מאה אלף שקל], וכשהבינו מה זה שבת, עזבו הכל ופתחו גם שיעור תורה. אשריהם ישראל. וכן בערב שבת קודש במקומות מרכזיים ואיזורי קניות, לחלק קלטות ודפי הסבר על מעלת השבת והטהרה וכיוצא בזה, ובזה נינצל מקפידת חז"ל הקדושים (שבת נה.). ויש בזה זיכוי הרבים גדול. ועל ידי הדרכה נכונה אפשר להגיע למעלות גדולות בענין זה. ובודאי שגם בזה תחול הברכה של רבינו החפץ חיים במשנה ברורה ס"ס רנו, עי"ש ותהנה. עד כאן דבריו המתוקים וחיזוקיו היפים של כבוד הרב יחזקאל יצחק ורהפטיג שליט"א

פנינים מהספר "מנחת שבת"

לרבינו בנש"ק הר"ר שמואל הכהן בראשטיין זיע"א (פירוש על ספר קיצור שו"ע).

א. ראוי ליזהר כל יום השבת שלא יסיח דעתו מקדושת השבת. ק"ו מתפילין, כי שבת שפטור מתפילין הוא משום שקדושתו יותר מתפילין, והחוש יעיד אשר בהיסח דעת ביום השבת אפילו שעה מועטת קרוב מאד לבוא לידי חלול שבת ח"ו. כמו פסיעה גסה בשבת, או קינוח בגדיו באיסור או טלטול כלים שלא לצורך כלל ואשרי האדם שכאשר

מסיח דעתו משבת קודש אפילו שעה מועטת, מרגיש שעשה עוון גדול. ומדויק בפסוק זכור את יום השבת לקדשו, לזכור את יום השבת שלא יסיח דעתו ממנו ומקדושתו ומוראו.

ב. השומר שבת כהלכתו נקרא "צדיק יסוד עולם" (משלי י, כה).

ג. המשחיתים שנבראו מעבירות, קשה לסלקם, כי צריך לעשות מצוות באותם איברים שחטא בהם, וע"י שמירת שבת כהלכתו מתקן את הכל.

ה. אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת (שבת קיט:). והוסיף המהרש"א שם, רוב העוונות וכמעט כולם בדור הזה איסורי שבת הם, מעט מזעיר שנזהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן. וראוי לכל קהילה וקהילה להודיע ברבים, לדרוש בהן ולהודיע איסורן. ע"ש. והוסיף המנחת שבת שבעווה"ר מצוי הרבה שרפות והכל בשביל חילול שבת.

ו. השומר שבת כראוי. יהיה סיבה שיהיה שומר ידו מעשות כל רע.

ז. השומר שבת מרוחק מן העבירה אף בעידנא דלא עסיק בה. כי מתברך בכל, ושולט ביצרו, והוא מרוחק מן העבירה.

ח. "אלה תולדות נח", אלה עם הכולל בגימטרי' ט"ל- תולדות רמז לתולדות של המלאכות. נח רמז שינוח בשבת מדברים אלה. ואז נקרא צדיק תמים היה בדורותיו שבזכות שנדבק בשכינה בשבת קודש זוכה גם בימות החול ללכת בדרך ה' בלי עבירות. כסיום הפסוק "את האלוקים התהלך נח" בזכות המנוחה שזכה להיות נח, יזכה גם בימות החול לכך.

ט. רבינו הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב בעל קדושת לוי היה נזהר בהלכות שבת יותר מפסח. והיה אומר: אם על פסח אמר רבינו האר"י ז"ל שהנזהר מובטח לו שלא יחטא כל השנה, על אחת כמה וכמה שב"ק, שמעלתו יותר מפסח. ויש לנו למעלה מחמישים שבתות ופסחים בשנה.

י. כידוע, דבור חול אסור בשבת. ודברים בטלים מותר מעט ואסור להרבות. ורמז בפסוק (פרשת כי תשא) בחריש ובקציר תשבות. חריש לשון שתיקה כמו ואתם תחרישון (שמות יד, יד), קציר לשון קיצור, ללמדך שמירת שב"ק לא רק מעשיית מלאכה אלא גם בדבור, תשתוק מלדבר ותקצר כשאין ברירה ומאלה תשבות. ובזה אתה נקרא שומר שבת כדין תורה.

יא. בשעה שאדם שומר שבת הוא גוזר גזירה והקב"ה מקיימה.

יב. "וקראת לשבת עונג" לכן צריך אדם להאריך אפו על כל ענין ולהיות עניו בתכלית ביום השבת. כמו שהקב"ה מאריך אפו על הרשעים שבגהינם ולכן אסור לדאוג בשבת כלל. ואפילו על חורבן הבית רק עונג ושמחה כל רגע ורגע בשב"ק.

יג. צריך אדם לדקדק במעשיו בשבת יותר מבימי החול. ויהיה יותר ירא וחרד, גם יחמיר יותר בספיקא דספיקא דאיסורים, ועונש על העבירה בשבת הוא כפול ומכופל יותר.

יד. דבור של חול, אסור גדול ועצום בשבת. ושואלין עליו למעלה מי הוא זה אשר גורם פירוד בין הדבקים. ואם בדבור הקל כל שכן במעשה, שהוא מטמא עליונים ותחתונים. ומה שאמרו חז"ל (שבת קיג.) שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול, אין הכוונה אך ורק על דבורי חול, אלא הכוונה הלימוד והתפילה של שבת לא יהיו כמו בימות החול. שאפילו אותו דבור של חול עצמו כאשר מדבר אותו בשבת יהיה בקדושה יתירה. כמו ברכת המזון ותהלים וג' ברכות ראשונות שבעמידה שהם כמו בימות החול, להתאמץ בהם בקדושת השבת.

טו. כבוד שבת עדיף יותר מאלף תעניות ולא יועילו לו מה ששבת אחת יכולה להועיל.

טז. יהיה נזהר בכל סעודה לאכול דגים, וגם עפ"י הסוד ענין גדול הוא. וגם רוב הצדיקים מגולגלים בדגים, וע"י אכילת דגים בשבת אזי יזמין השי"ת שיאכל הדג ההוא ישראל כשר וצדיק מידה כנגד מידה.

יז. "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". גם מי שמשוקע בתאוות אכילה ושתיה בימות החול, מ"מ אם מרבים באכילה ושתיה בשב"ק ואומרים שרבוי אכילתם הוא לכבוד שבת גם זה הוא יקר בעיני השי"ת כי עונג שבת בעיני השי"ת כ"כ יקר וגדול, אשר גם תאוות אכילה ושתיה בפשטות ג"כ יש לה מקום בשב"ק. ולכן תאוות אכילה של שב"ק מצילה ומתקנת את תאוות האכילה של ימי החול.

יח. שבת אותיות בשת שצריך לקבל במורא ובבושת פנים את קדושת השבת.

יט. ע"י קריאת שנים מקרא ואחד תרגום בכוונה, בשמחה ולא להפסיק בעת קריאת שמו"ת בשום שיחה, ואפילו בדברי תורה, נברא מלאך אחד המליץ טוב בעדו ולא מכניס החיצונים אל מקום הקדושה.